

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1915.

Första kammaren.

Nr 40.

Tisdagen den 23 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 17 i denna månad.

Herr statsrådet friherre *Beck-Friis* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 69, med förslag till förordning angående utsyning å viss skog inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker med flera områden;

nr 70, med förslag till förordning om förekommande av överdriven avverkning å ungskog inom de delar av Västerbottens och Norrbottens län, som ej höra till lappmarken;

nr 71, angående avlöningsstat för skogsstatens ordinarie personal m. m.;

nr 72, angående anslag för tillsyn å enskilda skogar i lappmarkerna och Särna socken med Idre kapellag;

nr 73, angående anslag för tillsyn å enskildas skogar i Västerbottens och Norrbottens läns kustland;

nr 83, med förslag till lag om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område; samt

nr 84, angående tillfälliga understöd åt pensionerade kronojägare.

Anmälades och bordlades jordbruksutskottets utlåtande nr 28, i anledning av väckt motion om ersättning åt friherre Sten Raab för förlust, som tillfogats honom genom kronans mot honom förda talan om återvinning av en fastighet.

Föredrogs konstitutionsutskottets den 28 och 30 sistlidne januari bordlagda memorial nr 1, punkten 3, innefattande det från 1914 års senare riksdag vilande förslaget angående ändrad lydelse av §§ 96—102 och 110 regeringsformen, § 42, 2 och § 68 riksdagsordningen samt § 4 5:o tryckfrihetsförordningen.

*Grundlags-
ändringsför-
slag om ett
militieombuds-
mansämbete.*

Grundlags-
ändringsför-
slag om ett
militieombuds-
mansämbete.

(Forts.)

Herr von Mentzer: Herr talman, mina herrar! I lördags antog riksdagen efter en intressant debatt ett då framlagt förslag till instruktion för militieombudsmannen, och nu skola vi upptaga till behandling konstitutionsutskottets sedan den 30 januari i år på riksdagens bord vilande memorial nr 1 i vad angår grundlagens stadganden angående justitie- och militieombudsmannen. Jag skall då först be att få fästa uppmärksamheten därpå, att när detta memorial senast behandlades, beslöts icke, att memorialet skulle antagas under förutsättning, att ett förslag till ifrågavarande instruktion bleve av riksdagen antaget, utan detta memorial i grundlagsfrågan skulle uppföras på föredragningslistan till det plenum, som inträffar näst efter det, då instruktion för militieombudsmannen blivit av riksdagen antagen. Denna anordning innebär, såvitt jag förstår, att riksdagen förbehållit sig rätt att bedöma saken från grundlagssynpunkt och fatta beslut i grundlagsfrågan, sedan en instruktion blivit antagen. Riktigheten av en sådan uppfattning synes mig bliva bestyrkt såväl därav, att den nyss omnämnda instruktionen antagits endast under förutsättning att den nu föredragna punkten bleve antagen, som ock därav, att man med skäl torde ha varit ense därom, att man först ville se instruktionen, innan man fattade beslut i grundlagsfrågan.

Ja, nu föreligger instruktionen, och nu är alltså frågan, huruvida denna är sådan, att en grundlagsändring bör vidtagas. Då jag i konstitutionsutskottet var reservant mot utskottets förslag vid dess första framläggande, är det uppenbart, att jag för min ringa enskilda del är motståndare till denna grundlagsförändring under alla förhållanden. Men även om ett stort antal av kammarens ledamöter icke gillar en sådan ståndpunkt och således icke vill intaga densamma, ber jag dock att få framhålla några synpunkter, som jag anser böra framhållas, innan frågan slutligt avgöres.

Jag skall då först be få erinra därom, att vid framläggandet av detta förslag till grundlagsändring fanns icke blott reservanter, som yrkade rent avslag, utan även icke mindre än sju reservanter, nämligen herrar Olason, Bellinder, K. J. Ekman och von Geijer från denna kammare samt herrar Beckman, Lundström och Hallendorff från andra kammaren, som visserligen biträdde förslaget men i sin reservation hade ett särskilt uttalande, där de erinrat uttrände: »Enligt vår mening borde utskottet här ha erinrat, att det för ett gagnarikt fullgörande av militieombudsmannens ämbetsplikter lärer vara nödvändigt, att dessa begränsas mera än i ifrågavarande redogörelse är fallet. Det synes vara självklart, att det övervakande av militär jurisdiktion samt av de värnpliktigas behandling och omvårdnad jämte den ekonomiska kontroll, som i redogörelsen angivits, måste alldeles tillräckligt taga en persons krafter i anspråk. Att därtill lägga någon slags kontroll över vår krigsberedskap borde redan av detta skäl vara alldeles uteslutet och bör desto mindre

komma ifråga, som militieombudsmannen icke lär på detta område besitta nödig sakkunskap.» Såvitt jag icke missuppfattat detta yttrande, skulle det innebära, att dessa reservanter godkända grundlagsförslaget endast under det villkoret, att någon kontroll av vad slag som helst över krigsberedskapen icke lägges i militieombudsmannens hand. Hur har nu detta villkor blivit uppfyllt? Läser man det stadgande i andra paragrafen av instruktionen för militieombudsmannen, enligt vilket denne särskilt skall övervaka efterlevnaden av bestämmelser om förråd, utrustning och annat, som avser krigsberedskap, så framgår därav, icke annat än jag kan förstå, att detta villkor icke har blivit uppfyllt. Visserligen finns det en begränsning i § 3, men såvisst som begränsningen icke upphäver själva regeln, torde det ock kvarstå, att här i instruktionen lämnas åt militieombudsmannen, vad som enligt reservanterna icke borde lämnas honom, nämligen någon slags kontroll över krigsberedskapen. För såvitt som dessa reservanter och de som då delade deras mening vilja vidbliva sin mening, så synes det mig vara uppenbart, att de icke ha anledning att nu antaga grundlagsförslaget.

Vid diskussionen i lördags påpekades bland annat, att militieombudsmannen skulle ha tillgång till alla domstolars, ämbetsverks och tjänstemäns protokoll och handlingar och följaktligen även till de hemliga handlingarna. Från sakkunnigt håll framhölls det olyckliga i att ett sådant obegränsat stadgande fanns intaget i instruktionen. Här framställdes olika meningar om de hemliga handlingarnas ställning, men från det mest auktoritativa håll bestyrktes, att denna fråga var sådan, att det icke var skäl att nu ingå närmare därpå, utan grundlagen själv skulle få vara avgörande, om och när det gällde tillämpning. Hur förhåller det sig i verkligheten därmed? Skulle manne grundlagen i detta fall få bli avgörande? Ha vi någon domstol, som i detta fall skall tillämpa grundlagen? Antag blott, att vi få en militieombudsman, som håller strängt på den meningen, att han av hänsyn till dem som ha tillsatt honom och som skola bedöma hans verksamhet, skall ha tillgång till alla hemliga handlingar. Visserligen heter det, att militieombudsmannen skall ha de yttersta kvalifikationer ifråga om redbarhet o. s. v., men han är dock endast människa, och det är väl icke alldeles säkert, att han icke möjligen kan vara tillsatt av en makt, som fordrar lydnad och som han anser sig vara tvungen att böja sig för. Vi ha ett nära liggande fall. Det heter även om statens högsta ämbetsmän, att de skola ha de högsta kvalifikationer, men det är väl ändå ingen som vill helt förneka, att det skulle kunna förekomma, att även dessa visa prov på mänsklig svaghet. I instruktionen, som jag nu icke skall närmare inlåta mig på, finnes vidare ett ganska betänkligt stadgande, vilket också framhölls under diskussionen i lördags, nämligen att instruktionen för såväl justitie- som militieombudsmannen stadgar, att dessa ämbetsmän skola ha tillsyn icke allenast som grundlagen säger över lagars

*Grundlags-
ändringsför-
slag om ett
militieombuds-
mansämbete.*

(Forts.)

Grundlags-
ändringsför-
slag om ett
militieombuds-
mansämbete.

(Forts.)

och författningars efterlevnad, utan också över instruktioners efterlevnad.

Utom dessa och andra synpunkter, som under diskussionen i lördags framfördes med talang, pekade herr Thyren på en annan sak, i det han yttrade, att det nog är en tyst förväntan från visst håll, att man såsom en »kompensation» skulle få denna militieombudsman. Till att börja med vill jag säga därom, att det synes mig vara något synnerligen motbjudande, att det i en sådan sak som lösandet av vårt lands försvarsfråga skulle bliva tal om någon kompensation. Det synes mig nästan som en förolämpning emot dem, vilka man tänkt sig framställa kravet på en dylik kompensation. Jag känner mig så mycket mindre bunden av ett sådant krav, som jag för min del aldrig har gått in på någonting sådant; och såsom herrarna minnas från frågans behandling under förra året, förklarade herr Trygger, som ju torde vara så djupt inne i denna fråga som någon annan, att det från hans sida aldrig varit tal om någon kompromiss. Vid sådant förhållande synes det mig, som om det icke vore synnerligen stor anledning att taga hänsyn till en dylik synpunkt.

I det anförande, som herr Hjärne hade i lördags, vidrörde han det förhållandet, att sakkunskapen fått göra sig jämförelsevis litet hörd i denna fråga. Därvid syftade han, såvitt jag förstår, förnämligast på den militära sakkunskapen. Men det finnes en annan sakkunskap, som det väl icke är skäl att förbise, och det är den sakkunskap, som grundar sig på historiens vittnesbörd. I denna fråga ha vi här haft förmånen att av tvänne på detta område särskilt sakkunniga höra talas om att historiens vittnesbörd gå i den riktningen, att de varna för att inrätta något sådant som här är ifråga. Den sanningen, tror jag, är skriven i historiens hävder med så fet stil, att även den som är så obevandrad i hävderna som jag har kunnat läsa ut den. Denna av historien bekräftade sanning, att det är farligt att taga några steg, som bidraga till att framalstra en verkligt regerande riksdag, anser jag bör skjutas i förgrunden vid bedömande av denna fråga, och det är under åberopande av denna sanning, som jag, herr talman, ber att få yrka avslag på den föredragna punkten.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter gjordes propositioner, först på det vilande grundlagsförslaget antagande samt därefter på dess förkastande; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo lagutskottets den 19 och 20 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 15, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 30 kap. rättegångsbalken, till lag om ändrad lydelse av 49 och 230 §§ utsökningslagen samt till lag angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på avdelningar, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 14 januari 1915 dagtecknad proposition, nr 4, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga framlagda förslag till

1:o lag om ändrad lydelse av 30 kap. rättegångsbalken;

2:o lag om ändrad lydelse av 49 och 230 §§ utsökninglagen; samt

3:o lag angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på avdelningar.

I samband med denna proposition hade lagutskottet till behandling förehått två i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen av herr *Persson* i Norrköping (II: 127) och av herr *Lindhagen* (II: 158).

Herr *Persson* i Norrköping hade i sin ovannämnda motion hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga under omprövning, dels huruvida icke den nuvarande revisionsskillingen kunde avskaffas och ersättas med en fullföljdsavgift, som i mål angående penningar eller sådant, som kunde skattas i penningar, utginge proportionellt efter tvisteföremålets värde, dels ock huruvida icke bestämmelserna angående verkställighet av hovrätts dom, varigenom betalningsskyldighet blivit part ålagd, skulle kunna skärpas till förhindrande därav, att talan fullföljdes enbart i förhållningssyfte, samt att Kungl. Maj:t täcktes till riksdagen, om möjligt redan 1916, inkomma med det förslag, vartill denna prövning kunde föranleda.

I den av herr *Lindhagen* avgivna motionen hade yrkats ändring i vissa hänseenden av Kungl. Maj:ts förslag.

Vid föredragning av utlåtandet begärdes ordet av

Herr *Trana*, som yttrade: Herr talman! I avseende å föredragningssättet tillåter jag mig hemställa:

att lagförslagen föredragas vart för sig paragrafvis och, där så anses lämpligt, momentvis, med ingresser, rubriker och utskottets hemställan sist;

att vid behandlingen av 1 § i förslaget till lag om ändrad lydelse av 30 kap. rättegångsbalken diskussionen må omfatta betänkandet i dess helhet;

att lagtexten ej må behöva uppläsa i vidare mån än sådant av någon kammarens idamot begäres;

att, för den händelse lagförslagen eller något av dem kommer att i en eller annan del till utskottet återremitteras, utskottet lämnas öppen rätt att vid ärendets förnyade behandling i avseende å de delar, som blivit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som av ifrågasatta ändringar i återförvisade delar kunna föranledas; samt

att i avseende å nummerbeteckning i paragrafer och moment

utskottet må äga vidtaga sådana ändringar, som påkallas av kamrarnas beslut.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Punkten A.

Utskottet hade i föreliggande punkt på åberopade skäl hemställt, att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande förslag icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga lagar om ändrad lydelse av 30 kap. rättegångsbalken, om ändrad lydelse av 49 och 230 §§ utsökninglagen samt angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på avdelningar, alla dessa lagar av innehåll, som angivits i utlåtandet.

Härav företogs nu till avgörande

*Lagförslag om
ändrad lydelse
av 30 kap.
rättegångs-
balken.*

1:o) *Utskottets förslag till lag om ändrad lydelse av 30 kap. rättegångsbalken.*

1 §.

Denna paragraf lydde sålunda:

Talan mot hovrätts slutliga utslag i vädjat mål eller till hovrätten instämt tvistemål skall, där ej här nedan annorlunda stadgas, hos Konungen fullföljas genom revisionsansökning.

Över hovrätts slutliga utslag i mål, som genom besvär inkommit till hovrätten eller blivit dess prövning underställt, skall klagan hos Konungen föras genom besvär. Lag samma vare beträffande klagan över hovrätts slutliga utslag i brottmål, som omedelbart i hovrätten anhängiggjorts, så ock i sådant tvistemål eller ärende, varmed, utan föregången stämning, hovrätten såsom första domstol tagit befattning.

Beslut, varigenom hovrätten utan att skilja målet från sig dömt till värjemålsed, vare i fråga om fullföljd, av talan såsom slutligt utslag ansett.

Herr Holmquist: Herr talman! Det har ju sagts man och man emellan och det från håll, där man brukar vara mycket underkunnig om sådant, att det utlåtande, som här föreligger, inom några korta stunder kommer att av kammaren bifallas och att det följaktligen knappast lönar mödan att upptaga någon strid. Jag skall icke heller så göra, men då min grunduppfattning i flera avseenden går i helt annan riktning än det kungliga av utskottet i stort sett tillstyrkta förslaget, så ber jag att till dagens protokoll få göra några få erinringar för min egen personliga del.

Som bekant omfattas i det kungliga förslaget och tillstyr-

kes av utskottet en linje, som jag skulle vilja kalla för »summa revisibilis-linjen», d. v. s. den uppfattningen, att högsta domstolens för närvarande oerhörda arbetsbalans skulle avarbetas genom att vissa mål och ärenden avskures från rätten att där bliva fullföljda och att detta avskärande skulle i vissa avseenden ske med hänsyn till tvisteföremålets materiella värde. Jag kan för min del icke finna, att den rättsuppfattning, som således av Kungl. Maj:t och utskottet här accepterats, står i full överensstämmelse med den gamla svenska uppfattningen, att man uti mål och ärenden av mindre eller större värde får gå till den högsta myndigheten, vilket hos det svenska folket tagit sig uttryck i formeln »att gå till kungs». Jag kan heller icke för min del komma ifrån den tanken, att just på grund av dessa historiska skäl och nationella traditioner den åskådningen kan inom folket göra sig gällande, att det förslag, som här nu föreligger, byggt på den uppfattning, som jag tillåtit mig skissera, icke tillgodoser den gamla svenska åskådningen om full likhet inför lagen. Det är denna min allmänna principiella uppfattning, som har gjort, att jag icke kunnat ställa mig annat än avvisande till förslaget.

*Lagförslag om
ändrad lydelse
av 30 knp.
rättegångs-
balken.
(Forts.)*

Men till denna principiella uppfattning vill jag lägga även en annan synpunkt. Det kan icke bestridas av den, som äger någon sakkunskap på området, att vår svenska högsta domstol haft och har inom sig de bästa juridiska krafter, och att denna domstol, så långt jag känner, besuttit den största praktiska erfarenhet. Det skall heller icke kunna bestridas, att dessa av mig angivna omständigheter ha föranlett, att de domar och övriga beslut, som av denna högsta domstol meddelats, alldeles särskilt ha varit präglade av en uppfattning om den rent *materiella rättvisan*, som av skäl, som jag här förbigår, vid andra domsäten knappast kunnat komma till lika rätt. Denna omständighet gör, att jag för min del anser, att det är synnerligen farligt att från en sådan domstol avskära en del mål, som här nu ifrågasättes.

Ett ytterligare skäl, varför jag anser, att det föreliggande förslaget icke är bärande, är att jag anser, att förslaget icke är fullt effektivt, ej leder till det åsyftade målet. Jag har med mycken noggrannhet studerat det statistiska material, som här förelegat, men jag skall förbigå de skäl, som föranleda mig att omfatta den meningen, att förslaget icke blir effektivt, dock vill jag till dessa mina egna tankar lägga något, som även utskottet uttalat och som efter min mening klargör, att även utskottet hyser en viss tveksamhet angående effektiviteten av att gå den nu föreslagna vägen. Utskottet säger nämligen på sid. 15 i sitt utlåtande följande: »Skulle det emellertid komma att visa sig, att de nu föreslagna åtgärderna till minskning av tillströmningen av mål till högsta domstolen icke äro tillräckligt effektiva, vill utskottet uttala» — och så anger utskottet en åtgärd att på annat sätt avhjälpa denna eventualitet. Jag tror knapp, att utskottet skrivit så, om utskottet haft den förviss-

Lagförslag om
ändrad lydelse
av 30 kap.
rättegångs-
balken.
(Forts.)

ningen, att det här ifrågasatta förfarings sättet skulle leda till målet.

Jag har nu med några få ord angivit den uppfattning, som jag hyser, och som står i strid med utskottets i olika avseenden. Emellertid kan man ju med fog säga, att man knappast har rätt att under föreliggande omständigheter ställa sig i det läge, i vilket jag ställt mig. Man har rätt att säga, att här är ett fullständigt nödläge, och att man här icke har rätt att deklarerar olika principiella uppfattningar utan man är tvungen att i det nödläge, vari man befinner sig, komma med omedelbart verkande, positiva, klara förslag. Jag vill, som sagt, icke förneka, att som läget är, finnes det fullt fog för en sådan gensaga, och då jag går att betrakta de båda synpunkter, som här stå emot varandra, nämligen summa revisibilisuppfattningen och konformitetsprincipen, vill jag säga, att jag för min del sluter mig till den senare uppfattningen, det i en särskild reservation ifrågasatta förfarandet med konforma mål. Jag skall icke upptaga kammarens tid med att utveckla de skäl, varpå denna min uppfattning är grundad. Jag vill icke bortse från att mot konformitetsprincipen kunna anföras ganska många invändningar. Jag vill endast säga, att i valet mellan dessa båda linjer sluter jag mig till den senare huvudsakligen på de skäl, som angivits i den till utlåtandet fogade, av herrar Schotte och Pettersson i Södertälje avgivna reservationen. Jag kan heller icke finna annat än att även utskottet ställt sig i viss mån ganska sympatiskt emot konformitetsprincipen. Utskottet säger nämligen på sid. 15 i sitt utlåtande: »Skulle det emellertid komma att visa sig, att de nu föreslagna åtgärderna till minskning av tillströmningen av mål till högsta domstolen icke äro tillräckligt effektiva, vill utskottet uttala önskvärdheten av att Kungl. Maj:t måtte taga under övervägande, huruvida icke konformitetsprincipen skulle kunna i någon form såsom supplementärt medel bringas till användning beträffande andra förmögenhetsrättsliga mål än de enligt det kungl. förslaget från fullföljd uteslutna. I detta avseende har i justitierådet Hellners utlåtande behandlats ett uppslag, som går därpå ut, att konforma mål, i vilka nedre justitierevisionen hemställt om fastställelse av hovrätts utslag, skulle föredragas å en fåtaligare besatt avdelning av högsta domstolen (se kungl. prop. 1914 nr 64 sid. 15—17). Möjligen skulle det även kunna tänkas, att ett fullständigt avskärande av konforma mål från fullföljd låte genomföra sig på något mindre område, såsom i förmögenhetsrättsliga mål, däri tvisteföremålets värde överstiger 1,500 kronor men icke uppgår till exempelvis 5,000 kronor. Genom en sådan bestämmelse skulle, enligt vad utskottet låtit undersöka, ytterligare omkring 10 procent av revisionsmålen bliva avstängda från fullföljd.» Jag kan icke se annat än att med den ställning utskottet där intager till konformitetsprincipen, denna synes även inom utskottet ha ansetts äga ett icke så alldeles obetydligt värde.

Utskottet säger i betänkandet på sid. 12, att en av de mest rationella bland de åtgärder, som kunna komma ifråga till minskning av arbetsbördan i högsta instans, är *begränsning av högsta domstolens prövning till rättsfrågan*. Jag kan för min del icke annat än på det livligaste beklaga, att de svårigheter, som ansetts vara förknippade med en omläggning av förhållandena inom våra underdomstolar, ha visat sig så stora, att man icke på den vägen har kunnat nå det mål, som det här gäller att uppnå, nämligen arbetsbalansens inom högsta domstolen avarbetande; ty säkert är väl, att icke något förslag skulle ha rönt så allmänt gillande, som om man på denna *rationella* väg nått det nämnda syftet.

Herr talman, jag har för närvarande icke något yrkande.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Då jag begärt ordet för att göra ett yrkande i denna fråga, är det uppenbart, att jag icke härmed gör anspråk på att kunna gentemot utskottets argumentation för den ståndpunkt, som utskottet företräder, anföra några på verklig sakkunskap grundade skäl. Jag har emellertid icke kunnat värja mig för den känslan, att man här står i begrepp att införa i vår rättskipning ett nytt förfaringsätt, gentemot vilket även lekmannen måste hysa de allra största betänkligheter. Och det kan knappast undgås att dessa betänkligheter växa sig starkare, ju mera ärendet dryftas, även om man måste erkänna, att det är i ett visst nödläge, som man har att fatta beslut i denna fråga. Jag tror således, att man allmänt är ense därom, att kravet på lättande av högsta domstolens arbetsbörda är fullt berättigat, och att det ur olika synpunkter är alldeles nödvändigt att så sker. Detta har ju också utskottet starkt givit uttryck åt, och samtliga reservanter ha instämt i denna uppfattning. Det tyckes också, som om man åtminstone från utskottets sida är fullt på det klara med att annan åtgärd för att åstadkomma ändring i berörda sakförhållande icke är möjlig än att helt utesluta vissa mål från fullföljd. Utskottet säger detta på sid. 13 i sitt betänkande, och jag tror också, att man allmänt måste acceptera denna tankegång.

Då blir frågan: Är det sätt att utesluta vissa mål från fullföljd, som av utskottet föreslagits, det lämpligaste, det riktiga, det med allmän rättsuppfattning mest överensstämmande? Det synes som man icke kan besvara denna fråga jakande. Det förefaller mig, då utskottet å ena sidan förklarar att i en hel del mål endast två domstolar i fortsättningen böra ifrågakomma, som om utskottets resonemang i fortsättningen icke är fullt konsekvent, när utskottet gör gällande, att det färdigt skulle vara synnerligen riskabelt att utesluta mål, rörande vilka man vid tvenne domstolar kommit till samma resultat i avseende på själva domslutet, därför att i vissa fall *grunderna* för denna domstolarnas uppfattning kunna vara olika. Om för en hel mängd mål endast två domstolar skola ifrågakomma, så förefaller det dock vara den största garanti för att rättvisa erhålles, när dom-

Lagförslag om
ändrad lydelse
av 30 kap.
rättegångs-
balken.
(Forts.)

Lagförslag om
ändrad lydelse
av 30 kap.
rättegångs-
balken.
(Forts.)

stolarna kommit till samma resultat ifråga om slutet. Att man då i stället ställt sig på den ståndpunkten, att uppdelningen för fullföljd skall ske uteslutande med hänsyn till värdet av det omprocessade, är säkerligen ett förfarings sätt, som man nog här i vårt land skall ha synnerligen svårt att förlika sig med. Dessutom tror jag, att man måste säga sig, att därest man nu godkänner en sådan skiljeväg och stannar vid ett belopp av 1,500 kronor, så blir detta endast en början. Man har nog att räkna med fortsättning på en sådan väg, därest man en gång slagit in på densamma.

Vid detta sakförhållande och då jag å andra sidan icke tror, att det är möjligt att nu åstadkomma ett gott resultat, även om man skulle ansluta sig till den reservation, som avgivits av herrar Schotte och J. Pettersson och som går ut på, att man nu bör godkänna konformitetsprincipen, återstår för den, som icke vågar påtaga sig ansvaret att här vara med om att införa denna nya uppdelning, i detta ögonblick intet annat än att yrka avslag.

Det förefaller mig, som om, därest mot förmodan ett sådant yrkande skulle komma att vinna mera allmän anslutning i kamrarna, det därigenom skulle vara möjligt att vinna uppskov med den åsyftade grundlagsförändringen och ett uppskov av den art, att en prövning i fråga om konformitetsprincipen och eventuellt andra sig erbjudande alternativ snart skulle kunna äga rum. Sålunda tror jag att detta uppskov icke skulle kunna behöva bliva längre än ett år, varför det synes mig, som om verkliga skäl för ett dylikt anstånd föreläge i stället för att nu utan vidare gå med på vad som här föreslås.

På grund av vad jag således anført tillåter jag mig yrka avslag å utskottets hemställan.

Herr ALEXANDERSON: Såsom bekant, är det en gammal, mycket segsliten fråga som här ånyo står och väger inför sin lösning. Det som gjort dess väg så lång och så tung att vandra är utan tvivel det, att bland vårt folk finnes en så vitt utbredd obenägenhet mot att överhuvud taget medgiva ett avskärande av vissa mål från fullföljd till högsta instans.

Numera har man, såsom den siste ärade talaren själv uttryckligen nämnde, kommit till insikt om, att dylika åtgärder likvisst äro nödvändiga. Men vad är det då, som gör, att striden fortfarande står så het i detta ärende? Skenbart står striden mellan olika principer, efter vilka avskärandet skall ske. Men i verkligheten är oenighetens grund ingen annan än att den nyssnämnda obenägenheten, som man dock inför sig själv måste erkänna icke kan få vara avgörande, likvisst alltfört är så stark, att *varje* särskild utväg, som föreslås, *varje* särskild anordning, som ifrågasättes och som innebär ett avskärande av mål från fullföljd, genast mötes av starkaste betänkligheter — betänkligheter, som i botten intet annat äro än ett utslag av denna allmänna motvilja.

Man söker var på sitt håll efter en metod, som skall göra det bittra steget om möjligt något mindre bittert, än vad det i förstone känns; därvid framstår kanske för den ena den ena vägen och för den andra den andra vägen såsom något mindre motbjudande. Det är den situation, i vilken vi nu stå. Men om man inför omöjligheten att vinna full enighet om den bästa vägen låter sig även denna gång förledas att som den föregående ärade talaren yrka rent avslag, då när man, såvitt jag kan förstå, ingalunda vad han syntes tro eller att saken skulle bli uppskjuten allenast på ett år för att då med större framgång kunna framläggas för riksdagen. Finns det någon som helst utsikt att vid nästa riksdag meningarna om, vilken princip för avskärande av mål är den minst motbjudande, ha mera enat sig än nu? Icke kan det väl vara sannolikt, att under detta år meningarna skulle ha kunnat ena sig om att nu antaga den i år uppdykande konformitetsprincipen! En blick i lagutskottets utlåtande och reservationerna därvid, visar ju i huru ringa utsträckning denna nya princip lyckats tillvinna sig bifall under det långvariga och mödosamma arbete, som lagutskottet gjort sig med detta ärende. Bakom densamma stå ju inom utskottet egentligen endast två reservanter, medan däremot av utskottets övriga fjorton ledamöter tretton anslutit sig till Kungl. Maj:ts förslag i förevarande del. Den fjortonde har ännu en särståndpunkt, som icke läser komma att vinna något större antal anhängare.

Jag ber att få erinra om några ord, som lagrådet uttalat i anledning av det till detsamma remitterade förslaget. De lyda: »Den nuvarande ställningen framgår med all tydlighet av de statistiska data, som innehållas i handlingarna. För en var torde det klart framstå, att man i själva verket kommit till en punkt då det skulle innebära en allvarlig samhällsvåda att dröja med vidtagande av synnerligen kraftiga åtgärder för att råda bot mot missförhållandena. Insikten härom synes böra ena de stridiga meningar, som under det föregående arbetet städse framträtt och motverkat möjligheten att komma fram till ett nöjaktigt resultat.»

Bland dessa stridiga meningar, som förut ställt sig i vägen för detta lagarbetes lyckliga lösning fanns icke konformitetsprincipen representerad. Den är ännu ett nytt stridsäpple som inkastats, ägnat att ytterligare förvirra situationen. Men ingalunda för den med sig någon grundad förhoppning att, såsom den förre talaren och kanske också landshövding Holmquist tycktes vilja antyda, man skulle komma till något annat och bättre resultat vid någon av de närmaste riksdagarna.

I själva verket är det tydligt, att de båda föregående talarna stå på olika linjer. Herr Ekman hyllar sig närmast till konformitetsprincipen. För herr Holmquist åter ter sig tydligen denna såsom ett ont föga mindre avskräkande än det, lagutskottet föreslår. Hans egentliga uppfattning är den, att man borde kunna finna ut ett medel, varigenom inga mål avskäras från rätt till fullföljd, utan att på annan väg högsta domstolens arbetsbörda minskas. Visar väl denna oenighet på några grundade förhoppningar att någon annan och

*Lagförslag om
ändrad lydelse
av 30 kap.
rättegångs-
balken.
(Forts.)*

Lagförslag om
ändrad lydelse
av 30 kap.
rättegångs-
balken.
(Forts.)

bättre utväg skall kunna ena meningarna vid nästa riksdag? Men medan man sålunda skjuter på frågan riksdag efter riksdag, så försämras alltmera det tillstånd, som onekligen redan är en verklig fläck på hela vårt lands rättsväsende. Det finnes icke — det måste man konstatera — en civiliserad stat i världen, där det är så svårt att få sin rätt som i Sverige, därest ens motpart envisas att draga saken från instans till instans. Det antal fall, då rättegången under sådana förhållanden räcker ända till sju år, även om rättsfrågan och sakfrågan vore aldrig så klara, växer i allt mera avskräckande grad. Men såsom man väl vet betyder detta faktum, att parten icke kan få sin rätt på många år i så ofantligt många fall detsamma som att han icke kan få någon rätt alls. Vårt folk hotas alltmer av en verklig rättslöshet.

Detta är ett tillstånd, som man ovillkorligen måste råda bot på och det med det allra snaraste.

Jag vill blott tillägga ett par ord i anledning av landshövding Holmquists påstående, att vi genom antagande av en summa revisibilis skulle komma i strid med en urgammal princip, som vore utmärkande för den svenska rätten i motsats till andra folk. Ja, sant är, att hos andra folk principen att avskära de mindre förmögenhetstvister från rätt till fullföljd i allmänhet vedertagits i ofantligt mycket större utsträckning än i den ringa mån, däri det här föreslås, då det endast är fråga om ett avskärande från den högsta instansen. Men sant är däremot ingalunda, att denna princip skulle vara främmande för vår gamla rättsuppfattning och vår gamla rätt. Det förhåller sig tvärtom så, att endast under de två sista mansåldrarna har det varit förhållandet, att man kunnat draga hur ringa förmögenhetstvister som helst genom alla instanser upp till Kungl. Maj:t. Ända från den tid i början av 1600-talet, då vi fingo en ordnad instansordning, har i mycket stor utsträckning de små förmögenhetstvister varit avskurna icke endast från högsta instans utan redan från rätten att dragas genom vad till hovrätt. Detta gällde beträffande alla mål där tvisteföremålet var under femtio dalers värde. Så enligt 1734 års lag; och femtio daler var på den tiden en summa, som ägde 150—200 kronors köpkraft. I en mängd av våra städer gällde en vida högre gräns, i vissa städer uppgående ända till 1.000 daler. För de större målen, som kunde komma upp till hovrätten och jämväl fullföljas till högsta instans, för dem sattes vidare — det få vi icke glömma — genom revisionsskillingens storlek en kraftig bom. Denna uppgick enligt 1734 års lag till 200 daler. Om vi beräkna en dalers köpkraft till 3 à 4 kronor — såsom national-ekonomerna bruka beräkna värdet — så betydde detta ett belopp av 600—800 kronor i revisionsskillning. Så mycket måste var och en vedervåga genom att draga sitt mål inför högsta domstolen. Vilken avskräckande verkan detta måste äga för dem, vilkas mål gällde endast ringa summor, är lätt att förstå.

Det har således ända intill nyare tid dels i direkt, dels i indirekt form använts sådana medel, som man här i våra dagar vill be-

gagna. Det förhållande, att de under en kort mellantid bortfallit, har ingalunda berott på att man kommit underfund med deras förkastlighet. Det har icke berott på något annat än på penningvärdets fall och på myntförsämringen, som tillsammans verkat, att en daler — i stället för att omkring år 1734 äga ett värde av 3 à 4 kronor — kom att utgå ur 1832 års myntrealisation med ett värde av allenast 50 öre. De gamla gränser, som voro satta, hava således av sig själva eller genom tidens egen kraft kommit att förlora sin betydelse. Detta var fullbordat på en tid då man genom vissa förändrade anordningar i fråga om de högre instanserna lyckats åstadkomma, att den högsta instansen ägde möjlighet att medhinna handläggningen av alla dit inströmmande mål. Nu äro förhållandena åter ändrade; nu tränger ånyo fram det behov av minskad tillströmning, som varit välkänt för vår äldre tid, och då är det helt naturligt, att man återvänder till den väg som vår rättsutveckling tidigare varit inne på. Jag ber att få yrka bifall till den föredragna paragrafen.

*Lagförslag om
andrad lydelse
av 30 kap.
rättegångs-
balken.
(Forts.)*

Herr Ekman, Carl Gustaf: Endast en kort replik. Jag skulle icke ha sökt besvara vad den föregående talaren anförde, om det icke varit så, att min tvekan i denna punkt blivit i hög grad förstärkt just genom vad utskottet självt i föreliggande fråga yttrat. Det förefaller mig sålunda vara något egendomligt, att den ärade utskottsrepresentanten så starkt kritiserade konformitetsprincipen efter det yttrande, som utskottet självt avgivit rörande denna princip. Utskottet yttrar nämligen att det vill uttala »önskvärdheten av att Kungl. Maj:t måtte taga under överbärande, huruvida icke konformitetsprincipen skulle kunna i någon form såsom supplementärt medel bringas till användning beträffande andra förmögenhetsrättsliga mål än de enligt det kungl. förslaget från fullföljd uteslutna». Och vidare säger utskottet: »Möjligen skulle det även kunna tänkas, att ett fullständigt avskärande av konforma mål från fullföljd låte sig genomföra på något mindre område, såsom i förmögenhetsrättsliga mål, däri tvisteföremålets värde överstiger 1,500 kronor men icke uppgår till exempelvis 5,000 kronor.»

Utskottet ifrågasätter således självt användningen av det alternativet för vissa områden och under vissa omständigheter. Ligger det då icke nära till hands, att man önskar en prövning av den principens användande för hela det område, där målen skulle avskäras från fullföljd? Förhåller det sig icke så, att när den siste ärade talaren yttrade något om den »i år uppdykande konformitetsprincipen», man då måste bibringas den uppfattningen, att vad som sammanhänger därmed icke blivit under den förberedande behandlingen till fullo beaktat, och att den principens möjligheter icke blivit ur olika synpunkter tillräckligt prövade? Och blir det icke sedermera, om utskottets tankegång fullföljes, i fortsättningen så, att man använder ett slags avgränsning i fråga om vissa mål men tillämpar mot andra däröver liggande andra fullföljdsprinciper? Skulle man icke under sådana förhållanden med skäl kunna tala om ett större virrvarr på

Lagförslag om
ändrad lydelse
av 30 kap.
rättegångs-
balken.

detta område än det, som skulle åstadkommas genom ett uppskov, och en förnyad prövning av samtliga föreliggande möjligheter?

Jag nödgas därför, herr talman, vidhålla mitt yrkande.

(Forts.)

Herr A l e x a n d e r s o n: Herr Ekman's sista anförande nödgas mig att gå in på vad jag trodde mig kunna utelämnat nyss, men som han berörde, nämligen en kritik av konformitetsprincipen. Jag berörde i mitt förra anförande icke den frågan, därför att jag ansåg i främsta rummet nödvändigt att påvisa vad som talar för att beträda en väg, om vilken man kan enas. Men då herr Ekman nu gjort gällande, att utskottet självt hänvisat till konformitetsprincipen såsom en hjälpprincip, väl värd att tagas i övervägande, så ber jag få säga, att för min del var det icke långt ifrån att jag reserverat mig mot denna passus i lagutskottets utlåtande, på sätt två socialdemokratiska reservanter gjort under uttalande, att denna väg icke syntes framkomlig. Om jag dock icke gjort detta, så har det varit därför, att jag ansåg mig böra beakta lagrådets erinringar att man bör försöka i möjligaste mån genom ömsesidigt tillmötesgående komma till enighet.

Att konformitetsprincipen kunde vara något för de utredande myndigheterna helt och hållet nytt har jag naturligtvis icke ett ögonblick velat påstå. Tvärtom, denna princip har både varit tagen under begrundande under ärendets tidigare behandling och den har särskilt av justitierådet Hellner såsom processkommissionens ordförande blivit granskad, vägd och befunnen icke lämplig eller användbar. Den har på samma sätt också granskats i en del andra länder och ingenstädes kommit till tillämpning. I Tyskland var den ifrågasatt för några år sedan men blev förkastad. I Norge var den under övervägande under den pågående processreformen, men detta övervägande ledde mycket hastigt till, att man där ansåg att konformitetsprincipen icke borde tillämpas. Däremot har principen om summa revisibilis såsom bekant gått sitt segertåg världen runt. Och om den även hos oss bör väljas, beror detta enligt min mening därpå att valet mellan summa revisibilis och konformitetsprincipen, det är detsamma som att välja mellan verkligheten och skenet. *Skenet* kan konformitetsprincipen hava för sig för dem, som icke trängt närmare in i vad den innebär, sådan den rimligen kan utformas, d. v. s. då den avser konformitet blott beträffande domslutet och icke därjämte beträffande domsskäl. *Skenet* har den för sig, emedan det låter så vackert, att två domstolars sammanstående beslut bör vara en viss garanti för, att resultatet är riktigt, under det däremot olikheten i de bägge domstolarnas beslut kan ge anledning till att antaga, att en ändring skulle kunna äga rum i högsta instans. Och *någon* sanning ligger ju också i ett sådant antagande, såsom man kan se därav, att i konforma domar ändring blott i viss mindre mån sker än i de difforma. Däremot har ju *summa revisibilis* emot sig, att man lätt får den uppfattningen, att därmed den fattige avstänges från att processa, medan den rike har sin möjlighet kvar — en uppfattning, som grundar sig på den felaktiga föreställningen,

att de processer, som gå till högsta instans, i allmänhet då det gäller små mål föras av fattiga parter och när det gäller stora mål föras av rika parter.

Lagförslag om
ändrad lydelse
av 30 kap.
rättegångs-
balken.

(Forts.)

Men som jag nyss har antytt är det endast ett vackert sken av rättvisa och ingenting annat, som ligger över konformitetsprincipen. Och likaså är det endast ett sken av orättvisa ur social synpunkt, som *summa revisibilis* har med sig. Med konformitetsprincipen följer nämligen den svåra olägenhet att den alltid skall i sin tillämpning visa sig från fall synnerligen godtycklig. Jag ser, att reservanterna här i lagutskottets utlåtande uttalat, att båda de ifrågavarande principerna äro godtyckliga, och att i det hänseendet kan den ena vara så god som den andra. Men detta uttalande beror utan tvivel på en stor felsyn. Man får nämligen skilja på godtycklighet och godtycklighet. Ett sorts godtycke är oskiljaktigt från stiftande av lag. Det nämligen, som betingas därav, att man måste ha en fast regel och därför måste uppställa fasta gränser. Att denna fasta gräns dras just här eller där, därför kan ingen inre grund med bestämdhet angivas. I den meningen råder med nödvändighet »godtycke». Den fixa gränsen sättes därför, att i rättssäkerhetens intresse en gräns måste finnas. Men är denna gräns en gång satt, så är därmed bestämt t. ex., att vad som faller därunder är uteslutet och vad som faller däröver går fram. I förevarande fall komme sålunda alltid *summa revisibilis*-principen att vila på det enkla och odisputabla faktum, att t. ex. 1,800 kronor alltid är mera än 1,400 kronor. Ett helt annat godtycke är det, som komme att vidlåda konformitetsprincipen. Dess godtycklighet träder fram, kanske icke så starkt i det ögonblick, då lagen skall antagas, men den kommer att verka dess mera irriterande *sedan*: den kommer att kännas som en fortvarande orättvisa vid lagens hela tillämpning. Vid närmare påseende skall det nämligen visa sig, att den s. k. konformiteten i ett oändligt antal fall icke innefattar någon verklig likhet i de lägre instansernas ståndpunkt, medan å andra sidan den difforma domen i många fall skall visa sig i själva verket innebära en så obetydlig skiljaktighet i mening hos underrätt och hovrätt, att »difformiteten» ej borde lämpligen föranleda, att målet finge fullföljas till högsta domstolen. Om vi antaga ett sådant fall, som att i ett stort kontokurantmål underrätten har räknat fel på någon obetydlig post — en ren felräkning sålunda — eller att parten beträffande en liten post ej i underrätten företett tillräcklig bevisning, men företer denna bevisning i hovrätten; här har måhända i själva verket underrätten och hovrätten ställt sig på samma ståndpunkt, men hovrätten har dock måst företaga en obetydlig ändring. Genast blir detta mål difformt, ehuru i allt väsentligt bedömt på lika sätt av de båda domstolarna. Då får det fullföljas till högsta domstolen. I ett annat fall däremot ha underrätt och hovrätt kommit till alldeles samma slut, men på fullkomligt olika grunder. Underrätten har t. ex. ansett, att käromålets riktighet ej alls är bevisat av de grunder, käranden anført, eller att icke något bindande avtal finnes. Överrätten däremot anser detta avtal be-

Lagförslag om
ändrad lydelse
av 30 kap.
rättegångs-
balken.
(Forts.)

visat och anser det vara bindande, men anser tillika, att något senare moment parterna emellan kommit till, en uppgörelse rörande deras mellanhavande t. ex., som gör, att käranden numera ej äger grunda något anspråk på det gamla avtalet. Vad har i detta fall inträffat? Jo, att hovrätten har underkänt den ståndpunkt i målet, som underrätten intog, och att den däremot själv har prövat en helt annan fråga, som underrätten från sin ståndpunkt i målet aldrig kommit att ingå i bedömande av. Av en ren tillfällighet, av en fullkomlig slump har resultatet av denna sistnämnda prövning, råkat bli detsamma, som det, till vilket underrätten vid prövning av en helt annan fråga kommit. Emellertid, domen är »konform», och detta mål får icke fullföljas, ehuru domstolarna ställt sig på en olika rättsståndpunkt eller bedömt fakta i målet i det väsentliga olika.

På detta sätt är det, som principen, när den skall bringas i tillämpning, kommer att visa sig från fall till fall leda till de mest stötande resultat. Följd härav blir bl. a. en naturlig önskan från den utestängda parten att ändå *på dispensvägen* få sitt mål bragt under högsta domstolens prövning — vartill ju det föreliggande förslaget öppnar en viss utsikt. Denna väg kommer sannolikt nog att prövas i mycket flera fall, än lämpligt och rimligt är, med påföljd, att den ifrågasatta dispensavdelningen i högsta domstolen komme att få en långt större arbetstid, än som rimligtvis bör tagas från det egentliga dömandet, och så småningom förrycka den arbetsplan, som ligger till grund för den kungliga propositionen, och för övrigt varje förnuftig plan för högsta domstolens arbete.

För min del är jag sålunda av den uppfattningen, att det vore lyckligast, om konformitetsprincipen icke komme till tillämpning — icke ens i den mycket blygsamma omfattning, som utskottet i viss mån velat eventuellt anvisa den genom sitt av herr Ekman citerade uttalande om önskvärdheten av en viss utredning. Det finnes, om de föreslagna medlen icke skulle visa sig effektiva andra medel att tillgå — medel, till vilka det torde bliva tillfälle att återkomma på ett senare stadium av diskussionen. Och för min personliga del vill jag säga, att jag bestämt bestrider, att det uttalande, som fått inflyta i utskottets utlåtande på denna punkt, må uppfattas såsom ett verkligt erkännande till förmån för konformitetsprincipen, till vilken jag på grund av vad jag anfört, måste alldeles bestämt ställa mig som motståndare.

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att beträffande förevarande paragraf vore yrkat, dels att densamma skulle godkännas dels och att utskottets förslag skulle avslås.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på paragrafens godkännande vara med övervägande ja besvarad.

Herr Ekman, Carl Gustaf, begärde votering, i anledning varav

uppsattes justerades och anslogs en så lydande omröstningspropo-
sition:

*Lagförslag om
ändrad lydelse
av 30 kap.
rättegångs-
balken.
(Forts.)*

Den, som godkänner lagutskottets i utlåtande nr 15, punkten
A 1 framställda förslag till ändrad lydelse av 30 kap. 1 § rättegångs-
balken, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets förslag i denna del.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava
utfallit sålunda:

Ja — 105;

Nej — 20.

2—5 §§.

Godkändes.

6 §.

Förevarande paragraf hade följande lydelse:

(i Kungl. Maj:ts förslag)

(i utskottets förslag)

1 mom. I brottmål, som full-
följts i hovrätt eller blivit dess
prövning underställt, må ej änd-
ring i hovrättens slutliga utslag
sökas:

av allmän åklagare eller måls-
ägande, med mindre hans talan
avsett ansvar för brott, varå
straffarbete eller avsättning efter
lag kan följa;

av tilltalad, med mindre han
blivit sakfällad eller ställd under
framtiden för sådant brott eller
för annat brott dömts till fängelse
eller mistning av ämbete på viss
tid.

Allmänt åtal må i mål, som
ovan sagts, ej fullföljas av annan
än justitiekanslern eller riksdä-

1 mom. I brottmål, som full-
följts i hovrätt eller blivit dess
prövning underställt, må ej änd-
ring i hovrättens slutliga utslag
sökas:

av allmän åklagare eller måls-
ägande, med mindre hans talan
avsett ansvar för brott, varå
straffarbete eller avsättning efter
lag kan följa;

av tilltalad med mindre han
blivit sakfällad eller ställd under
framtiden för sådant brott eller
för annat brott dömts till fängelse
eller mistning av ämbete på viss
tid.

Allmän åklagares talan i mål,
som ovan sagts, må ej fullföljas
av annan än justitiekanslern eller

Lagförslag om
ändrad lydelse
av 30 kap.
rättegångs-
balken.
(Forts.)

(i Kungl. Maj:ts förslag)

gens justitieombudsman eller militieombudsman eller den någon av dem därtill förordnar.

2 mom. Utan hinder av vad i 1 mom. är stadgat äge målsägande eller tilltalad fullfölja talan mot hovrättens utslag, där målet rörer annat än ansvar och utslaget därutinnan gått honom emot, dock där i denna del fråga är enbart om penningar eller sådant, som kan skattas i penningar, allenast såframt det icke är uppenbart, att värdet av vad parten tappat ej uppgår till ettusenfemhundra kronor. Har tilltalad fällts till böter eller vite, som, ensamt eller i förening med vad han tappat i penningar eller penningars värde, uppgår till belopp, som nu sagts, vare honom ej heller förment att fullfölja talan mot utslaget.

(i utskottets förslag)

riksdagens justitieombudsman eller militieombudsman.

2 mom. Utan hinder av vad i 1 mom. är stadgat äge målsägande eller tilltalad fullfölja talan mot hovrättens utslag, där målet rörer annat än ansvar och utslaget därutinnan gått honom emot, dock där i denna del fråga är enbart om penningar eller sådant, som kan skattas i penningar, allenast såframt det icke är uppenbart, att värdet av vad parten tappat ej uppgår till ettusenfemhundra kronor. Har tilltalad fällts till böter eller vite, som, ensamt eller i förening med vad han tappat i penningar eller penningars värde, uppgår till belopp, som nu sagts, vare honom ej heller förment att fullfölja talan mot utslaget.

Vid förevarande paragraf hade reservation avgivits

av herrar *Schotte* och *Pettersson* i Södertälje, vilka påyrkat följande ändrade lydelse av 6 § 2 mom.:

Utän hinder av vad i 1 mom. är stadgat äge målsägande eller tilltalad fullfölja talan mot hovrättens utslag, där målet rörer annat än ansvar och utslaget därutinnan gått honom emot, dock där i denna del fråga är enbart om penningar eller sådant, som kan skattas i penningar, allenast såframt *hovrätten icke fastställt det slut, vartill underrätten i målet kommit:*

av herr *Alexanderson*, vilken med instämmande av herrar *Söderbergh* och *Stärner*, yrkat, att 6 § 1 mom. måtte erhålla följande lydelse:

I brottmål, som fullföljts i hovrätt eller blivit dess prövning underställt, må ej ändring i hovrättens slutliga utslag sökas:

av målsägande, med mindre hans talan avsett ansvar för brott, vara straffarbete eller avsättning efter lag kan följa;

av tilltalad, med mindre han blivit sakfälld eller ställd under framtiden för sådant brott eller för annat brott dömts till fängelse eller mistning av ämbete på viss tid.

Allmänt åtal må i mål, som ovan sagts, ej fullföljas av annan än justitiekanslern eller riksdagens justitieombudsman eller militieombudsman;

av herrar *Persson* i Norrköping och *Svensson* i Eskilstuna, vilka yrkat, att 6 § 1 mom. måtte erhålla följande ändrade lydelse:

*Lagförslag om
ändrad lydelse
av 30 kap.
rättegångs-
balken.
(Forts.)*

I brottmål, som fullföljts i hovrätt eller blivit dess prövning underställt, må ej ändring i hovrättens slutliga utslag sökas:

av allmän åklagare — — — kan följa;

av tilltalad, med mindre han blivit sakfälld eller ställd under framtiden för sådant brott eller för annat brott dömts till fängelse eller mistning av ämbete på viss tid *eller för brott, som i 10 kap. 14 § eller 15 kap. 22 § strafflagen sägs, fällts till böter.*

Herr *Alexander*son: Vid denna punkt har jag och jämte mig åtskilliga andra ledamöter av lagutskottet fogat en reservation. Den rör visserligen endast en jämförelsevis underordnad fråga — från de synpunkter sett, som ligga till grund för själva fullföljdslagen, men ur en annan synpunkt är den av en något större betydelse.

Enligt redan nu gällande rätt har ingen annan allmän åklagare rätt till fullföljd i högsta domstolen än justitiekanslern och riksdagens justitieombudsman samt numera dess militieombudsman. Nu har emellertid Kungl. Maj:t i sitt förslag, som utskottet följt, föreslagit, att även beträffande dessa höga åklagare samma begränsning skulle gälla i avseende på rätten att fullfölja mindre mål, som paragrafen stadgar för enskilda parter. Skulle alltså någon av de nämnda åklagarne finna det ur rättssäkerhetens eller annan allmän synpunkt viktigt, att ett enligt 6 § från fullföljd avstängt mindre mål bleve föremål för prövning av högsta domstolen, bleve han nödsakad att anlita den dispensväg, som 13 § anvisar. Han skulle med andra ord vara hänvisad att ansöka hos en avdelning av högsta domstolen, bestående av endast tre medlemmar, om tillstånd att få fullfölja detta mål. Med hänsyn till den ställning, som ifrågavarande åklagare intaga, ha vi reservanter för vår del icke ansett denna anordning riktigt lämplig. Det synes oss, att det måste kännas ej fullt tilltalande för en statsfunktionär i den ställning, som justitiekanslern eller dessa ombudsmän intaga, att få en sådan ansökan avslagen av den beredning inom domstolen, som skall avgöra dispensansökningar enligt 13 §. Jag erinrar också därom, att då senast ett förslag om avskärande av fullföljd förelades högsta domstolen till granskning, så uttalade dess flesta medlemmar, instämmande i en av justitierådet Trygger gjord anmärkning, att vad riksdagens justitieombudsman anginge, funnes ej anledning att göra inskränkning i den rätt till fullföljd, som för närvarande tillkomme honom. Nu har det ansetts, och det tycker jag vara riktigt, att i detta hänseende bör justitiekanslern vara jämställd med justitieombudsmannen. Men av denna åsikt, som det kungliga förslaget följt, bör enligt min uppfattning ej följa, att justitieombudsmannen i likhet med vad det äldre förslaget innehöll ifråga om justitiekanslern avskäres från fullföljd, utan tvärtom att såväl kansler som ombudsman må på sitt eget ansvar få bedöma, när ett mål, som rör en ringare fråga, likvisst på grund av sin inneboende rättsliga betydelse är av beskaffenhet att böra

Lagförslag om
ändrad lydelse
av 30 kap.
rättegångs-
balken.
(Forts.)

dragas under högsta domstolens prövning. Ur balanssynpunkt kan detta undantag från eljest gällande regler ej spela någon som helst roll. Ty det visar sig, att justitiekanslern för närvarande anbefaller fullföljd av allenast omkring tjugu mål om året och justitieombudsmannen i ett vida färre antal fall. Den kolossala mängd av små brottmål, som för närvarande tynger högsta domstolens arbetsbalans, förskriver sig från målsägares och tilltalades fullföljsiver. Då det sålunda ej finnes någon som helst betänklighet ur lagens effektivitetssynpunkt att göra undantaget ifråga, så måste jag för min del tillmäta de av mig anförda skälen avgörande betydelse och hemställer, herr talman, om bifall till den av mig med flere avgivna reservationen, sid. 78 och 79 i utskottets utlåtande beträffande lydelsen av § 6 mom. 1.

Herr Trana: Herr talman! Då Kungl. Maj:t och lagutskottet i denna fråga äro ense, så vill jag endast i största korthet bemöta vad herr Alexanderson anfört. De två skäl han anfört i sin reservation äro det ena, att »då högsta domstolen år 1906 avgav yttrande över ett då föreliggande förslag till begränsning av fullföljdsrätten till högsta instans, uttalade domstolens fleste ledamöter, att anledning ej syntes föreligga att göra rubbning i den åtalsrätt, som tillkommer riksdagens justitieombudsman», och det andra, att »nu nämnda åklagares ställning, erfarenhet och verksamhet synas betinga att de icke hindras av några inskränkningar i rätten att fullfölja talan i högsta domstolen».

Vad det första skälet beträffar så tillkom ju högsta domstolens yttrande år 1906, och högsta domstolen behövde då ej taga någon hänsyn till tanken på inrättande av en militieombudsman, en fråga som då ännu befann sig på ett mycket tidigt stadium. Hade en sådan ombudsman funnits redan då så antager jag, att högsta domstolens yttrande redan då varit sådant att det överensstämde med utskottets förslag i detta hänseende. Det är visserligen logik i vad herr Alexanderson säger, att om justitieombudsmannen bör ha denna rätt att fullfölja, så bör även militieombudsmannen ha den, men man kan även få logik på ett annat sätt, om man nämligen utgår från militieombudsmannen, och det gör jag för min del. Jag anser, att då militieombudsmansinstitutionen är ny och oprövad och militieombudsmannen ofta kan komma i beröring med en så ömtålig fråga som disciplinen inom armén, så är detta i och för sig alldeles tillräckligt att från början hålla sig till Kungl. Maj:ts och utskottets förslag. Militieombudsmannen är ju icke annat än en vanlig människa och måste ju vara behäftad med mänskliga fel och svagheter. Det är ju ej uteslutet, att fåfänga och rättshaveri kan komma att förmå honom att fullfölja talan hos högsta domstolen onödigtvis. Ej bör han då själv få avgöra, om han skall få fullfölja sådan i mindre mål. Om detta gäller om militieombudsmannen så bör det väl gälla även om justitieombudsmannen, och i detta avse-

ende föreligger det ej någon risk alls. Den senare skall ju beivra ämbetsmäns förseelser, och av alla brott, som äro uppräknade u'i 25 kap. strafflagen, är det endast ett enda, varpå avsättning ei kan följa. Han är sålunda härigenom i allmänhet berättigad att fullfölja talan till högsta domstolen. Jag anser sålunda, att det ej finnes minsta fara i att antaga lagen sådan den av utskottet föreslagits. Det är ju sant, att de högsta åklagarnes ställning, erfarenhet och verksamhet kunna betinga, att de ei bindas av någon inskränkning i rätten att fullfölja talan, men jag undrar just, hur man skall kunna tala om någon erfarenhet i fråga om militieombudsmannen, som har varken egen eller föregående militieombudsmäns erfarenhet att stödja sig på. Det kan då vara bra att ha kvar det band, som enligt förslaget lagts på denne ämbetsman. Jag yrkar sålunda bifall till utskottets förslag.

Lagförslag om
ändrad lydelse
av 30 kap.
rättegångs-
balken.
(Forts.)

Herr Alexanderson: Med anledning av de av herr Trana yttrade farhågorna för att innehavarna av de folkrepresentativa ämbetena, särskilt det nyinrättade militieombudsmannaämbetet, skulle i oträngt mål besvara högsta domstolen, därest den av mig förordade rätten bleve dem tilldelad, vill jag påpeka, att det i själva verket ingalunda är av intresse för dessa ombudsmän som jag för min del väckt detta förslag utan av intresse för justitiekanslerns ställning. Såsom herr Trana riktigt anmärkte beträffande *justitie*ombudsmannen förhåller det sig också i fråga om *militie*ombudsmannen, nämligen, att enligt 6 §:s lydelse i utskottets förslag det så gott som aldrig skall kunna inträffa, att han icke är berättigad fullfölja; detta även i fråga om de disciplinmål, som herr Trana omförmälde. Under vilken form komma de under militieombudsmannens handläggning? Jo, i den form, att han åklagar för ett begånget tjänstefel, för fel vid disciplinmaktens handhavande. Men då till följd av allmänna strafflagens ståndpunkt ett tjänstefel kan medföra avsättning efter lag, så är han enligt 6 § icke avskuren från rätten att dra målet under högsta domstolens prövning. Den som bleve avskuren från en sådan rätt i en hel del fall, ehuru även de icke äro synnerligen många, det är justitiekanslern. Och det är med hänsyn till hans ställning såsom generalprokurator i landet som jag framför allt anser, att det bör stadgas, att han själv må bestämman, huruvida ett mål bör dragas under högsta domstolens prövning.

Herr Lindley: De socialdemokratiska reservanterna inom lagutskottet ha till betänkandet fogat en reservation, vari de yrka på fullföljdsrätt till högsta domstolen för brott mot den s. k. Åkarpslagen och för brott mot den s. k. Staafflagen. Bägge dessa lagbestämmelser äro enligt vårt förmenande fullständiga undantags- eller klasslagar. Att i detta sammanhang ge sig in på att giva exempel på dessa lagars verkningar och dessa lagars natur, det kan icke

Lagförslag om
ändrad lydelse
av 30 kap.
rättegångs-
balken.
(Forts.)

falla mig in och det behövs icke, men det är inom vida kretsar bland arbetarbefolkningen i vårt land en mycket starkt utbredd uppfattning, att domarna och domstolarna äro mycket partiska vid bedömandet av frågor av socialpolitisk räckvidd. De socialdemokratiska utskottsmedlemmarna ha också i sin reservation anförut några uttalanden av herr Lindhagen vid denna frågas föregående behandling. Det säges där följande: »Då domarne visserligen omedvetet men helt naturligt i följd av sin sociala ställning ofta med sina känslor här stå på kapitalets sida, blir följden såsom erfarenheten visat att underrätterna här mången gång hänynslöst och enhälligt gå på formella grunder till nackdel för det levande livets fordringar.» I detta allmänna omdöme ber även jag att få instämma. Och att icke denna uppfattning är någon exklusiv uppfattning eller egenhet hos herr Lindhagen och socialdemokraterna för övrigt vill jag söka visa med ett uttalande från en i Amerika mycket högt ärad person, nämligen en av presidenterna i amerikanska republiken, Thomas Jefferson, vilken där med mycket stora skäl sättes i paritet med Washington och Lincoln. Jefferson har gjort ett uttalande, som till punkt och pricka understryker den allmänna förkastelsesdomen i berörda avseende. Han säger »det är icke nog med att utnämna hederliga män till domare. Alla känna intressets inflytande på en persons tankegång och huru omedvetet hans dom tar intryck av detta inflytande.» Förtroendet till lag och rättskipning är otvivelaktigt samhällets viktigaste grundpelare. Alla borde därför vara aktsamma om att icke förtroendet härvid brister, ty då ha de åstadkommit urbotade skada. Om det nu visar sig, att domare låta sig påverkas av socialpolitiska antipatier eller sympatier, bör man söka råda bot häremot och åtminstone se till, att alla missgrepp bli rättade så långt som görkligt är. Alla sådana felaktiga domslut böra då av rättskipningen släppas fram till de allra högsta instanserna, där man kan ha förtroende för, att de stå mera oberoende av den allmänna miljön, den allmänna lokala stämningen, än vad som är fallet vid underrätterna. Det är därför, herr talman, jag tager mig friheten att yrka bifall till herrar Perssons och Svenssons vid betänkandet fogade reservation.

Herr Gezelius: En ärad talare har föreslagit en ändring, som uttryckligen motiverats med, att ett stadgande här bör inrymmas till förmån för en viss klass eller, för att citera en reservants yttrande, »för att neutralisera olägenheterna av en lag, som inom vissa klasser betraktas såsom en undantags- eller klasslag vill man i ifrågavarande lag inrymma likaledes uttryckliga och klara undantagsbestämmelser.»

För utskottet har det knappast syntts vara möjligt att ifrågasätta ett dylikt stadgande. Att en ny sådan bestämmelse, sedd i belysning av den snäva begränsningen av den av lagen medgivna rätten att dra sin sak inför högsta domstolen skulle om något komma att verka oförmånligt för uppfattningen om rättskipningen, det synes mig uppenbart.

Den förste talaren har hemställt om en sådan ändring i

utskottets förslag, att åklagarens rätt till talan i högsta domstolen icke skulle vara begränsad av annat än hans eget om-döme. Den huvudsynpunkt som den förste talaren syntes an-lägga på detta stadgande, är, om jag så vågar uttrycka mig, kon-venanshänsyn, hänsyn till dessa åklagares höga ställning. Det vore icke tillrädligt, att dessa höga åklagare bleve i sina åtgö-randen i tjänsten möjligen kritiserade av en dispensavdelning av endast tre justitieråd. Ja, låt oss då anlägga en konvenans-synpunkt, och kalla den gärna det! Jag ser då saken från den synpunkten, att man därmed skulle ställa åklagaren i en för-mänligare ställning än den tilltalade, enär den tilltalade icke skall äga obegränsad rätt att fullfölja sin talan. Skulle åklaga-ren ha denna förmån, skulle man göra en skillnad mellan åklagare och den tilltalade härvidlag, så är det nödvändigt enligt mitt för-menande, att den göres efter den linjen, att den tilltalade har en friare rätt att draga sina yrkanden inför den högre instansens prövning. Lagförslaget har följt denna väg.

*Lagförslag om
ändrad lydelse
av 30 kap.
rättegångs-
balken.
(Forts.)*

Då, såsom också den förste ärade talaren framhöll, man icke behöver befara, att, vilken väg man här än tager, arbets-balansen skulle komma att avsevärt höjas för högsta domstolen eller att arbetsbördan för högsta domstolen skulle komma att in-flueras därav, synas mig skäl finnas för att ej bifalla reservan-ternas eller det av herr Alexanderson avgivna förslaget.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av de yrkanden, som därunder fram-ställts, propositioner komme att göras särskilt beträffande vart och ett av de olika momenten i föreliggande paragraf.

Härefter gjordes i enlighet med de angående 1 mom. framställda yrkandena propositioner: 1:o) på godkännande av utskottets förslag i denna del, 2:o) därpå att ifrågavarande moment skulle erhålla den lydelse, som förordats i herr Alexandersons därom avgivna reser-vation, och 3:o) därpå att enligt herr *Lindleys* yrkande, momentet skulle antagas med den lydelse, som föreslagits i herrar Perssons och Svenssons reservation; och förklarades propositionen på momentets godkännande i enlighet med utskottets förslag vara med övervägande ja besvarad.

Vidkommande härefter 2 mom., yttrade herr talmannen, hade därom under överläggningen ej framställts annat yrkande än om bifall till utskottets förslag. På sedermera gjord proposition god-kändes utskottets förslag i denna del.

Övriga delar av utskottets förslag till lag om ändrad lydelse av 30 kap. rättegångsbalken.

Godkändes.

2:o) Förslaget till lag om ändrad lydelse av 49 och 230 §§ utskökningslagen.

Godkändes.

Lagförslag
ang. högsta
domstolens
tjänstgöring
på avdelning-
gar.

3:o) Utskottets förslag till lag angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på avdelningar.

Herr Trana: Jag tillåter mig hemställa, att kammaren ville besluta, att de beslut, som kammaren kommer att fatta beträffande förslaget till lag angående högsta domstolens tjänstgöring på avdelningar, skola gälla allenast under förutsättning, att det i konstitutionsutskottets memorial n:r 1 intagna vilande förslaget till ändrad lydelse av paragraferna 18 och 22 regeringsformen varder av riksdagen antaget.

Denna hemställan bifölls.

1 och 2 §§.

Godkändes.

3 §.

Föreliggande paragraf hade följande lydelse:

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

(i utskottets förslag:)

I fall, då tillstånd av Konungen är i lag stadgat såsom villkor för måls dragande under Konungens prövning, ankomme det på en särskild avdelning av högsta domstolen, bestående av tre ledamöter, att pröva och avgöra ansökan om sådant tillstånd. Yppa sig olika meningar, skall ansökningen bifallas, såframt två av ledamöterna äro därom ense.

I fall, då tillstånd av Konungen är i lag stadgat såsom villkor för måls dragande under Konungens prövning, ankomme det på en särskild avdelning av högsta domstolen, bestående av tre ledamöter, att pröva och avgöra ansökan om sådant tillstånd. Yppa sig olika meningar, varde tillstånd beviljat, såframt två av ledamöterna äro ense därom eller i fall, som i 20 § andra stycket av 30 kap. rättegångsbalken avses, någon ledamot finner skäl bifalla ansökningen.

Reservation hade avgivits av herrar *Petersson* i Lidingö villastad, *Trana* och *Gezelius*, grevarne *Lagerbjelke* och *Spens* samt herr *Dahl*, vilka yrkat, att Kungl. Maj:ts förslag i denna del måtte av utskottet i oförändrat skick tillstyrkas.

Herr Trana: Kungl. Maj:ts förslag till lydelse av denna paragraf ber jag att få läsa upp, och det lyder så:

»I fall, då tillstånd av Konungen är i lag stadgat såsom villkor för måls dragande under Konungens prövning, ankomme det på en särskild avdelning av högsta domstolen, bestående av tre ledamöter, att pröva och avgöra ansökan om sådant tillstånd. *Yppa sig olika meningar, skall ansökningen bifallas, såframt två av ledamöterna äro därom ense.*»

*Lagförslag
ang. högsta
domstolens
tjänstgöring
på avdelning-
gar.*

(Forts.)

Denna sista punkt har av utskottet ändrats till följande lydelse:

»I fall, då tillstånd av Konungen är i lag stadgat såsom villkor för måls dragande under Konungens prövning, ankomme det på en särskild avdelning av högsta domstolen, bestående av tre ledamöter, att pröva och avgöra ansökan om sådant tillstånd. *Yppa sig olika meningar, varde tillstånd beviljat, såframt två av ledamöterna äro ense därom eller i fall, som i 20 § andra stycket av 30 kap. rättegångsbalken avses, någon ledamot finner skäl bifalla ansökningen.*»

Denna 20 § lyder så:

»Part, som till säkerhet för motpartens kostnadsersättning nedsett föreskrivet belopp men på grund av fattigdom ej förmått nedsetta stadgad fullföljdsavgift, äge utan hinder därav fullfölja sin talan, såframt han iakttager vad för sådant fall stadgas i 22 § eller 36 § första stycket.

Är part icke i stånd att gälda ens det belopp, som skall tjäna motparten till säkerhet för kostnadsersättning, äge han ändock fullfölja sin talan, såframt Konungen med hänsyn till omständigheterna i målet finner skäl giva tillstånd därtill. Huru ansökan om sådant tillstånd göres, skils i 27 § och 36 § andra stycket.»

Härom yttrar utskottet följande: »Emellertid håller utskottet före, att vid dispensansökningar av denna art målet bör få släppas fram till prövning i högsta domstolen, så snart en av ledamöterna å dispensavdelningen röstar härför. Detta innebär med andra ord, att ett dylikt mål kan avvisas endast om alla tre ledamöterna äro därom ense. Den klagande parten kommer härigenom i nästan samma situation, som om målet verkligen blivit föredraget på en femmansavdelning; även i sådant fall skulle hans ändringsyrkande hava avvisats, om tre ledamöter enats om denna mening.» I förbigående vill jag säga, att jag icke finner denna jämförelse på något sätt slående. Emellertid anser jag, att likheten inför lagen fordrar, att detta moment, som jag uppläste, icke antages i enlighet med utskottets förslag, och har därför anmält min reservation.

Vi veta ju alla, att man på skämt säger, att minoriteten alltid har rätt, men jag anser det vara ganska vådligt att införa i lagstiftningen den grundsatsen, att en skulle få diktera beslutet för två andra. Jag finner det därför icke vara tillrådligt, att minoriteten skulle få diktera beslutet i dispensavdelningen. Man bör icke förbise, att för den fattige är det synnerligen frestande att fortsätta en rättegång så långt som möjligt, då det ej kostar honom något, och den s. k. rättvisan i hans inbillning är något mycket ovisst. För tillgodoseende av hans rätt synes mig lagen, sådan den föreligger enligt Kungl. Maj:ts förslag, hava väl sörjt; och någon ytterligare

Lagförslag
ang. högsta
domstolens
tjänstgöring
på avdelning-
gar.

uppmuntran att fullfölja talan bör man ej giva den fattige för hans egen skull.

Jag ber att få yrka bifall till den av mig jämte fyra ledamöter av denna kammare framförda reservationen och alltså till Kungl. Maj:ts förslag.

(Forts.)

Herr ALEXANDERSON: Jag skall däremot be att få vädja till kammaren att här följa utskottet. Det förhåller sig ju så, att den dispensprövning som en part i här avsedda fall är underkastad för att kunna få fullfölja målet, beror uteslutande därpå, att han varit för fattig för att kunna fullgöra föreskrivna prestanda. Hittills har det ju varit erkänt, att en dylik fattigdom icke bör verka avstängning från fullföljd. Kan sökanden visa fattigdomsbevis, så ersätter detta fullgörandet av penningprestanda. I förslaget har man gjort ett avsteg från denna princip, såtillvida som den fattige, som icke förmår ens nedsätta penningar till säkerhet för den kostnadsersättning, som han kan bli dömd att utgiva till motparten, icke skall få fullfölja sin talan, så framt icke dispensavdelningen på hans ansökan funnit, att han bör få släppas fram till fullföljdsrätt. Om nödvändigheten att göra detta avsteg är utskottsmajoriteten enig med reservanterna. Men det bör å andra sidan beaktas, att den dispens, som här är ifråga, ligger på ett helt annat plan än den dispens, som i övrigt förekommer i fullföljdslagen. Där gäller det en dispens från allmänna principen sålunda, att i ett mål, som i och för sig är av beskaffenhet att icke få fullföljas, skulle parten undantagsvis släppas fram. Här återigen är fråga om ett mål, som enligt allmänna principen för fullföljas, och behovet av dispens beror uteslutande av att partens fattigdom hindrar honom att fullgöra ett penningprestandum.

Det kan på mycket goda skäl anföras betänkligheter mot att här över huvud taget göra fullföljdsrätten beroende av dispens. Flera reservanter inom utskottet ha också med styrka hävdad, att fattigdomsbevis borde grunda fullföljdsrätt på samma sätt som nu och avstått från att göra något yrkande därom uteslutande på grund av konsekvenserna i lagtekniskt avseende; en omläggning i denna riktning skulle nämligen föra med sig ändringar i stora delar av lagförslaget. Den uppfattning, som herr Trana företräder, är den motsatta ytterlighetsprincipen. Utskottets majoritet har ansett sig böra gå en medelväg, och med hänsyn till sakens art böra medgiva, att så snart någon av de i dispensavdelningen prövande medlemmarne ansett målets beskaffenhet böra föranleda medgivande av fullföljd, bör också dispensansökningen beviljas. Jag ber för min del få framhäva, att det synes vara av stor vikt, att utskottets förslag på denna punkt verkligen antages. Detta måste utan tvivel vara ägnat att minska betänkligheterna mot hela det system, som man går att inaugureras genom den nya lagen. Det kan nämligen nog med vida större skäl mot dispensinstitutet i förevarande punkt än

mot summa revisibilis riktas den anmärkning, att den verkar utestängning just av den fattige. Om man det oaktat anser sig nödsakad upprätthålla det särskilda hinder, som dispensprövningen innebär, så är det icke mer än rätt, att man gör detta hinder så litet fränstötande som möjligt. Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

*Lagförslag
ang. högsta
domstolens
tjänstgöring
på avdelning-
gar.*
(Forts.)

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende å nu föredragna paragraf vore yrkat, dels att utskottets förslag skulle godkännas, dels ock att paragrafen skulle erhålla den lydelse Kungl. Maj:t föreslagit.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på godkännande av Kungl. Maj:ts förslag till ifrågavarande paragrafs lydelse vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner 3 § i Kungl. Maj:ts förslag till lag angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på avdelningar, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes det av lagutskottet i utlåtande nr 15 framställda förslag till ifrågavarande paragrafs lydelse.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 72;

Nej — 49.

Övriga delar av utskottets ifrågavarande lagförslag.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A.

Förklarades besvarad genom kammarens i avseende å lagförslagen fattade beslut.

Om den nuvarande revisionsskillningens utbytande mot en progressiv fullföljdsavgift m. m.

Punkten B.

Utskottet hade i nu föredragna punkt hemställt att herrar Perssons i Norrköping och Lindhagens förevarande motioner, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet beträffande punkten A ovan hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits av, bland andra,

herrar *Söderbergh, Stärner, Lindhagen, Pettersson* i Södertälje och *Schotte*, vilka hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga i övervägande, huruvida genom tillsättande av ordförande i högsta domstolen och dess avdelningar, jämte andra möjliga omläggningar av arbetet i högsta domstolen, arbetsledningen därstädes kunde förbättras och arbetsresultatet ökas; ävensom därefter för riksdagen framlägga de förslag, vartill övervägandet givit anledning;

herrar *Söderbergh, Stärner, Lindhagen, Pettersson* i Södertälje *Persson* i Norrköping, *Schotte* och *Svensson* i Eskilstuna, vilka hemställt att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga i övervägande, huruvida lagrådet längre borde bibehållas och, om så befunnas oundgängligt, huruvida ändring i lagrådets verksamhetsområde kunde vidtagas i syfte att vinna inskränkning av det lagområde, som skulle underställas lagrådets prövning, samt begränsning av själva laggranskningen i övrigt; ävensom därefter för riksdagen framlägga de förslag, vartill övervägandet givit anledning;

herrar *Persson* i Norrköping och *Svensson* i Eskilstuna, vilka yrkat:

1) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga under omprövning, huruvida icke den nuvarande revisionsskillningen kunde avskaffas och ersättas med en fullföljdsavgift, som i mål angående penningar eller sådant, som kunde i penningar skattas, utginge i viss proportion till tvisteföremålets värde, samt att Kungl. Maj:t täcktes till riksdagen, om möjligt redan 1916, inkomma med det förslag, vartill denna prövning kunde föranleda;

2) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga under övervägande, huruvida icke bestämmelserna angående verkställighet av hovrätts dom, varigenom betalningsskyldighet blivit part ålagd, kunde skärpas till förhindrande därav, att talan fullföljdes enbart i förhållningssyfte, samt att Kungl. Maj:t täcktes till riksdagen, om möjligt redan 1916, inkomma med det förslag, vartill detta övervägande kunde föranleda;

av herrar *Alexanderson* och *Stärner*, vilka instämt i herrar *Perssons* och *Svenssons* under mom. 1) i deras nyssnämnda reservation gjorda yrkande.

Herr Alexanderson: Bland de yrkanden, som äro avfärdade genom utskottets hemställan under punkt B befinner sig ett av herrar Persson i Norrköping och Svensson i Eskilstuna inom utskottet med stöd av en av herr Persson väckt motion framställt, vilket jag för min del har ansett tvärtom böra bifallas. Det är det som i utskottets utlåtande återfinnes på sidan 104 under en romersk IV punkt 1. Yrkandet går ut på att riksdagen skall till Kungl. Maj:t skriva och begära utredning angående den nuvarande revisionsskillningens ersättande med en fullföljdsavgift, som skulle utgå i viss mån proportionellt till det förmögenhetsvärde, varom tvisten rör sig.

Den tanke som föres fram här är ingalunda ny eller helt radikal. Tvärtom, det är densamma som varit utförd i Kungl. Maj:ts till högsta domstolen år 1906 remitterade förslag, där just i § 17 föreslås en progressiv fullföljdsavgift. För min del är jag övertygad om, att detta förslag ligger i framtidslinjen. För det första måste det erkännas, att den revisionsskillning, som nu utkräves till lika belopp, vare sig målet rör en jämförelsevis helt obetydlig summa eller ett mycket stort värde, fyller sin uppgift på ett mycket ojämnt och otillfredsställande sätt, i den mån denna uppgift är att avhålla från fullföljd i oträngt mål. Gäller målet mycket stora värden, är det uppenbart att en liten revisionsskillning av 150 kronor verkar mycket litet. Är däremot målet av jämförelsevis ringa art, verkar den starkare, stundom alltför starkt.

Overhuvud taget är den nuvarande revisionsskillningen byggd på en grund som måste betraktas såsom något föråldrad. Den är att uppfatta såsom en staten tillfallande bötesavgift för det fall att man klagat utan att få den lägre instansens dom ändrad. Såsom sådan är den icke så alldeles rättvis. Det kan ju hända, och det kan t. o. m. tydligt framträda vid högsta instansens avgörande, nämligen genom de delade meningar, som därvid komma till synes, att parten haft goda skäl att draga saken upp till denna högsta instans. Såsom brott mot det allmänna är således fullföljandet av mål ingalunda att betrakta i en hel del fall, där likvisst revisionsskillningen för närvarande förverkas till staten. Om man däremot omdanade denna revisionsskillning till att vara en rättegångsavgift, som den part ägde i sista hand bära, vilken i högsta domstolen tappar saken, och som således utgjorde ett bidrag, lagt på den tappande parten, till gäldandet av de kostnader, vilka uppehållandet av rättskipningen i högsta instans vållar staten, lades därmed för institutet i fråga en grundval, som i min tanke vore vida riktigare. Men lägger man om det på en sådan grundval, då är det ock naturligt att, i likhet med vad i stor utsträckning utomlands brukas i fråga om rättegångsavgifter, man låter avgiften stå i viss proportion till det värde, varom parterna tvista. En utredning i förevarande hänseende skulle måhända ock hjälpa oss att få ytter-

Om den nuvarande revisionsskillningens utbytande mot en progressiv fullföljdsavgift m. m.
(Forts.)

Om den nuvarande revisionsutskottens utbyttande mot en progressiv fullföljningsavgift m. m.

(Forts.)

ligare medel i vår hand till avhållande från fullföljd i oträngt mål.

Då fullföljdsgränsen drages genom uppställande av en summa revisibilis kan det icke undgås att en del stora mål obehörigt komma att dragas upp till högsta domstolen och taga dess arbetstid i anspråk. Beträffande sådana mål vore skäl att försöka genom utvecklande och modernisering av den tanke, som ligger till grund för revisionsutskottet, söka vinna bättring.

Jag ber därför att få yrka bifall till det skrivelseförslag, som under denna punkt har yrkats av herr Persson i Norrköping och Svensson i Eskilstuna.

Herr Söderbergh: Herr talman! Vid denna punkt av utskottets hemställan ha reservationer anförts av mig jämte flere kamrater inom utskottet till förmån för ett par önskemål, som framställt i en motion av herr Lindhagen och som vi ansett förtjänta av uppmärksamhet och övervägande.

Den ena rör arbetsledningen och arbetsordningen för övrigt i högsta domstolen. Vi ha hemställt: »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga i övervägande, huruvida genom tillsättande av ordförande i högsta domstolen och dess avdelningar, jämte andra möjliga omläggningar av arbetet i högsta domstolen, arbetsledningen därstädes må kunna förbättras och arbetsresultatet ökas; ävensom därefter för riksdagen framlägga de förslag, vartill övervägandet givit anledning.»

Jag skall i största korthet framföra de skäl, som kunna vara att åberopa för detta vårt skrivelseförslag.

I högsta domstolen är ingen ledamot utsedd att såsom president övervaka arbetet i dess helhet, och inte heller förordnas särskilda ordförande på avdelningarna. På varje avdelning skall den äldste ledamoten självskrivet vara ordförande.

I andra länders högsta domstol är vanligt att en ordförande, president, fungerar såsom ledare av arbetet och att särskilda ordförande förordnas å de olika avdelningarna inom domstolen.

Nu kan det väl inte bestridas, att även det utmärktaste justitieråd *kan* vara en olämplig ordförande, att han *kan* sakna de betingelser, som ett ordförandeskap oundgängligen kräver. Endast den bör få fungera som ordförande, som besitter särskilda egenskaper och fallenheter härför. Det synes åtminstone mig självklart.

I en vid 1905 års riksdag väckt motion, åsyftande åtgärder till förekommande av balans i högsta domstolen fördes denna fråga på tal. Det påpekades därvid vilka brister som vidlåder arbetsledningen i denna domstol och framhölls kraftigt, vilket stort inflytande på arbetets produktivitet, som ordföranden i en kollegial domstol kan utöva.

Vid motionens behandling i denna kammare ansåg sig emellertid en talare böra nedlägga en gensaga mot det av motionären

uttalade klander mot det sätt, varpå ordförandena i högsta domstolens avdelningar lett dessas förhandlingar. Men denna gensaga fick ett bemötande av en annan ledamot i kammaren, som själv förut tillhört högsta domstolen. Bemötandet återropas av reservanterna mitt på sid. 100 i betänkandet. Där kunna herrarna också finna namnet på denne ärade talare.

Han yttrade: »Jag anser det vara en förtjänst av motionären, att han uttalat detta, att frågan om arbetsledning verkligen är något som bör beaktas. För dem som vid utländska domstolar sett, vilken stark arbetsledning där förekommer, vilken planering för arbetet, man där finner, för den är det överraskande, att man icke finner något sådant lämpligt och naturligt hos oss. Jag tror tvärtom, att man på den vägen kan vinna icke litet.»

Mera behöver knappast sägas om denna sak. Reservanterna äro livligt övertygade att genom förordnande av lämpliga ordförande inom högsta domstolen, som med auktoritet och kraft toge ledningen av arbetet om händer, ett icke obetydligt resultat skulle stå att vinna i ökad arbetsprodukt. Vi anse, att detta spörsmål i varje händelse förtjänar att grundligt utredas.

Helt visst böra vissa organisatoriska omläggningar i arbets sättet inom högsta domstolen, syftande till samma mål, också tagas i övervägande, sådana nämligen som även under nuvarande rättegångssystem kunna lämpligen genomföras.

Det förefaller mig som om skrivelse i nu berörda avseende inte kan anses opåkallad, utan att kammaren borde utan tvekan kunna gå med på en sådan.

Jag tillåter mig därför hemställa om bifall till reservationen på denna punkt.

Den andra reservationen, som jag slutit mig till, avser en skrivelse till Kungl. Maj:t rörande lagrådets vara eller icke vara, eller inskränkning i lagrådets verksamhetsområde. Även denna fråga förtjänar helt visst ett allvarligt övervägande, så omtvistad och omtvistlig, som den verkligen är.

På sid. 102 och 103 i betänkandet ha reservanterna motiverat sin ståndpunkt. Jag skall även i detta fall yttra mig helt kort och endast stryka under ett par synpunkter, som förefalla mig särskilt beaktansvärda.

Som bekant består lagrådet av 4 ledamöter, 3 justitieråd och 1 regeringsråd. Dessa ledamöter utses för viss tid i tur och ordning och utväljas inte med hänsyn till några särskilda kvalifikationer eller någon särskilt förefintlig lagstiftarekompetens hos vederbörande. Men icke förty skall detta lagråd fungera som något slags överkommitté eller övergranskningsnämnd, sedan särskilt sakkunniga kommittéerade efter grundlig utredning utarbetat något lagförslag, av vad slag som helst. Ja, till och med förslag som avgivas av vårt allra yppersta kollegium på lagstiftningens område, lagberedningen, skall underställas detta lagråd för granskning och yttrande. Vad nu alla dessa beredningar under årtal sysslat med, diskuterat och begrundat, det skall lagrådet

Om den nuvarande revisions skillningens utbyttande mot en progressiv fullföljdsavgift m. m.

(Forts.)

Om den nuvarande revisionsskillningens utbytande mot en progressiv fullföljdsavgift m. m.

(Forts.)

ytterligare genomtränga och överväga, och detta med största skyndsamhet på en bråkdel av samma tid. Ty en mängd frågor tränga fram och hopa sig på dess bord, och anmaningar att raska på med den eller den frågan torde allt emellanåt låta höra sig.

Nu ingår lagrådet icke allenast i granskning av ett lagförslags tekniska avfattning och dess förhållande till gällande rätt eller rättsgrundsatser, utan lagrådet ger sig också in på mer eller mindre vidlyftiga detaljerade utlåtanden om lagförslagets lämplighet i och för sig. Kan detta verkligen vara nödigt eller lämpligt?

Jag avser naturligtvis inte att kasta den ringaste skytt mot de enskilda ledamöterna i lagrådet. De äro nog i allmänhet utmärkt skickliga och beprövade män. Men jag tror inte det kan anses förmätet att ifrågasätta, huruvida lagrådet, sådant som det nu är organiserat, verkligen kan besitta en sådan där allt omfattande kompetens och erfarenhet på alla områden, som nu kräves av detsamma. Särskilt gäller frågan det sociala lagstiftningsarbetet. Detta lagstiftningsarbete är dock det svåraste och ömtåligaste av allt. Och för detta står nog lagrådets ledamöter i allmänhet, rent praktiskt sett, ganska främmande. Det måste anses ligga i sakens natur.

Härtill kan pekats på en annan omständighet. Genom avskaffandet av lagrådet skulle ju de 3 justitieråden, som där sysselsättas med laggranskning, återbördas till lagskipningsarbetet i högsta domstolen, och detta skulle självfallet vara till betydande gagn för domstolens arbetsprodukt.

Anser man sig emellertid inte kunna under nuvarande förhållanden gå så långt som till lagrådets avskaffande, så synes åtminstone av de skäl, som jag nyss vidrört, en begränsning av dess verksamhetsområde kunna ifrågasättas. Och detta därhän, att lagrådets granskningsrätt eller rättare sagt granskningsplikt skulle avse allenast visst slag av lagstiftning, ren civil- och kriminallag, eller också inskränkas till den rent tekniska avfattningen av ett lagförslag och till frågan om dess överensstämmelse med gällande rättsgrundsatser.

Det torde vara av synnerlig betydelse att denna sak blir vederbörligen utredd och kommer i betraktande vid sidan av andra åtgärder, som ytterligare kunna befinnas nödiga för främjandet av en snabbare både lagskipning och lagstiftning.

Jag får alltså hemställa:

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga i övervägande, huruvida lagrådet längre bör bibehållas och, om så befinnes oundgängligt, huruvida ändring i lagrådets verksamhetsområde må kunna vidtagas i syfte att vinna inskränkning av det lagområde, som skall underställas lagrådets prövning, samt begränsning av själva laggranskningen i övrigt;

ävensom därefter för riksdagen framlägga de förslag, var- till övervägandet givit anledning.

Herr Trana: Jag vill endast i korthet säga, att vad som föranlett lagutskottet att icke fästa sig vid den i denna reservation uttryckta mening varit det yttrande, som avgivits av justitierådet Hellner om 1913 års riksdagsskrivelse och som finnes omförmålt i Kungl. Maj:ts proposition nr 64 till 1914 års riksdag. Han säger nämligen där: »Det inom högsta domstolen tillämpade systemet som ju innebär, att så att säga varje befördran inom domstolen är utesluten anses enligt en inom högsta domstolen allmän mening medföra så stora fördelar, att de mer än uppväga den obetydliga ökning i arbetsprodukt, som till äventyrs vore att vinna genom en övergång till ovan ifrågasatta ordning. För övrigt skulle tillsättande av fasta ordförande näppe- ligen kunna genomföras utan att uppdelning i fasta avdelningar ägde rum, vilket i sin tur skulle förutsätta en fullständig om- daning av grundvalarna för domstolens funktionerande. En sådan genomgripande åtgärd lär väl emellertid icke på detta stadium böra ifrågakomma.» Skrivelseförslaget bör därför ej bifallas.

Om den nu-
varande revi-
sionsskillin-
gens utbytan-
de mot en pro-
gressiv full-
följdsavgift
m. m.
(Forts.)

Beträffande det sista av herr Söderberghs yrkanden, näm- ligen avskaffandet av lagrådet, har utskottet varit av den me- ningen, att erfarenheten har visat, att lagrådets verksamhet i många avseenden varit av sådan vikt för rättskipningen och lagstiftningen att utskottet icke kunnat gå in på att avskaffa denna institution. Det har hänt många gånger, att lagrådet kommit med sådana anmärkningar, att Kungl. Maj:ts proposition därefter ändrats, och även har det inträffat, att då lagrådet och Kungl. Maj:t varit av olika mening, utskottet och riksdagen ansett sig böra följa lagrådet. Utskottet anser således, att lagrådet bör bibehållas, och jag ber därför att få yrka avslag på herr Söderberghs hemställan i denna del.

Herr Gezelius: Då en talare yrkat bifall till den av herr Söderbergh avgivna reservationen, anser jag mig skyldig att något bemöta den.

Jag ber då först att principiellt få framhålla att det säker- ligen möter stora betänkligheter att uttala sig för den form av beskattning efter progressivt system som ligger däri, att den rättssökande skall betala efter värdet av tvistens föremål. Det är, fränsett denna principiella betänklighet, förenat med avsevärda praktiska olägenheter att lösa det spörsmål, som här framkastats. Själva yrkandet skulle ju gälla en i förhållande till tvistens föremål utgående avgift endast för mål, som kunna direkt i ekonomiskt hänseende värdesättas. Tvister av annan art kunna dock säkerligen vara praktiskt taget av större värde eller större vikt. Därmed är också ådagalagt, att värdet å tvistens föremål icke giver någon ledning för bedömande av dess värde för den part, som skulle drabbas av avgiften. Att ålägga den som nödgas fullfölja talan för att söka få ett rätts- anspråk prövat en högre avgift, därför att föremålet för tvisten

Om den nuvarande revisionsskillningens utbytande mot en progressiv fullföljdsavgift m. m.

(Forts.)

har högt värde, skall säkerligen drabba de ekonomiskt synnerligen svagt ställda individerna.

Med hänsyn till de av mig skisserade praktiska svårigheterna och då det principiellt har mött stora betänkligheter att gå efter den linjen har det förefallit utskottet, som om det icke vore skäl att riksdagen på en så knapphändig utredning hos Kungl. Maj:t gjorde ett positivt uttalande i den av första ärade talaren angivna riktning; och ber jag att med åberopande härav få yrka avslag på detta yrkande.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen: Under det utskottet i föreliggande punkt hemställt, att ifrågavarande motioner icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd, hade under överläggningen gjorts yrkanden att åtgärder skulle vidtagas i tre avseenden.

Herr *Alexanderson* hade yrkat, att riksdagen måtte till Kungl. Maj:t avlåta en skrivelse av det innehåll, som angivits i herrar Perssons och Svenssons under IV: 1 å sid. 104 i utlåtandet antecknade reservation.

Herr *Söderbergh* hade yrkat, att till Kungl. Maj:t skulle avlåtas dels en skrivelse rörande arbetsledningen m. m. i högsta domstolen i enlighet med hans m. fl. under I å sid. 99 i utlåtandet förekommande reservation, dels ock en skrivelse angående lagrådet enligt den av honom m. fl. avgivna, under II på sid. 101 i utlåtandet intagna reservation.

Vid sedermera beträffande vart och ett av dessa skrivesförslag gjorda propositioner på dels bifall till dels avslag å de föreliggande yrkandena, förklarades propositionerna på avslag vara med övervägande ja besvarade.

Punkten C.

Utskottets hemställan bifölls.

Vid förnyad föredragning av lagutskottets den 19 och 20 i denna månad bordlagda utlåtande nr 16, i anledning av väckt motion angående förslag till lagstiftning om testamentsexekutorer, biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om utsträckt rätt för sjöman att erhålla entledigande.

Föredrogs ånyo lagutskottets den 19 och 20 innevarande mars bordlagda utlåtande nr 17, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 85 § i sjölagen den 12 juni 1891, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 22 januari 1915 dagtecknad proposition, nr 9, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga

framlagt förslag till lag om ändrad lydelse av 85 § i sjölagen den 12 juni 1891.

Om utsträckt rätt för sjöman att erhålla entledigande.

(Forts.)

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehåft två i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen av herr *Lindley* i Stockholm (I: 66) och av herr *Thore* (II: 185).

Herr *Lindley* hade i sin motion hemställt, att riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 9 måtte besluta sådan ändring i 85 § sjölagen att, utöver vad i propositionen föreslagits, genom paragrafens avfattning måtte tillgodoses vissa i motionen framförda och andra liknande önskemål.

Herr *Thore* hade i sin motion hemställt, att riksdagen måtte besluta, att följande tillägg göres till den av Kungl. Maj:t föreslagna lydelsen av 85 § i sjölagen den 12 juni 1891:

Uppbringningsfara eller minfara, allaredan genom särskild gottgörelse beaktad vid hyresavtalets ingående, må icke åberopas som skäl för entledigande.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på anförda skäl hemställt, att riksdagen, med förklarande, att det i Kungl. Maj:ts förvarande proposition innefattade lagförslag icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick godkännas, måtte med avslag å herrar *Lindleys* och *Thores* i ämnet väckta motioner för sin del antaga följande

Lag

om ändrad lydelse av 85 § i sjölagen den 12 juni 1891.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

Häri genom förordnas, att 85 § i sjölagen den 12 juni 1891 skall erhålla följande ändrade lydelse:

Sjöman, som visar, att han kan få fartyg att föra, äge rätt att erhålla entledigande, om han utan ökad utgift för redaren sätter annan duglig karl i sitt ställe. Lag samma vare, där anställning såsom förste styrman eller ansvarsmaskinist erbjudes sjöman, som är förhyrd i ringare ställning.

Utbrbyter krig, som till följd av fartygets nationalitet eller lastens beskaffenhet samt resans riktning medför fara för uppbringning eller till följd av resans riktning medför *minfara*, eller

(Utskottets förslag:)

Häri genom förordnas, att 85 § i sjölagen den 12 juni 1891 skall erhålla följande ändrade lydelse:

Sjöman, som visar, att han kan få fartyg att föra, äge rätt att erhålla entledigande, om han utan ökad utgift för redaren sätter annan duglig karl i sitt ställe. Lag samme vare, där anställning såsom första styrman eller ansvarsmaskinist erbjudes sjöman, som är förhyrd i ringare ställning.

Utbrbyter krig, som till följd av fartygets nationalitet eller lastens beskaffenhet samt resans riktning medför fara för uppbringning eller till följd av resans riktning medför *min- eller torped-*

Om utsträckt
rätt för sjö-
man att erhålla
entledigande.

(Forts.)

(Kungl. Maj:ts förslag:)

inträda under krig sådana ändrade förhållanden, att enligt vad nu är sagt fara för uppbringning eller minfara uppstår, äge sjöman ock rätt att erhålla entledigande.

I de fall, nu äro nämnda, utgår hyran efter ty i 82 § sägs.

Denna lag skall träda i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, samt äga tillämpning jämväl där avtalet om anställning dessförinnan ingåtts.

(Utskottets förslag:)

fara, eller inträda under krig sådana ändrade förhållanden, att enligt vad nu är sagt fara för uppbringning eller min- eller torpedfara uppstår, äge sjöman ock rätt att erhålla entledigande.

I de fall, nu äro nämnda, utgår hyran efter ty i 82 § sägs.

Denna lag skall träda i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, samt äga tillämpning jämväl där avtalet om anställning dessförinnan ingåtts.

Herr Lindley: Herr talman, mina herrar! Trots att det föreligger ett enhälligt utskottsutlåtande, måste jag likväl opponera mig mot detsamma. Anledningen till att mina partivänner icke hava reserverat sig, beror dels på ett missförstånd och dels därpå, att man ansett det vara fruktlöst att hoppas att kunna vinna något mera utan att stjälpna hela frågan.

Orsaken till att Kungl. Maj:t framkommit med förslag till ändring av 85 § sjölagen är, att domstolarna tolkat den gamla bestämmelsen högst olika. Där står, att då resans riktning kan föranleda fartygs uppbringning äger sjöfolk rättighet att erhålla entledigande. Då genom detta krig uppbringning icke är den mest överhängande faran, utan fastmer faran att stöta på minor har varit den överhängande, har sjöfolket ansett att det på grund av denna ökade fara för liv och säkerhet skulle hava rättighet att bliva befriade från mönstringskontrakt och har på grund härav vägrat att gå till sjöss, men blivit ställda inför domstol inom olika delar av vårt land. Under det att man i Gävle och Norrköping m. fl. platser dömt ordagrant efter bestämmelsen och straffat sjöfolket, i det att man sagt att §:en icke talar om något annat än fara för uppbringning, hava andra domstolar åter velat anlägga en mera human synpunkt på denna sak, såsom i Stockholm och Hälsingborg, där sjöfolket blivit frikänt.

Nu vill Kungl. Maj:t söka att rätta detta missförhållande genom att i lagtexten inflika ordet »minfara». Enligt min uppfattning är icke ens detta tillräckligt. Så hastigt ändra sig förhållandena ute i världen, att till och med från den tid Kungl. Maj:t framkommer med proposition till dess kammaren hinner behandla denna eller jag hinner skriva mitt andra yrkande, hava förhållandena ändrats så, att till minfaran har ock kommit tor-

pedfaran, ett sakförhållande, som man förut icke tänkt sig. Och det är ingenting som hindrar att, innan denna lag träder i kraft — och den är avsedd att träda i verkställighet från den dag den utkommer från trycket — kan det hända att det inträffar nya förhållanden, som göra att även den lagen befinnes fullkomligt otillräcklig. Det är icke alls uteslutet att någon eller några av de krigförande makterna för att förhindra den neutrala handeln, d. v. s. sjöfarten på neutrala länder, kan kasta ned bomber från aeroplan och flygskepp på fartygen. Det är icke alltid möjligt att urskilja, huruvida det är ett neutralt fartyg eller ett fartyg från krigförande land. Man kan alltså konstatera nya brister i lagen, innan den trätt i verkställighet.

Om utsträckt rätt för sjöman att erhålla entledigande.

(Forts.)

Ävenledes kan man tänka sig, att ett fartyg blir sänt till någon hamnstad, där man har befogad anledning misstänka, att hamnen blir bombarderad av någon krigförande makt. Om sjöfolket i medvetande av den oerhörda fara det löper vägrar att gå till en sådan hamn, kunna de på nytt åtalas och straffas, och då blir det på nytt för domstolarna att avgöra, huruvida faran att bombarderas i en hamn, till vilken fartyget är destinerat, eller faran för bombers nedsläppande från aeroplan och flygskepp är av den karaktären att kunna komma under bestämmelserna »min- och torpedfara».

Jag har i min motion pekat på en annan fara, som kan tänkas uppkomma genom kriget, nämligen pestfaran. Det är icke uteslutet att såsom slut på kriget kan uppstå pestartade faror i många länder. Om det råder pest i ett land och ett fartyg skickas dit, löper besättningen risken att smittas och dö på kuppen. Sjöfolket har enligt nuvarande 85 § icke rättighet ens inför den faran att fordra att bliva befriade från kontraktet.

Jag har emellertid utgått ifrån att Kungl. Maj:t med denna lagändring ville så mycket som möjligt försöka gardera livssäkerheten i ifrågavarande fall, att, där så möjligt är, icke tvinga en person att offra sitt liv, då det är möjligt att spara det. Frågan är då: Har utskottet löst uppgiften fullt tillfredsställande? Min uppfattning är, att så icke är förhållandet. Ser man på utskottets formulering av § är det ingenting annat än vad Kungl. Maj:t föreslagit med det lilla tillägg, att den på sista tiden uppkomna nya faran, torpedfaran, blivit inflikad. Det står nämligen: »Utbräyer krig, som till följd av fartygets nationalitet eller lastens beskaffenhet samt resans riktning medför fara för uppbringning eller till följd av resans riktning medför *min- eller torpedfara*, eller inträda under krig sådana ändrade förhållanden, att enligt vad nu är sagt fara för uppbringning eller *min- eller torpedfara* uppstår, äge sjöman ock rätt att erhålla entledigande.» Enligt den bestämmelsen och med den inskränkning som den har till min- och torpedfara kan, såsom jag förut sagt, den ökade faran genom andra tillkomna risker icke berättiga sjöfolket att mönstra av.

Bestämmelsen berör icke bombkastning och icke bombe-

*Om utsträckt
rätt för sjö-
man att erhålla
entledigande.*

(Forts.)

ring av hamnar och icke ens fartygs sändande till pestsmittad ort. Vi må här komma ihåg, att risken hänger uteslutande på sjöfolket. För redarens del betyder det ingenting. Han kan hava fartyget mycket väl försäkrat och därtill en så hög riskfrakt, att även om fartyget blir bombarderat, skulle han kunna tillförsäkra sig en oerhörd stor vinst.

Nu har här utskottet i motiveringen inflikat ett uttryck, som skulle utgöra någon sorts gardering emot något dylikt. Utskottet har nämligen här inflikat ett ord »veterligen». Om en sjöman »veterligen» har reda på riskfaran vid hyreskontraktets ingående, skall han vara skyldig att gå med. »Veterligen» är, det erkänner jag villigt, ett svävande ord, som av en del sjömän skulle kunna begagnas, men »veterligen» såsom sådant har endast tillkommit för att i någon mån försvaga utskottets anslutning till herr Thores motion.

Herr Thores tankegång är för övrigt ganska typisk för svenska sjömanshusombudsmän. Och jag kan icke underlåta att i sammanhang härmed peka på en år 1909 även av denna kamrere accepterad skrivelse till Kungl. Maj:t, vari man bland annat beslutat, att sjömanshusombudsmän såväl som konsulter skulle hava i uppdrag att gå sjömän tillhanda med anvisningar om sättet för anställande av talan i anledning av från överordnades sida begångna övergrepp. Detta uttalande tillkom på grund därav, att det kunde påvisas, att sjöfolk ofta blivit lidande part på grund av obekantskap med förhållandena i landet. I detta sammanhang torde förtjäna nämnas, att i nämnda utlåtande, som avfattades av en så högt uppburen och en så opartisk man som herr Bror Petré, det starkt framhölls olämpligheten av att konsulter eller sjömanshusombudsmän skulle stå i något politiskt förhållande eller i något motsatsförhållande till sjöfolket genom att vara representanter för sjöfartsnäringen. Dock är det så, att herr Thore i riksdagen representerar sjöfartsnäringen. När utskottet ansluter sig till den av honom företrädda tankegången, kommer det säkerligen icke att förbättra saken, även om man inflikar det där lilla ordet »veterligen».

Sjöfolk känner mycket litet till lagtext och ännu mindre till motiven för densamma. Jag är övertygad om, att man skall kunna söka med ljus och lykta över hela landet för att få tag i någon sjöman, som har reda på att »veterligen» förekommer i motiven. Det hade därför varit bättre, om man i stället redan i lagtexten klart och tydligt uttryckt vad man menat; då hade det åtminstone varit någon möjlighet för sjöfolket att hava någon nytta därav, såvida de ens då få reda därpå.

Men en annan sida av frågan, som man icke alls har tänkt på — och i detta fall är det beroende därpå, att lagutskottet icke har haft det under sin omprövning — det är vad som skiljer lantkrabban från sjömännen, nämligen att de som vistas i land verkligen icke förstå, vad sjömännens hyresavtal betyder i motsats till ett vanligt civilrättsligt avtal. Om jag här ingår ett

civilrättsligt avtal, är jag skyldig att hålla det. Bryter jag det, kan jag åtalas, och det kan utkrävas skadestånd av mig. Men om en sjöman vägrar att fullgöra sitt avtal, så hämtas han av polisen och tvingas att fullgöra sitt avtal. Jag har här ett fall, som inträffade i september månad i Sundsvall. En sjöman, som var anställd på Hälsingborgsångaren Avance, vägrade att gå med fartyget på grund av minfara. Befälhavaren vände sig då till polisen. Polisen gick och hämtade ifrågavarande sjöman, satte honom ombord på fartyget och tvang honom att gå med fartyget. Det är icke fråga om någonting sådant som att sjömannen i ett sådant fall ställes inför domstol, nej, han placeras ombord på fartyget för att gå döden till mötes i händelse av en olycka. Det är detta, som gör skillnaden så stor och som gör, att sjölagens bestämmelser verka så ohyggliga som de göra. En person kan således mot sin vilja tvingas att gå mot en nästan säker död. Kristna och rättskaffens män i denna kammare skola icke tveka att med rent samvete och utan protest rösta för en dylik lagparagraf, vilkens tillämpning kan leda till sådana konsekvenser, att jag är benägen att betrakta detta såsom nära nog liktydigt med mord.

Om utsträckt rätt för sjömän att erhålla entledigande.

(Forts.)

Jag har yrkat på att man även skall taga med dessa andra bestämmelser för att gardera säkerheten till livet så långt som möjligt. Då säger utskottet:

»Huruvida en dylik, mera genomgripande ändring av de grunder, varpå gällande lagbestämmelser om hyresavtal vila, må vara påkallad och lämplig, lärer icke kunna bedömas, innan en omfattande utredning därutinnan föregått, och synes under alla förhållanden icke böra ifrågasättas med mindre förhandlingar inledas med de övriga skandinaviska länderna om gemensamma lagstiftningsåtgärder, så att icke den enhetlighet inom sjörätten, som i ifrågavarande avseende råder mellan Sverige och dess båda grannländer, rubbas.»

Först ber jag att få påpeka, att även detta, som utskottet säger, icke riktigt håller streck. Den enhetlighet inom sjörätten, som här åberopas, förefinnes nämligen icke. Förliedet är antogo vi ändringar i sjölagen i icke mindre än 31 paragrafer. I Norge och Danmark har man antagit ändringar, vilket gör att det i närvarande stund finns mycket liten samhörighet i de tre länderna beträffande sjölagens ordalydelse. Den är i själva verket i vissa fall fullständigt olika i överensstämmelse med varje lands egenart och uppfattning. Om viljan varit god, hade icke större hinder förelegat för utskottet att gå ännu längre, än det gjort. Det hade åtminstone, i överensstämmelse med sin egen uppfattning att det icke kan bedöma frågan, kunnat i skrivelse till Kungl. Maj:t göra hemställan om att få den utredning, som här tycks brista. Jag hade därför tänkt mig göra ett sådant yrkande. Jag hade skrivit det så här: det riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag till sådan ändring av sjölagens

Om utsträckt
rätt för sjö-
man att erhålla
entledigande.

(Forts.)

bestämmelser beträffande sjöfolks rätt till avmönstring, att sjöfolket beredas en friare ställning än den, som enligt nu gällande lagrum kommer dem till del.

Nu säger emellertid herr talmannen, att det är att »börja med en knappål och sluta med en silverskål», om man försöker tränga sig fram på detta sätt och göra en ändring i rätten att få framlägga yrkanden. Jag vill bemöda mig om att vara hygglig, fastän jag verkligen trodde, att ett sådant yrkande vore på sin plats och då jag nu icke får framlägga detta yrkande, vill jag åtminstone hemställa till den närvarande ledamoten av statsrådet, att han dock ville försöka taga denna fråga under allvarligt övervägande, huruvida icke Kungl. Maj:t, oavsett en sådan skrivelse, skulle vilja försöka verkställa en utredning för att bereda svenskt sjöfolk större frihet härutinnan, än vad som numera kommer dem till del.

Jag vill också säga, att förhållandena äro icke analoga i något annat land. I England finns icke denna bestämmelse, den finns icke ens i Tyskland, och den finns icke heller i Amerika. Även i Skandinavien för övrigt, fastän vi ju i mångt och mycket hava snarlika förhållanden i andra avseenden, råder ett annat förfaringssätt. I Köpenhamn föll nyligen dom i ett mål, där några sjömän åtalades för att de vägrat medfölja ett fartyg. Men de åtalades därför att de icke följt den kutym, som i detta avseende är gällande i Danmark, nämligen att sjöman, innan han lämnar föregående hamn än den, där han önskar avmönstra från fartyget, skall säga upp sin plats. Dessa sjömän åberopade nu, att befälhavaren sagt, att fartyget icke skulle komma att gå till sådan ort, att det vore fara för minor, och på den grund blevo dessa frikända. Man skall följaktligen icke tro, att samma förhållande som hos oss, existerar i andra länder. Nej, vårt land intager härvidlag en undantagsställning.

Till slut vill jag härmed göra en personlig deklarerings. Jag tror, att när landets intressen kräva det, det är varje individs skyldighet att offra sig. Jag tror därför, att när landets intressen kräva, att vi få födoämnen och materialier från utlandet, det är sjöfolkets skyldighet att sätta livet på spel för ett sådant syfte. Men detta skall vara en frivillig åtgärd, en frivillig hjältmodig handling, icke någon tvångsåtgärd. Med sådana sjölagsbestämmelser, som vi nu hava, fostra vi inga hjältar, sådana som vi behöva i nödens stund, och därför föreligger här ett behov att ändra sjölagen.

Greve Lagerbjelke: Med anledning av den föregående talarens anförande vill jag påpeka, att det här är fråga om en *lex in casu* och att det är ganska betänkligt att avfatta bestämmelserna i fråga om sjömans rätt att erhålla entledigande så, att dessa bestämmelser bliva alltför vida. Det skulle säkerligen därigenom uppkomma stor förvirring inom hela sjöfartsnäringen.

Jag vill vidare uttryckligen framhålla, att den föregående

talaren säkerligen har tolkat uttrycket »min- och torpedfara» alltför restriktivt. Utskottet säger på sidan 5:

»Med minfara bör uppenbarligen jämföras annan fara, som uppkommer till följd av det sätt, varå i ett modernt sjökrig sprängämnen komma till användning, exempelvis fara för torpedering.»

Om utsträckt rätt för sjöman att erhålla enledigande.
(Forts.)

Sålledes är det använda uttrycket »torpedfara» endast ett exempel.

Jag vill till slut också erinra därom, något varom för övrigt den föregående talaren redan nämnt ett ord, att man får vara betänksam, när det gäller att rubba den enhetlighet i avseende å sjörätten, som råder mellan Sverige och dess grannländer.

Jag ber, herr talman, att på anförda skäl få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter kammaren biföll vad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets den 20 och 22 i denna månad bordlagda utlåtande nr 9, i anledning av väckta motioner om dels skrivelse till Kungl. Maj:t angående medgivande av rätt för kommun att tillerkänna innehavare av kommunalt förtroendeuppdrag ersättning för mistad arbetsförtjänst m. m., dels skrivelse till Kungl. Maj:t angående utvidgad befogenhet för landskommun att besluta om ersättning för utförande av kommunala uppdrag.

Om ersättning i anledning av kommunala uppdrag.

Till konstitutionsutskottet hade hänvisats *dels* de likalydande motionerna nr 53 i första kammaren av herrar *Gerhard Magnusson* och *Klefbeck* och nr 65 i andra kammaren av herrar *Tengdahl*, *Strid* och *Anderson* i Råstock, *dels ock* motionen i andra kammaren nr 39 av herr *Öberg*; och hade utskottet förehäft motionerna till behandling i ett sammanhang.

I förstnämnda motioner hemställdes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utarbetande och framläggande för riksdagen av tillägg till kommunalförordningarna av innebörd, att kommunerna berättigades besluta ersättning till innehavare av kommunala förtroendeuppdrag för mistad arbetsförtjänst och för direkta utgifter i och för sådana uppdrags fullgörande.

Herr *Öberg* hade i sin motion hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t täcktes anhålla om sådan utredning och förslag till ändrade bestämmelser i kungl. förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, att vissa i motionen angivna syftenål vunnes.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på återopade skäl hemställt, att riksdagen i anledning av förevarande motioner måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t ville

Om ersättning i anledning av kommunala uppdrag. (Forts.)

verkställa utredning, huruvida och i vad mån, med bibehållande såsom regel av gällande rättsgrundsats, att kommunala förtroendeuppdrag skulle vara oavlönade, kommun bleve berättigad att till innehavare av dylika uppdrag under de begränsningar och villkor, som kunde finnas erforderliga, besluta ersättning samt för riksdagen framlägga de förslag till ändringar i gällande kommunalförfattningar, vartill utredningen kunde föranleda.

Reservationer hade avgivits

dels av herr *Bellinder*, vilken likväl ej däri antytt sin mening;

dels ock av herrar *Clason* och *von Mentzer*, vilka anförde:

»Då ett likartat ärende 1913 var föremål för konstitutionsutskottets och riksdagens handläggning, begränsade sig utskottet till att föreslå en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t ville efter verkställd utredning framlägga förslag till införande av sådana bestämmelser i gällande kommunalförfattningar, genom vilka kommunerna berättigades besluta ersättning till innehavare av kommunala förtroendeuppdrag för *direkta utgifter* i och för sådana uppdrags fullgörande. Förslaget, mot vilket åtskilliga ledamöter av utskottet reserverade sig, antogs av andra kammaren med 67 röster mot 48, men blev av första kammaren avslaget med 58 röster mot 27.

Såsom av nu föreliggande skrivelseförslag framgår, inskränker sig detsamma icke ens till frågan om ersättning för direkta utgifter, utan ifrågasätter, jämte ersättning för sådana, jämväl både *ersättning vid förlust av inkomst* och *arvoden för vissa fall*. Vad direkta utgifter angår, framgår av utskottets motivering (sid. 7), att gottgörelse för en mängd utlägg av dylik art redan nu kan givas. Likaledes framgår av motiveringen, att intet hinder möter för anställande av avlönade tjänstemän, där ett utslutande oavlönat kommunalt arbete skulle i längden bliva för betungande.

Av ovanstående är uppenbart, att det nu föreliggande förslaget innebär en högst väsentlig utvidgning av vad hittills ifrågasatts med hänsyn till införande av ersättningar för fullgörande av kommunala förtroendeuppdrag. Så mycket större skäl hava under sådana förhållanden syntts oss föreligga att avstyrka den föreslagna skrivelsen. Även om enstaka olägenheter kunna påvisas vid tillämpningen av en princip, som allmänt erkänts såsom god och verkat välgörande, är det icke välbetänkt att begära ändringar, som *faktiskt* innebära principens upphävande. Allra minst synes en skrivelse, sådan som den föreslagna, lämplig i en tid, då det på olika områden är av nöden att hos vårt folk inskräpa behovet av sträng sparsamhet.»

Vidare hade reservation avgivits av herr *K. J. Ekman*, vilken på anförda skäl förenat sig med herr *Clason* i dennes avslagsyrkande.

Herr *Bellinder*: Herr talman! Då jag låtit anteckna mig såsom reservant vid förevarande utlåtande, ber jag att i korthet få anförda den ställning till föreliggande motioner, som jag i utskottet intagit, en ställning, som delvis skiljer sig från

mina medreservanterns, varför jag icke heller fullt kunnat gilla deras vid utlåtandet fogade skriftliga reservation. *Om ersättning i anledning av kommunala uppdrag.*

Frågan om beredande av ökad möjlighet att lämna ersättning till kommunala förtroendemän har, som utskottet säger, vid flera föregående tillfällen varit föremål för riksdagens prövning. Sista gången beslut i dessa frågor fattades i konstitutionsutskottet var år 1913. Då gjordes liknande yrkande i då föreliggande motioner, som nu skett, nämligen dels på ersättning för direkta personliga utgifter åt kommunala förtroendemän, dels på ersättning för mistad arbetsförtjänst eller arvode åt medellösa förtroendemän, som kunde vara i behov av en sådan ersättning.

Den gången stannade utskottet vid det första yrkandet. Utskottet gjorde nämligen framställning om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning, huruvida och på vad sätt ersättning skulle kunna lämnas åt kommunala förtroendemän för havda direkta utgifter. I denna utskottets hemställan instämde även jag för min del. Emellertid blev denna hemställan år 1913 avslagen i denna kammare. I år föreligger samma yrkanden, men nu har utskottet icke, som man skulle kunnat vänta, stannat vid sin förra hemställan, utan utskottet har gått in på det vida mer omfattande och svårslösigare området, huruvida ersättning skall kunna beviljas kommunala förtroendemän för förlorad arbetsförtjänst eller mistad arbetstid m. m. Då utskottet härigenom har inlåtit sig på en fråga, som det enligt mitt förmenande för närvarande är omöjligt att lösa, om man icke vill riskera att ådraga kommunerna alltför stora utgifter, har jag för min del icke vågat instämma i denna hemställan. Nu är utskottets kläm så avfattad, att icke heller mitt bifall år 1913 till uttalandet om beviljande av ersättning till innehavare av kommunala förtroendeeuppdrag för direkta utgifter nu gärna kan vidhållas. Nu lyder nämligen klämmen så:

»att riksdagen i anledning av förevarande motioner måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t ville verkställa utredning, huruvida och i vad mån, med bibehållande såsom regel av gällande rättsgrundsats, att kommunala förtroendeeuppdrag skola vara oavlönade, kommun må berättigas att till innehavare av dylika uppdrag under de begränsningar och villkor, som kunna befinnas erforderliga, besluta ersättning, samt för riksdagen framlägga de förslag till ändringar i gällande kommunalförfattningar, vartill utredningen må kunna föranleda.»

Såsom man finner, har utskottet härvidlag icke skilt på de båda yrkandena, utan de äro här sammanblandade. Därför har jag icke kunnat gilla denna utskottets kläm. Visserligen har utskottet varit mycket försiktigt både i motiveringen till sin hemställan och i sin kläm. Utskottet tycks vilja giva vid handen, att även om man avlåter en sådan skrivelse, så skulle man fortfarande såsom regel kunna göra gällande, att kommunala förtroendeeuppdrag skola vara oavlönade. Jag undrar dock, huru-

Om ersättning
i anledning
av kommunala
uppdrag.
(Forts.)

vida det är möjligt. Ifall nu en viss dagspenning kommer att utgå, något som jag anser skulle bliva följden av ett beslut om beviljande av ersättning för förlorad arbetsförtjänst, kan väl icke en sådan dagspenning utdelas till en och annan medlem av kommunalrepresentationen. Det är svårt att uppdraga gränsen mellan mindre bemedlade och något mera bemedlade. Därför bleve det nog dagspenning till dem allesammans. Då äro vi inne på arvodesfrågan och avlöning för kommunala förtroendeuppdrag. Det är en så svårlöst och vansklilig fråga, att jag tror, att kammaren fortfarande bör betänka sig, innan den ger sitt bifall till en framställning i detta syfte. Man har icke heller i utlandet att hämta vidare stöd för tanken på avlöning av kommunala förtroendemän. Visserligen äro förhållandena i Tyskland ganska mycket olika de svenska, när det gäller den kommunala förvaltningen, men man kan i alla fall göra vissa jämförelser. Såvitt jag kunnat finna, har man icke dylik ersättning i Tyskland i vidare mån än som finnes hos oss på annat håll än i Würtemberg. I Norge och Danmark har man icke heller gått längre i ersättning till kommunala förtroendemän, än vi hava gjort i Sverige. Och jag tror, att vi i avseende å bristande sparsamhet vid handhavandet av kommunernas medel ej böra bliva ett föregångsland för våra grannar i Norge och Danmark.

Jag anholder därför, herr vice talman, att få i likhet med övriga reservanter yrka avslag såväl på motionerna som på utskottets förevarande hemställan.

Herr Clason: Herr vice talman, mina herrar! Då jag nu går att något närmare utveckla, varför jag står såsom reservant vid detta betänkande, vill jag till en början erkänna, att jag icke vill bestrida, att det nuvarande systemet i enskilda fall kan vara förenat med någon olägenhet. Jag syftar då på, att sådana fall kunna inträffa, då det för en enskild person av ekonomiska skäl kan vara svårt att mottaga eller behålla kommunala förtroendeuppdrag. Men att därav draga den slutsatsen, att man skulle avlåta en skrivelse sådan som den förevarande, synes mig vara att gå alldeles för långt. Jag har i varje fall icke av utskottets skäl kunnat övertygas därom, att det vore vare sig nödvändigt eller klokt.

Här fattas nämligen ett mycket viktigt led i bevisföringen. Vad utskottet här sysslar med, det är olägenheter för enskilda *individer*, för herr A. eller herr B., som av ekonomiska skäl icke kunna obegränsat taga del i den kommunala förvaltningen. När utskottet emellertid samtidigt har velat åtminstone antyda, att hela *grupper* skulle utestängas, ligger däri enligt mitt förmenande en tydlig och ganska betydlig överdrift. Det är nog faktiskt icke på det sättet. Komma ur den ena gruppen icke individerna A och B, så komma i stället C och D. Gruppen blir i alla fall representerad eller rättare sagt grupperna, ty att av ekonomiska skäl icke vem som helst kan mottaga uppdrag, det gäller icke blott inom *en* grupp, utan det gäller inom flera. Men vad som här är ännu väsentligare, det är

att, om en sådan förändring, som här förordas, skulle genomföras, då skulle naturligtvis först hava letts i bevis, att de nämnda olägenheterna för individerna också hava varit olägenheter för *samhället*, och däri brister enligt min tanke utskottet allddeles. Utskottet har icke ens försökt leda något sådant i bevis. Det finnes, såvitt jag kan finna, icke ett ord nämnt om, att den kommunala självstyrelsen skulle med vårt nuvarande system hava fungerat illa, i stort sett, men detta skulle väl hava bevisats, innan man vidtager så vitt gående ändringar som de föreslagna. Än mindre finnes något bevis för, att den kommunala självstyrelsen skulle komma att fungera bättre, om dessa genomgripande ändringar vidtoges.

Om ersättning
i anledning
av kommunala
uppdrag.
(Forts.)

Här är nämligen fråga om mycket vittgående förändringar. När frågan sista gången var före, 1913, gällde det, såsom den siste talaren erinrade, endast *direkta utgifter* vid kommunala uppdrags fullgörande. Men även det steget ansåg denna kammare såsom bekant med stor majoritet, icke vara rådligt att taga. Och varför icke? Säkerligen därför, att redan detta var ett så pass stort avsteg från den princip, som hittills varit gällande, och som i stort sett i tillämpningen fungerat tillfredsställande.

Sedan dess har ju för övrigt, exempelvis här i utskottets betänkande ådagalagts, att för en del direkta utgifter, nämligen sådana som hava form av utlägg för själva uppdragets fullgörande, ersättning får givas redan nu. Utskottet talar i sammanhang därmed om resekostnader och menar, att sådana nu icke kunna ersättas. Jag tror att utskottet tagit denna sak något för allmänt. Det beror på, vad man menar med resekostnader. Resekostnader inom samma kommun, för att man infinner sig på förrättningsstället, kunna ju icke för närvarande ersättas annat än i vissa bestämda fall, då nyare lagstiftning därtill giver rätt, men skickas någon på resa till annan kommun i hemortens ärenden lär icke hinder finnas att giva honom ersättning. Att man åter tvekar att giva ersättning för resor inom samma kommun, synes mig verkligen icke underligt, ty där står man ju inför en bestämmelse, som bleve mycket besvärlig att tillämpa. Om en jordbrukare reser med egen häst, skall han få ersättning eller icke? Om han däremot leger sin häst, då skall han hava ersättning. Eller är det meningen, att alla skola hava ersättning, och efter vilken norm? Att utskottet själv i varje fall icke tvekat att gå ganska långt, framgår av vad utskottet yttrar på sidan 18 av betänkandet, vartill jag ber att få hänvisa. Där diskuterar utskottet en sådan restriktion, att innehavare av kommunala representativa uppdrag, stadsfullmäktige eller kommunalfullmäktige, icke skulle vara berättigade till ersättning för medlemskap i nämnda korporationer, men så tillägger utskottet: »annat än möjligen till gottgörelse för resekostnader.» Jag hemställer, om det icke är att gå bra långt, då det förutsattes, att stadsfullmäktige eller kommunalfullmäktige vid sina resor till sammanträdena eventuellt skulle få ersättning för resekostnaderna.

Emellertid har utskottet, som vi se, icke stannat ens vid dessa direkta utgifter, som 1913 förorsakade vår tvekan. 1912, då frågan

Om ersättning
i anledning
av kommunala
uppdrag.
(Forts.)

var före, avvisade dåvarande konstitutionsutskott *ersättning för mislad arbetsförtjänst* och förklarade, att sådan ersättning ej kunde genomföras utan att det skulle leda till »stora orättvisor i tillämpningen». Nu åter upptager och rekommenderar utskottet även denna sak, men bekänner samtidigt, att svårigheterna härvidlag äro så stora, att det sannolikt komme att ställas så, att ersättningen komme att utgå med »visst fixt mindre belopp» över hela linjen. Därpå säger utskottet, att detta belopp icke skulle hava »karaktären av arvode». Men blir det i själva verket något annat, om det, såsom utskottet säger, skall utgå med visst belopp, »*oberoende av inkomstförlusten i det konkreta fallet*? Det skall utgå alltså lika över lag till alla, som inställa sig till fullgörande av sitt förtroendeuppdrag.

I detta sammanhang kan jag icke underlåta att berätta en liten historia, som meddelades under en förberedande överläggning i denna fråga. Den gäller ett taxeringsdistrikt, där man enligt nu gällande lag beslutit att ett visst, mindre belopp skulle utgå för inställelse vid nämndens sammanträden. Då sade en medlem: »Men när vi nu få fyra kronor varje gång får ordföranden vara så snäll och låta bli att, såsom han brukat, göra undan en hel del arbete på förhand, ty då bliva inställelsedagarna färre, och vi få mindre, än vi annars skulle hava.» Där se herrarna, hur en bestämmelse om fixt belopp såsom ersättning för inställelse till varje sammanträde tenderar att verka. Vad man än må kalla det, traktamentsersättning eller arvode, icke kommer det att påskynda det kommunala arbetet och icke kommer det att göra det kommunala arbetet sparsammare eller billigare.

Emellertid, utskottet stannar icke ens vid denna punkt, utan har såsom en tredje grupp tagit upp frågan om »*arvoden i vissa fall*», varmed utskottet menar vissa större arvoden för vissa särskilda uppdrag. Utskottet anför såsom skäl, att det kan inträffa, att ett kommunalt uppdrag kan vara av den omfattning, att »det icke rimligtvis kan begäras, att en av eget arbete upptagen kommunmedlem skall utan ersättning betungas därmed». Ja, men i många av dessa fall finns ju den utvägen att använda kommunala tjänstemän. Men det finnes även andra, menar utskottet. Jag vill då säga, att jag här ser bort från exempelvis en sådan kommun som Stockholm, där, såsom vi veta, denna fråga redan är å bane, och för vars skull man alltså icke behöver avlåta en sådan skrivelse som den föreslagna till Kungl. Maj:t. Men när utskottet i övrigt icke vill nöja sig med de bestämmelser som finnas i gällande lagstiftning, varigenom i vissa fall redan uttryckligen medgives att besluta om arvode, utan framhåller, att vid sidan av lagen, på vissa håll — »många håll» säger till och med utskottet — man kommit in på en praxis att i vissa andra fall giva arvoden, då undrar jag, om icke utskottet här gjort sig skyldig till en viss överdrift. Så vitt jag kunnat finna enligt en föreliggande utredning, är det endast ett ganska litet fåtal städer, där man gått tillväga på detta sätt — Uppsala och några andra — jag tror inalles nio städer av hundra. Behovet tycks vid sådant förhållande icke vara så överväldigande. Och även här brister enligt min uppfatt.

ning alldeles bevisföringen däruti, att det alls icke ådagalagts, att det skulle gå bättre för samhället i dessa nio städer, där man beslutat att giva sådana arvoden, än i övriga städer, det stora flertalet, där icke dylika arvoden finnas; och därmed synes mig argumentets hela värde hava fallit. För övrigt vill jag tillägga, att skulle en kommun undantagsvis vara enhällig om att giva ett sådant arvode, kan det såsom undantagen visa möjligtvis ske redan nu.

*(Om ersättning
i anledning
av kommunala
uppdrag.
(Forts.)*

Så säger utskottet till sist, att det icke är meningen att bryta med den stora huvudprincipen, att kommunala uppdrag skola vara oavlönade; den skall bibehållas såsom regel. Men mig synes det vara ett ganska egendomligt sätt att upprätthålla denna regel, när man pekar på den ena punkten efter den andra och på så gott som alla tänkbara punkter förordar ersättning. Ville man verkligen upprätthålla denna regel — även medgivet att den kan vara till nackdel för en och annan enskild individ — skall man försöka att upprätthålla principen i dess renhet så långt möjligt är. Och då vill jag säga, att utskottet har alldeles rätt, när det på sidan 13, i sitt priciputtalande, betonar, att den kommunala självstyrelsen »är i hög grad ägnad att skapa och upprätthålla en stark och sund allmänanda, en levande känsla av solidaritet med samhället», men omedelbart därefter tillägger: »För att systemet skall verka i avsedd riktning kräves emellertid givetvis, att de medborgerliga krafterna drivas till sitt arbete i kommunens tjänst av rent intresse för kommunens angelägenheter och icke av begär efter ekonomisk vinning. Den kommunala självstyrelsen förutsätter därför såsom ett naturligt komplement, att de kommunala förtroendemännen — oberoende av den förmögenhetsställning de intaga — *skola lämna sitt arbete utan ersättning.*» Därpå framhåller ju även utskottet, hur nyttig tillämpningen av denna grundsats hittills varit. Men vill man bibehålla dessa fördelar, då skall man icke, såsom utskottet gör, på alla punkter öppna dörren för ersättningskrav. Man kan vara fullkomligt övertygad, att dessa ersättningar då komma att utgå i stor utsträckning. Ty skall man ha betalt i *kommunen A*, därför att man arbetar i dess tjänst, då kommer man naturligtvis att också vilja ha det i *kommunen B*; och skall *personen A* ha det i sin kommun — vare sig arvode eller reseersättning eller gottgörelse för mistad arbetsförtjänst — varför skulle icke inom samma kommun också *personen B* hava det? Det blir helt visst då ingen som, då dörren öppnats för dessa många ersättningar, kommer att tillbakavisa mottagandet av sådana. Och därmed är man inne på raka motsatsen till principens upprätthållande.

Till sist ett par ord om sakens ekonomiska sida. Vad tror kammaren att det skulle kosta? Det finnes icke ett spår till försök att utreda den saken. Kommunerna i riket äro emellertid i runt tal 2,500. Det är mycket folk, som i varje kommun kunde komma i fråga, om ersättning skall betalas för hela raden av uppdrag. Men vi få väl ändå icke glömma, att vi för närvarande befinna oss i en tid, som på alla områden inskräper hos oss nödvändigheten av att vara så sparsamma som möjligt, att vara, skulle jag vilja säga, *spar-*

Om ersättning
i anledning
av kommunala
uppdrag.
(Forts.)

sammare än förut, och det inom ett folk, där sparsamheten i allmänhet icke tillhör de allra mest uppskattade dygderna. Vi stå vidare i en tid, då hos andra folk individen får lära sig att även med större uppoffringar än någonsin förut tjäna samhället, och där just denna tjänst räknas såsom en medborgerlig dygd av särskilt värde. Att då avlåta en skrivelse, vars resultat skulle bli en väsentlig ökning av de kommunala utgifterna, och ett förringande av hittills gällande princip att i största möjliga utsträckning man skall arbeta för det allmänna utan ekonomisk ersättning, det kan jag för min del finna välbetänkt, och jag ber därför, herr vice talman, att få yrka avslag å utskottets hemställan.

Herr v o n B a h r: Herr talman, mina herrar! Konstitutionsutskottets föreliggande utlåtande synes mig vara så övertygande avfattat, att det för bemötande av de avgivna reservationerna och de yttranden, som nyss av ett par av reservanterna anförts, måhända kunde vara tillfyllest att hänvisa till och åberopa samma utlåtande. Då jag det oaktat begärt ordet, är det endast för att ännu ytterligare bemöta några av reservanterna för deras avslagsyrkande framhållna synpunkter och för att på samma gång bliva i tillfälle att klarlägga de skäl, varför jag för min del ansett mig böra biträda utskottets skrivelseförslag.

Till en början vill jag då såsom min bestämda mening framhålla, att jag ingalunda kunnat betrakta denna fråga såsom en angelägenhet för något särskilt politiskt parti, utan har jag i det påyrkade förslaget om utredning av hithörande långt ifrån lättlösta spörsmål allenast sett ett av billigt rättvisa och rent praktiska kommunala hänsyn påkallat reformkrav, som icke utan skada för kommunernas verksamhet och framåtskridande längre låter sig tillbakahållas.

Utskottet begär allenast,

»att riksdagen i anledning av förevarande motioner måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t ville verkställa utredning, huruvida och i vad mån, med bibehållande såsom regel av gällande rättsgrundsats, att kommunala förtroendeuppdrag skola vara oavlönade, kommun må berättigas att till innehavare av dylika uppdrag under de begränsningar och villkor, som kunna befinnas erforderliga, besluta ersättning, samt för riksdagen framlägga» o. s. v.

Man och man emellan och även av den siste ärade talaren har det blivit antytt, att det av utskottet i klämman använda ordet »ersättning» skulle kunna fattas i en alltför vidsträckt bemärkelse, och att häruti låge en fara. Granskar man emellertid närmare utskottets motivering, finner man snart, att detta ord »ersättning», som godtagits för att undvika förut använda och alltför lätt mångtydda uttryck sådana som »ersättning för mistad arbetsförtjänst» och »ersättning för direkta utgifter» o. s. v., enligt utskottets förmenande avser huvudsakligast — för att icke säga allenast — *dels* sådan ersättning, som kommu-

nerna redan nu i vissa fall i form av arvoden ansett sig nödsakade att anvisa till en del av sina, av kommunalt arbete alltför betungade förtroendemen, dels ock sådan ersättning, som avser att möjliggöra för kommunala förtroendemen, som eljest till följd av vare sig kännbara direkta kostnader eller indirekta förluster härtill skulle vara absolut förhindrade, att, därest så av kommunen påfordras, fullgöra dem anförtrodda kommunala uppdrag. Utskottet har lämnat öppet, i vilka fall och på vad sätt dessa ersättningar skola utgå, vilket allt givetvis blir beroende av vad en blivande utredning kan giva vid handen. Men utskottet har, och detta bör man nogsamnt bemärka, icke blott erinrat om nödvändigheten av att införa en hel del mot missbruk garanterande bestämmelser, vartill jag senare skall återkomma, utan även uttryckligen, såväl i klämman som på flera ställen i motiveringen, framhållit såsom självklart, att för närvarande gällande rättsgrundsats, att kommunala förtroendeuppdrag skola vara oavlönade, allt fortfarande skall upprätthållas.

(Om ersättning
i anledning
av kommunala uppdrag.
(Forts.)

Betraktar jag nu närmare de av mig sålunda påpekade båda formerna för ersättning åt kommunala förtroendemen och därvid först arvoden åt förtroendemen, som i särskilt hög grad betungas med kommunalt arbete, torde det vara känt, att kommunerna redan nu i ganska stor utsträckning, till följd av kommunalverksamhetens alltjämt växande omfattning, ansett det vara i kommunens eget välförstådda intresse nödvändigt att bevilja dylika arvoden. Kommunerna äro emellertid därmed, vilket nogsamnt framgår av de utav utskottet åberopade rättsfallen, inne i den mindre behagliga situationen, att de å ena sidan finna det för kommunens bästa nödvändigt och skäligt att bevilja ett anslag, men å andra sidan samtidigt inse, att ett härom fattat beslut, på klagomål av vilken samhällsmedlem som helst, blir av regeringsrätten upphäft. Detta rättsstillstånd kan jag icke finna vara för kommunernas verksamhet och värdighet ändamålsenligt. Men, säger man då, i dessa fall, då ett arvode är av betungande kommunalt arbete erforderligt, kan man ju tillsätta en kommunal tjänsteman, som då blir oförhindrad att mottaga ersättning. Ja, detta låter sig göra, men det är icke säkert, att kommunen anser ett sådant förfarande för kommunen lämpligt, dels därför att förtroendemannen, som själv har säte och stämma i kommunens beslutande eller verkställande delegationer, i vanliga fall bättre och intimare samt med större ansvar än en tjänsteman kan med dessa samarbeta, dels ock därför att en tjänsteman, om en duglig sådan skall erhållas, med all säkerhet skulle betinga ersättning vida överstigande de måttliga belopp, som pläga tilldelas förtroendemannen. Att tvinga kommunerna mot deras vilja att i stor utsträckning för fullgörande av kommunala uppdrag tillsätta tjänstemän, som sedermera måhända till följd av förändrade förhållanden befinnas obehörliga och som skola högt avlönas och pensioneras, synes mig ingalunda lämpligt vare sig för kommunernas ekonomi eller för deras

Om ersättning
i anledning
av kommunala
uppdrag.
(Forts.)

framgångsrika utveckling. Typiska äro i detta fall de av utskottet åberopade prejudikaten i regeringsrättens årsbok för åren 1913 och 1914, enligt vilka en kassaförvaltare hos folkskolestyrelse, vald *inom* styrelsen icke betraktas såsom tjänsteman och därför ej heller är berättigad att uppbära arvode, under det att en sådan kassaförvaltare, vald *utom* styrelsen, förklarats vara tjänsteman och sålunda ägt rätt att tillgodonjuta ersättning för sitt arbete. I förstnämnda fall skulle således vederbörande styrelse, som säkerligen varit bäst tillfreds med att få de ansvarsfulla och tämligen besvärliga kassagöromålen för en ringa penning utförda av en sin egen ledamot, vara nödsakad att, då ett sådant vittomfattande arbete rimligtvis icke kan begäras utfört utan någon gottgörelse, i stället utse en tjänsteman utom styrelsen med avsevärt arvode och möjligen anspråk på pension.

Jag övergår nu till den andra av mig förut berörda formen för ifrågasatt ersättning, nämligen sådan ersättning, som avser att möjliggöra för kommunala förtroendemän, som eljest till följd av vare sig kännbara direkta kostnader eller indirekta förluster härtill skulle vara absolut förhindrade, att, då kommunen ansett sådant för kommunen nyttigt, fullgöra dem anförtrodda kommunala uppdrag. Beträffande denna form av ersättning vill jag erinra om det av förutvarande ledamoten av denna kammare, bankdirektören Rabe, den 26 mars 1914 avgivna betänkandet med förslag i fråga om kommunalförvaltningens i Stockholm omorganisation. Utskottet berör vissa delar av detta betänkande, men jag anhåller att få delgiva kammaren även följande allmänt skisserade yttrande. Häradshövding Rabe förordar, att den i svensk självstyrelse av ålder gällande grundsatsen, att de folkvalda förtroendemännen för sitt arbete i det allmänna tjänst icke åtnjuta någon ersättning, alltjämt såsom regel bibehålles, och fortsätter därefter: »En annan fråga är emellertid, om icke styrelsernas ledamöter av staden borde hållas skadeslösa för de direkta *utgifter*, måhända ock för den inkomstminskning, de genom sina respektive uppdrag tillskyndas. För en dylik anordning synas mig starka skäl kunna anföras. Så länge dessa uppdrag övervägande innehades av mera bemedlade personer, förorsakade icke de förluster, som uppdragens fullgörande kunde medföra, några egentliga olägenheter. I förhållande till vederbörandes förmögenhetsställning voro nämligen dessa förluster obetydliga och inverkade väl endast undantagsvis å viljan och förmågan att åtaga sig uppdraget. Annorlunda har emellertid förhållande nu blivit, då med rösträttens demokratisering även representanter för de mindre bemedlade samhällsklasserna i växande omfattning inväljas i nämnder och styrelser. För deras ekonomi kunna de ifrågavarande förlusterna vara så kännbara, att de blott med stora svårigheter kunna bäras. De särskilda utgifter för kläder, måltider, böcker och skrivmaterial, resor o. s. v., liksom de direkta förluster i form av minskad dagspenning, som fullgörandet av ett kommunalt förtroendeupp-

drag medför för en person ur arbetarklassen, behöva icke stiga till mera än några kronor för varje sammanträde, för att han måste avsäga sig uppdraget i fråga — eller ock underlåta att infinna sig vid styrelsens sammanträden.

*Om ersättning
i anledning
av kommunala
uppdrag.*

(Forts.)

Ett dylikt förhållande är icke blott ur den enskildes utan även ur det allmännas synpunkt föga tilltalande, då härigenom ett icke ringa antal stadsfullmäktige indirekt utestängas från förvaltningen. Då genom rösträttens utsträckning möjligheter öppnats för de mindre bemedlade klasserna att erhålla representanter, kräver följdriktigheten onekligen, att dessa representanter också beredas tillfälle att deltaga i förvaltningen. — — — Den invändning, som kan resas mot ersättning för själva uppdraget och för i sammanhang därmed utfört arbete, nämligen att dylika arvoden kunde användas såsom partibelöningar, drabar icke en ersättning för i sammanhang med uppdraget lidna förluster, då denna uppenbarligen icke kan giva anledning till någon vinst. Arvoden av denna art äro icke heller i utlandet ovanliga och hava t. ex. i Würtemberg uttryckligen föreskrivits av lagstiftningen.»

Jag kan icke finna det annat än med billighet och rättvisa förenligt, att rättighet medges kommun att i sålunda antydd, verkligt ömmande fall bereda en person, som kommunen själv anser med sin fördel förenligt att utse till sin förtroendeman, möjlighet att fullgöra detta förtroendeuppdrag. Det är beträffande denna form av ersättning man måhända skulle kunna, såsom skett, påstå, att den föreslagna reformen skulle vara en partifråga, då ju densamma givetvis komme att mest gagna arbetarpartiet, av den anledningen, att dess medlemmar oftare befinna sig i en mindre god ekonomisk ställning än övriga partiets representanter. Men, mina herrar, för det första kommer reformen nog även ofta att gagna de andra partiernas förtroendemen, och för det andra — och detta är för mig i detta avseende avgörande — är en sak *rättvis*, så böjer jag mig för densamma, även om jag därigenom skulle gagna en politisk motståndare.

Det är ersättningar av sålunda omförmäld natur, som reservanterna anse vara av beskaffenhet att faktiskt innebära upphävande av principen, att kommunala förtroendemen skola vara oavlönade. Jag vill hålla före, att utskottet i sin motivering till fullo uppvisat ohållbarheten i detta påstående. Jag är den första att inse nödvändigheten av att nyssnämnda princip bibehålles såsom regel och att det icke är orimligt, att man offrar något, även annat än själva arbetskraften, i arbetet för en kommun, som man håller kär, men jag kan icke härav draga den slutsatsen, att uppoftningen rättvisligen kan göras så betydande, att den till och med förhindrar från deltagande i de kommunala värven. Vill man gagna den kommunala självstyrelsens syftemål och vill man överhuvud taget, att en kommun skall gå framåt och icke tillbaka, måste det kommunala arbetet och ansvaret stödjas av

Om ersättning i anledning av kommunala uppdrag. kommun medlemmarnas förtroende och *allmänna* samverkan i största möjliga utsträckning.

(Forts.) I en av de avgivna reservationerna framhålles, och det har också herr Clason muntligt påpekat, att den föreslagna skrivelserna allra minst skulle vara lämplig i en tid, då det på olika områden är av nöden att hos vårt folk inskräpa behovet av sträng sparsamhet. Medgivnas måste, att sparsamhet är en dygd, men det är icke alltid sagt, att den bästa sparsamheten ligger i att icke göra utgifter. Det gäller att placera utgifterna på rätt ställe. Gör man detta, låta inkomsterna sällan vänta på sig. Även om de utgifter, varom nu är fråga, låter detta sig sägas. Det ligger för en kommun stor makt uppå att till sina beslutande och verkställande förtroendemän erhalla de bästa möjliga av sina medlemmar, och om en kommun för vinnande av detta ändamål i ett eller annat undantag skulle bliva nödsakad att vidkännas en rimlig utgift, kan man vara förvissad om att utgiften inom kort är inbetald till såväl kapital som ränta. Man måste se föreliggande angelägenhet även från kommunernas egen synpunkt. Kommunerna, som själva givetvis bäst äro i tillfälle att bedöma, när ersättning av nu ifrågasvarande art lämpligen bör utgå, äro för övrigt, enligt vad erfarenheten visat, ingalunda så angelägna, som reservanterna tyckas antaga, att bevilja sina representanter fördelar. Säkerligen komma de att härutinnan jämväl i framtiden ådagalägga stor försiktighet och sparsamhet.

Emellertid är det ju icke ens ifrågasatt att lämna kommunerna fria händer vid avgörandet av de frågor, som nu avhandlas. Utskottet föreslår tvärtom en hel del föreskrifter och bestämmelser, som skulle utgöra en säker garanti för att missbruk icke kunde förekomma. Utskottet icke blott, såsom redan förut framhållits, anser det vara en självklar sak, att gällande rättsgrundsats om oavlönade kommunala förtroendemän skall såsom regel bibehållas, utan fastslår även såsom sin mening, att den enskilde förtroendemannen icke skall äga rätt att påfordra ersättning, utan att det enbart skall tillkomma kommunen att, om den så prövar nödigt, besluta gottgörelse, att viss kvalificerad majoritet skall fordras för beviljande av anslag av förevarande art, att besluten skola underställas Konungens befallningshavandes godkännande, att ersättning skall utgå endast vid vissa av omständigheterna särskilt påkallade fall samt under de begränsningar och villkor, som kunna befinnas erforderliga, att t. ex. innehavare av de representativa kommunala uppdragen, stadsfullmäktig- och kommunalfullmäktigskap, icke kunna berättigas till ersättning för sitt medlemskap av nämnda korporationer, att ersättningen icke får överskrida ett visst mindre belopp o. s. v. Att under sådana omständigheter tala om fara för missbruk i den ena eller andra riktningen, såsom t. ex. att ersättningen skall komma att användas till partibelöning, synes mig fullkomligt obegripligt.

Härtill kommer nu slutligen, att utskottet icke framlägger något bestämt förslag i den ena eller andra riktningen, ja, att

utskottet icke ens bestämt uttalar sig för, att en ändring i nu gällande förhållanden skall ske. Utskottet allenast hemställer om verkställande av en grundlig och allsidig utredning av förevarande svårösta spörsmål i hela dess sammanhang, en utredning som icke utan olägenhet och ständigt återkommande missnöje längre bör uppskjutas, och som för övrigt kommunerna för klagörande av sin befogenhet i förevarande avseende kunna hava rätt att påfordra.

*Om ersättning
i anledning
av kommunala
uppdrag.
(Forts.)*

Men, säger man då, varför besvara Kungl. Maj:t med en sådan utredning och därmed liksom giva på hand, att något skall åtgöras? Kunna icke vederbörande intresserade motionärer eller konstitutionsutskottet eller kommunerna själva, om de därom äro så angelägna, åstadkomma denna utredning? Jag tror icke att detta låter sig göra. Endast Kungl. Maj:t kan från rikets olika kommuner infordra de yttranden och förslag, som för bedömande av frågan i hela dess vidd äro nödvändiga. Först sedan sådana yttranden, vilka till följd av särskilda inom olika kommuner rådande förhållanden måhända bliva ganska olikartade, inkommit, kan det bliva tillfälle att överskådligt och fullt korrekt bedöma föreliggande spörsmål. Giver utredningen vid handen, att önskemålen äro befogade och lämpliga att tillmötesgå, kommer naturligen ett reformförslag att framläggas och underställas riksdagens prövning. Visar åter utredningen, att de påyrkade reformkraven, om än önskvärda för en del kommuner, likväl äro för landet i dess helhet obehöfliga och onyttiga, kommer något förslag till ändrade bestämmelser icke att avlämnas. Men utredningen är likväl utförd.

Då jag, herr talman, icke kan finna annat, än att den föreslagna utredningen, i vad riktning den än må utfalla, är synnerligen nyttig och av behovet påkallad, anhåller jag att få yrka bifall till konstitutionsutskottets skrivelseförslag.

Herr R o o t h: Jag ber att till en början få säga, att jag alldeles icke betraktar denna fråga ur partipolitisk synpunkt, utan endast vill söka göra gällande vad jag anser vara praktiskt och lämpligt. Då riksdagen beslöt, att landstingsmän skola åtnjuta resekostnads- och traktamentsersättning, samt att kommunerna kunde bevilja motsvarande ersättning till ledamöter i taxerings- och pensionsnämnder, så gav riksdagen på hand, att kommunala uppdrag böra vara avlönade. Nu komma följderna av dessa beslut. Det framhålles såsom ett rättfärdighetskrav, att man vid fullgörandet av kommunala förtroendeuppdrag bör hava ersättning. Kan det då verkligen med skäl anses såsom en orättvisa, att man såsom medlem av en kommun tillförbindes att någon kortare tid av sitt liv utan kontant ersättning deltaga i behandlingen av kommunens gemensamma angelägenheter? Det är väl ändå så, att man därvid i avsevärd mån har att bevaka sina egna intressen. Under min mer än tjuguåriga erfarenhet i det kommunala livet har det icke en enda gång inträffat, att det mött

Om ersättning
i anledning
av kommunala
uppdrag.
(Forts.)

svårighet att få personer att åtaga sig kommunala förtroendeuppdrag.

Jag skall tillåta mig att påvisa, huru en bestämmelse sådan motionärerna föreslå, komme att verka i den kommun, jag tillhör.

Inom kommunen finnas följande nämnder och styrelser: kommunalfullmäktige, kommunalnämnd, hälsovårdsnämnd, byggnadsnämnd, taxeringsnämnd, valnämnd, pensionsnämnd, municipalnämnd, kyrkoråd och skolråd. Om nu ledamöterna i dessa nämnder skulle åtnjuta exempelvis 4 kronor för varje sammanträde, så komme detta att för kommunen medföra en utgift av över 2,000 kronor.

Nu säges i motiveringen till utskottets hemställan, att det icke kunde komma i fråga att exempelvis kommunalfullmäktige skulle erhålla ersättning. Jag frågar då: vilken skillnad gör det, om jag som kommunalfullmäktig bevisar ett sammanträde eller som ledamot i kommunalnämnd? Jag kan ej förstå, att här finnes någon skillnad. De skäl som föranleda motionen, vinna, säga motionärerna, i styrka, ju mera fattigt folk tränger sig in i kommunalförvaltningen. Jag tror knappast, att man med fog kan säga, att de samhällsmedlemmar, som numera kunna åläggas kommunala förtroendeuppdrag, i allmänhet äro fattigare än de som tidigare haft denna förpliktelse.

Enligt motionen bör ersättning utgå icke blott för mistad arbetsförtjänst utan även för direkta utgifter för uppdraget. Huru vanskligt det skulle vara att bestämma ersättning för mistad arbetsförtjänst framgår redan därav, att personer med helt olika samhällsställning sitta i nämnderna. Det skulle helt visst bliva en ytterst svår och grannliga uppgift att på ett tillfredsställande sätt ordna denna ersättningsfråga. Enklare förefaller det i fråga om ersättning för direkta utgifter. Men även en sådan anordning erbjuder högst avsevärda svårigheter. Om exempelvis en person färdas gående till ett kommunalnämndssammanträde, så har han icke haft någon utgift och bör sålunda icke åtnjuta någon ersättning. Färdas han efter egen häst, så har han ju icke heller haft någon direkt utgift. Men om Petter Andersson och Anders Pettersson i samma by låna skjutsar av varandra, så kunna de måhända ifrågasätta ersättning för direkta utgifter. Sådana egendomligheter kommer man till, då man går för långt i lagstiftning.

Herr talman, den ifrågasatta reformen är enligt min mening varken nödig eller nyttig, och därför ber jag att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till herrar Clasons m. fl:s reservation.

Herr Ekman. Karl Johan: Jag har såsom reservant instämt i herr Clasons avslagsyrkande, men skall likväl be att få säga några ord till ytterligare belysning av frågan.

Det erkännes från alla håll, att den grundsatsen bör upprätthållas, att kommunala förtroendeuppdrag skola vara oavlönade, och jag är av samma mening. Herr von Bahr har nyss förklarad, att han

också gillar den grundsatsen, men det synes mig, som om han då *(Om ersättning i anledning av kommunala uppdrag.)* bort komma till ett annat yrkande.

De socialdemokratiska motionärerna hava påyrkat rätt för kommunerna att besluta ersättning till innehavare av kommunala förtroendeuppdrag i två särskilda hänseenden: det ena för mistad arbetsförtjänst och det andra för direkta utgifter i och för sådana uppdrags fullgörande. Nu har utskottet icke allenast godkänt detta yrkande utan även med anledning av herr Öbergs motion förordnat, i vissa fall, en ännu vidsträcktare ersättningsrätt i form av verkligt arvode.

Enligt utskottets förslag skulle kommunerna berättigas att beträffande så gott som alla kommunala förtroendeuppdrag bevilja ersättning i en eller annan form. Endast stadsfullmäktig- och kommunalfullmäktiguppdragen skulle vara principiellt undantagna, men även beträffande dessa ifrågasätter utskottet, huruvida icke ändå gottgörelse för resekostnader borde givas. Utskottet har således på alla punkter, hela linjen utefter, släppt principen att man skall fullgöra dessa uppdrag utan ersättning. Det återstår icke ett enda kommunalt uppdrag, där icke utskottet tänkt sig, att något slags ersättning skulle kunna förekomma. Nu förstår jag mycket väl, att anhängarna av utskottets förslag givetvis häremot invända, att därmed icke principen blivit bruten, att kommunala förtroendeuppdrag skola vara oavlönade. Man säger, att man får icke sammanblanda så skilda saker som å ena sidan arvode för nedlagt arbete och å andra sidan ersättning för mistad arbetsförtjänst och ersättning för havda kostnader. Beträffande havda kostnader medgives, att sådan skillnad existerar. Men om dessa kostnader avse kontanta utlägg för skrivmaterialier, postporton o. d., så behövs icke någon lagändring, ty redan under nu gällande lagstiftning torde kommunerna vara pliktiga att återgälda i sådant hänseende utgivet belopp. Utom för dylika utlägg kunna direkta kostnader icke gärna uppkomma för annat än resa till platsen för sammanträde och för uppehållet därstädes, om det blir mera långvarigt. I detta avseende är redan beträffande de viktigaste befattningarna medgivet, att ersättning får givas. Det är stadgat, att landstingsmän och deras suppleanter få ersättning för resa och uppehåll på platsen. Och det är likaledes stadgat, att samma ersättning skall utgå till ledamöter i taxerings- och pensionsnämnder. Dessa uppdrag torde vara de viktigaste, där sådan ersättning kan ifrågakomma. Det är ju möjligt, att sådan rese- och traktamentsersättning skulle kunna ifrågakomma beträffande ett eller annat uppdrag i övrigt, men något visst sådant uppdrag, där en dylik ersättning skulle vara särskilt av behovet påkallad, har icke framhållits i motionerna, och att endast för möjligheten av att ett eller annat dylikt fall skulle ifrågakomma nu avlåta en skrivelse till Kungl. Maj:t av den vidsträckt omfattning, som utskottet har föreslagit, anser jag icke kunna komma ifråga.

I den mån motionerna avse beredande av ersättning för havda kostnader föreligga sålunda enligt min mening icke tillräckliga skäl för en skrivelse till Kungl. Maj:t. Återstår då frågan om ersättning

Om ersättning
i anledning
av kommunala
uppdrag.
(Forts.)

för mistad arbetsförtjänst, och detta är naturligtvis hela förslaget kärnpunkt. Vad motionärerna framför allt syftat till, det är just detta, att man skulle kunna beredas ersättning för mistad arbetsförtjänst. Vid den av herr Tengdahl m. fl. år 1913 i ämnet väckta motionen fanns fogad en statistisk redogörelse för antalet socialdemokratiska kommunalmän och för deras fördelning på de särskilda förtroendeuppdragen. Antalet socialdemokratiska förtroendemän i 131 kommuner, som undersökningen omfattade, uppgick till 1,128 st. Förutom i stadsfullmäktige, kommunalfullmäktige och landsting voro dessa socialdemokratiska förtroendemän anställda uti följande uppdrag: i kommunal- och municipalnämnder, fattigvårdsstyrelser, hälsovårdsnämnder, revisorsuppdrag, sinnesslöanstaltstyrelse, sjukhusstyrelser, badhusstyrelser, barnhemsstyrelser, styrelse för barnkrubba, barnavårdsnämnd, fosterbarnsnämnd, såsom fattigvårdare, i nödhjälpskommitté, i föreläsningsstyrelse, i skol- och kyrkoråd, skolstyrelse, biblioteksstyrelse, styrelse för högre folkskola, styrelse för teknisk aftonskola, byggnadsnämnd, byggnadskommitté, drätselkammare, drätselnämnd, taxeringsnämnd, valnämnd, lönenämnd, arbetsförmellingsstyrelse, egna-hemsnämnd, tomträttskommitté, koloninämnd, brandstodskommitté, styrelse för gas- och elektricitetsverk, slakthusstyrelse, kyrkogårdsnämnd, gat- och vägstyrelse, vattenledningsstyrelse, hamnstyrelse, brandstyrelse arbetsförmedling, föreläsningsstyrelse m. fl. kommittéer, beredningar och styrelser. Jag undrar, om man verkligen är beredd att öppna möjlighet till ersättning för mistad arbetsförtjänst åt alla dem, icke allenast av arbetsklassen utan av alla klasser, som äro sysselsatta i alla dessa mångskiftande kommunala uppdrag. Hittills har detta arbete fullgjorts utan ersättning, och jag är viss om att de, som hittills burit arbetsbördan, icke hava gjort det utan betydande uppoffring av tid och arbetskraft, som eljest kunnat användas till eget gagn, icke minst i ekonomiskt hänseende. Herr von Bahr talade om rättvisa, men det kan också vara en akt av rättvisa, att de nytillträdande kommunalmännen underkasta sig samma uppoffringar, som de andra gjort före dem, för sina förtroendeuppdrags fullgörande.

Nu har utskottet gjort sig mycken möda att söka bevisa, att ersättning för mistad arbetsförtjänst skulle vara något helt annat än arvode för nedlagt arbete, och att således grundprincipen icke blivit bruten. Men jag kan icke finna, att det är någon väsentlig skillnad på dessa båda former av ersättning. Arvode är ersättning för den tid och det arbete, som jag nedlägger på ett uppdrag, och gottgörelse för mistad arbetsförtjänst är likaledes ersättning för tid och arbete. I bägge fallen hade jag kunnat använda min tid och mitt arbete till annan inkomstgivande sysselsättning, om jag icke velat offra dem i kommunens tjänst. Utskottet har icke heller kunnat angiva något annat praktiskt sätt att bestämma gottgörelsen för mistad arbetsförtjänst än genom att fastställa den till, såsom utskottet säger, ett »visst fixt mindre belopp», oberoende av inkomstförlusten i det konkreta fallet, d. v. s. ersättningen skulle utgå i form av arvode. Utskottet söker visserligen åt detta arvode vindicera någon

frändskap med traktamentsersättning, men traktamentsersättning är ju, såsom namnet antyder, någonting helt annat, det är ersättning för mat och dryck, och det har alldeles ingenting med minskad arbetsförtjänst att skaffa. Jag förstår mycket väl, att det kan kännas såsom en betydande uppoffring för många arbetare att nödgas avstå från en större eller mindre del av arbetsförtjänsten för att kunna delta i det kommunala livet och där göra sin insats, men så länge man vill hålla på principen, att de kommunala förtroendeuppdragen skola vara oavlönade, kan enligt min mening någon ersättning för mistad arbetsförtjänst icke givas. Vill man åter släppa denna princip — det kan ju diskuteras — vill man släppa den, kan man icke, såvitt jag förstår, göra det utan en fullständig omläggning av hela vårt kommunala självstyrelsesystem. men därför anser jag icke tiden vara mogen.

(Om ersättning i anledning av kommunala uppdrag.)

(Forts.)

På dessa skäl anhåller jag att få yrka avslag å utskottets hemställan.

Herr Akesson, Nils: Jag skall gärna erkänna, att jag icke är tilltalad av att bryta med den förut gängse principen att kommunala uppdrag skola vara oavlönade, och jag vill även hoppas, att denna i fortsättningen blir regel. Utskottet har också givit uttryck åt denna tanke, då det säger, att det håller fast vid denna princip, och det kan man visserligen säga, att utskottet gör. Den tankegången, att man icke går ifrån principen, då man i vissa avseenden tillerkänner ersättning för mistad arbetsförtjänst, strider icke häremot. Man kan säga att det är två olika namn på en och samma sak. Jag tror även, att det i fortsättningen blir såsom hittills särskilt i landskommunerna och i synnerhet i de kommuner, som överhuvud taget bestå av folk tillhörande den jordbrukande klassen. Men en annan sak blir det och på annat sätt kommer det att ställa sig, då det gäller de stora industrisamhällena och städerna, där ersättningskraven göra sig gällande på annat sätt och därifrån tydligen också yrkandet på denna reform kommit.

Jag tror, att i allmänhet motståndarne till denna reform se mörkt på saken, enär man anser, att en annan kategori av kommunens medlemmar möjligtvis härigenom skulle förhjälpas att taga ledningen om hand och även göra sig till godo denna förmån med avlöningen. Jag tror icke denna fara är så synnerligt stor, om man också kan säga, att just i sistomnämnda samhällen ifrågavarande krav göra sig gällande på annat sätt, därför att i dessa betydligt mera arbete är lagt på de kommunala förtroendemännen. Man invänder härvidlag och säger, att det finns alltid någon, som kan åtaga sig detta uppdrag, och för vilken det icke medför särskild stor ekonomisk uppoffring. Jag undrar, om denna tankegång egentligen är riktig. Man har också gjort den invändningen, att om den kommunala förtroendemännen ålägges så mycket arbete, att det kan vara värt att ersättas, har man den vägen att gå, att avlöna särskilda kom-

Om ersättning
i anledning
av kommunala
uppdrag.
(Forts.)

munala tjänstemän; men denna utväg är för mig särskilt motbjudande. Det är, så vitt jag kan se, ett kringgående av lagen att man skall behöva avlöna särskilda tjänstemän, då man icke kan ersätta förtroendemännen inom de kommittéer eller nämnder, som hava att göra arbete för kommunens räkning. Jag har kanske icke så stor kommunal erfarenhet som en annan talare, vilken här yttrade sig, men något litet har jag ändå, och denna erfarenhet giver vid handen, att det är ett mycket vanligt fall, att man i nämnder eller kommittéer önskar sätta in personer, som hava ganska svårt att mottaga uppdraget, just därför att de gå miste om arbetsförtjänst. Särskilt såsom taxeringsnämndsordförande har jag den erfarenheten, att från dessa personer mycket goda inlägg kunnat göras i nämndens arbete, och att nämnden skulle haft mycket svårt att träffa det rättvisa, om den icke haft dessa ledamöter från de lager, som här äro i fråga. Nu gör man häremot den invändningen, att det finnes redan bot härför, emedan det gives möjlighet att tillerkänna ersättning åt taxeringsnämndens ledamöter; men jag kan icke inse, varför man skall hava rättighet att giva ersättning endast åt ledamöter i taxeringsnämnderna för deras arbete, då lika goda skäl tala för rättigheten att tillerkänna ersättning åt dem, som sitta i kommittéer eller nämnder med uppdrag av annan beskaffenhet för kommunens räkning.

Det har också sagts, att en förändring här skulle hava mycket svåra konsekvenser och föranleda mycket stora utgifter. Så sade en talare nyss. Men man kan fråga sig, om det verkligen är så farligt med dessa utgifter. Kan det icke mången gång hända, att man gör väsentliga besparingar, därför att man till sitt förfogande haft krafter, varigenom sakkunskap blivit inlagd i kommittéernas arbete, i stället för att man annars finge gå till någon fackman på området för inhämtande av upplysningar? En sådan persons inlägg komme säkerligen att kosta mycket mera.

Om detta förslag skulle genomdrivas utan vidare tanke på konsekvenserna, skulle jag icke vilja vara med därom. Men utskottet har tydligen sagt ifrån, att man icke bör gå med på något sådant utan att skaffa sig betryggande garantier. »Uppenbarligen är det av vikt», säger utskottet, »att ej heller kommunerna missbruka den rätt att besluta ersättning, som kan komma att tillerkännas dem. Vilka särskilda garantier häremot böra föreskrivas lärer vid frågans utredning böra tagas under noggrant övervägande.» Jag menar också, att om riksdagen fattar beslut härom, måste den ovillkorligen förskaffa sig sådana garantier, ty det kan icke nekas att här gives tillfälle till överrumplingar, och en motionär har öppenlydligt nog i utredningen i sin motion talat om, öppet och ärligt sagt ifrån, att här vore gott tillfälle att besluta om ersättning i vissa fall, då sådan icke borde utgå, men säger han, vi veta mycket väl, att vederbörande myndighet skulle upphäva ett sådant beslut. Detta

finner jag motbudande, att om en kommun vill giva ersättning och fattar beslut därom, det skall upphävas, och att det nu är så ställt, att om en kommun vill ersätta gjorda tjänster, får den göra det på sådant sätt, att gällande lag kringgås. Detta synes icke vara rätta vägen, utan man bör hava en lag, som i vissa fall tillåter, att sådan ersättning beslutes. Under sådana förhållanden förenar jag mig med dem, som yrka bifall till utskottets hemställan.

*Om ersättning
i anledning
av kommunala
uppdrag.
(Forts.)*

Herr **D a n s t r ö m**: De nyss anförda skälen för bifall till konstitutionsutskottets förslag torde nog delvis hava sin tillämpning på städerna, särskilt de större, där den kommunala arbetsbördan för en del nämnder nog kan vara ganska dryg. Men de gälla icke i avseende å landskommunerna, och således icke i det stora hela.

Konstitutionsutskottet uttalar att det vid den utredning, som föreslås, bör fasthållas, att den hos oss sedan gammalt gällande grundsatsen i allmänhet bör bliva orubbad, att kommunala förtroendeuppdrag skola vara oavlönade, men just genom detta i *allmänhet*, som förutsätter undantag, komma efter all sannolikhet allt fler och fler undantag, som till sist bliva regel, och utskottet har härigenom anvisat en säker utväg att så småningom underminera hela grundsatsen vilket helt visst kommer att bliva följderna, huru försiktigt utredningen än må kunna läggas. Ja, en motionär säger ju: »den förut hävdade principen, att kommunala uppdrag skola betraktas såsom förtroendeuppdrag, vilka icke skola ersättas, kan sägas vara bruten genom de ändringar, som landstings-, kommunalstämmo- och bevillningsförordningarna i sådana hänseenden nyligen undergått», och då tycker han tiden vara inne att taga steget fullt ut i denna riktning till den gamla grundsatsens slopande. Detta är åtminstone rent och öppet språk, som borde gjort utskottets majoritet litet mera betänksam. Det kan ju vara fog för att personer, som för sitt och sin familjs uppehälle äro beroende av sin dagavlönning, erhålla ersättning för mistad arbetsinkomst, och i den riktningen ha också vissa kommuner begagnat sig av sin befogenhet att medgiva ersättning åt en och annan ledamot i taxerings- och pensionsnämnder. För fullgörande av t. ex. taxeringsnämndsuppdrag kunna t. ex. åtgå flera dagar å rad, ja en och annan vecka. Men däremot erfordras för andra kommunaluppdrag i allmänhet blott en dag åt gången och ofta kanske endast en kvällsstund utan något som helst intrång på den ordinarie arbetstiden. I fråga om kommuners rätt att besluta ersättning för kommunala uppdrag åt ledamöter i taxerings- och pensionsnämnder har ju hittills ingen erfarenhet vunnits, och det torde därför vara skäl att avvakta en sådan, innan man fortsätter vidare på den inslagna vägen. Efter mitt förmenande kommer nog beviljande av dylika ersättningar icke så mycket att bero på lokala förhållanden, såsom utskottet velat göra troligt, utan fast hellre på partiställningen inom de olika kommunerna, och garantier mot framställande av oberättigade anspråk bliva säkerligen mycket tvivelaktiga. Följden av denna angelägenhets överlämnande åt kommu-

Om ersättning
i anledning
av kommunala
uppdrag.
(Forts.)

nernas fria beslutanderätt blir nog en ojämnhet och olikformighet de olika kommunerna emellan, som knappt kan vara tillräddlig, och en allmängiltig bestämmelse voro då säkerligen vida att föredraga. Den hållhake mot större ersättningsanspråk, som enligt utskottets förmenande skulle ligga däruti, att två tredjedels majoritet erfordras för beviljande av anslag för nya ändamål, är ju icke hållbar mer än första gången, och då kan man ju helt blygsamt börja med ett oansenligare belopp; men sedan gärdet en gång är uppgivet för ersättnings beviljande, fortsätter man nog på den vägen och fattar sedan beslut med endast enkel majoritet. Konungens befallningshавandes makt att här stämma i bäcken tror jag icke mycket på.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen samt avslag på utskottets hemställan.

Herr Hallberg: Debatten har redan pågått så länge, att den kan anses fylla rimliga anspråk på att ha varit långvarig, så att jag skall fatta mig helt kort. Jag måste emellertid förklara, att jag icke kan annat än finna utskottets förslag acceptabelt, avfattat som det är med all varsamhet i syfte att icke binda riksdagen att framdeles godtaga vilket förslag som helst rörande ordnande av ifrågavarande angelägenhet. Min ståndpunkt fixeras först och främst av känslan utav att rättfärdighetskravet stundom bjuder att ersättning må kunna utgå för fullgörande av ett kommunalt uppdrag, som föranleder avsevärda uppoffringar utav tid och krafter. Har man nu genom ändringar i kommunalförfattningarna berett tillfälle för folkvalda att i större antal än förut deltaga i de kommunala bestyren, kan jag icke annat än finna det vara fair play, om jag så får uttrycka mig, att ordna det så, att tillfälle till sådant deltagande icke omöjliggöres eller i orimlig grad försvåras därigenom att en och annan eljest lämplig eller kompetent person icke förmår bära de med uppdragets fullgörande förknippade uppoffringar. Att sådant ibland inträffat lär väl ingen kunna bestrida. Men jämväl beror min ståndpunkt på den känedom jag äger om huruledes man i kommunerna här och var beslutar ersättningar för diverse kommunala uppdrag. Överklagas nu icke dessa beslut, så har saken sin gång; överklagas de, bliva besluten undanröjda. Den omständigheten emellertid, att besvär icke anförts, torde väl böttna i den uppfattningen inom kommunen, att beslutet varit väl motiverat såsom av omständigheterna påkallat, men ett sådant osäkerhetstillstånd kan väl icke anses tillfredsställande. Utskottets förslag går nu ut på att bringa reda och ordning häruti, att det må bliva genom lag reglerat, i vilka fall och jämväl stundom med vilka belopp ersättning kan få utgå. Av dessa skäl kan jag icke finna den föreslagna utredningen vara annat än önskvärd.

Visserligen har man sagt att det här är fråga om att bryta mot den gällande grundsatsen om att kommunala förtroendeuppdrag skola utföras utan arvode eller ersättning, men

utskottet har ju tydligen sagt, att det icke är meningen att bryta emot denna princip, och jag förstår icke, huru det är tänkbart att uttrycka den saken tydligare. Utskottet har, synes mig, på ett ganska tillfredsställande sätt angivit grundlinjerna för en dylik lagstiftning, och riksdagen är fullständigt i tillfälle att förkasta ett blivande lagförslag, som på ett eller annat sätt är stridande mot dessa grunder.

Jag kan för min del icke annat än tillstyrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Klefbeck: Då jag dels skrivit under herr Magnussons motion och dels fått deltaga i utskottets behandling av ärendet, anhåller jag att få yttra ett par ord, men jag skall, då diskussionen så länge fortgått, inskränka mig till det minsta möjliga.

Jag tror först, att vi kunna slå fast, att den princip, som hittills legat till grund för våra kommunala arbeten, nämligen att desamma såvitt möjligt böra utföras av oavlönade förtroendemän, länt våra kommuner till stort gagn, så att vi kunna berömma oss av såväl en god ledning av dessa kommuner, som av att en mängd dugliga och framstående män ägnat betydande krafter åt desamma. Det är därför i överensstämmelse med utskottets hela utlåtande och, såvitt jag rätt förstått, med alla deras mening, som här yttrat sig, som jag ber att få förklara, att jag med dem är fullt ense däruti, att principen om att alla kommunala arbeten i regeln skola utföras utan avlöning allt fortfarande bör upprätthållas. Vi ha sålunda icke ett enda ögonblick försökt motsätta oss densamma eller däremot göra någon som helst anmärkning, vi ha blott velat för *vissa undantagsfall* bereda möjlighet att lämna ersättning, och det är så långt ifrån, att principen därigenom skulle upphävas, att, såvitt jag förstår, denna som andra principer mycket väl tål vid att vid särskilda av omständigheterna påkallade förhållanden undantag från densamma göras.

När därför t. ex. herr Rooth ville göra gällande, att ett förslag i den riktning utskottet här förordnat skulle hava till följd, att alla de tjänstemän han uppräknade skulle avlönas, kan jag icke förklara detta hans yttrande på annat sätt, än att han icke ordentligt genomläst utskottsbetänkandet, ty en sådan uppfattning skulle ju vila på en alldeles motsatt princip, nämligen att kommunala tjänstemän böra avlönas, och vår princip är ju den, att dessa skola vara oavlönade och endast i vissa undantagsfall beredas gottgörelse.

Det är nu egentligen två synpunkter, som jag vill trycka på och vilka för mig varit avgörande. Jag vill därvid icke uppehålla mig vid det, som kanske varit utgångspunkten för att dessa motioner en gång i världen blevo väckta. Det förekommer nämligen här i Stockholms kommun, att personer, föreslagna till inval i den ena eller andra nämnden, förklara sig icke kunna taga

(Om ersättning
i anledning
av kommunala
uppdrag.
(Forts.)

Om ersättning
i anledning
av kommunala
uppdrag.
(Forts.)

emot dessa uppdrag, eftersom dessa nämnders sammanträden hållas på sådana tider, att de föreslagna, om de skulle bevista desamma, måste gå förlustiga sin arbetsförtjänst. Däremot är det två andra synpunkter jag vill trycka på. Först och främst, såsom herr von Bahr uppenbarligen visat, kommunernas berättigade krav med hänsyn till deras eget bästa att få rättighet sig givna att i särskilda fall bevilja ersättningar för de arbeten, som en eller annan inom kommunen utfört. Det har påvisats från annat håll, att just detta kan vara en sund och riktig sparsamhet, när man nämligen beslutar en utgift för att anordna t. ex. ett större verk inom en kommun, så att detsamma kan på bästa sätt motsvara sitt ändamål och sålunda ganska snart bringa till avkastning de utgifter, som kommunen offrat. Sålunda, hänsynen till kommunernas eget bästa samt till deras egen goda och lyckliga utveckling är den första synpunkten jag skulle vilja betona. Den andra är, såsom herr Hallberg nyss anförde, vår känsla för att lag och ordning må vara rådande i samhället och att, såvitt möjligt, samma förhållanden måtte göra sig gällande på alla ställen. Denna synpunkt bör framstå för oss såsom ett synnerligen behjärtansvärt önskemål. Nu förhåller det sig så, att det råder en fullständig oreda på detta område överallt i vårt land, i det att den ena kommunen t. ex. beviljar ersättning för ett uppdrag, för vilket den andra kommunen i liknande fall vägrar att lämna ersättning. Och ej nog med det, utan, såsom i utskottet vittnats, det har givits exempel på att, sedan en kommun beslutat ersättning för vissa uppdrag, men beslutet överklagats och blivit av högre myndighet upphävt, samma kommun året därpå fattat samma beslut, detta då icke blivit överklagat, utan stått sig, och den ifrågasatta ersättningen lämnats. Det kan väl icke vara sunt och riktigt, att på det sättet ett ordnande av kommunens angelägenheter skall bliva beroende på om en eller annan behagar anförda klagomål över de beslut, som fattats.

Till sist ber jag att till min glädje få konstatera, att denna fråga icke fattats såsom någon partifråga, utan att vi från skilda håll enats om den gjorda hemställan. Endast fyra reserveranter från denna kammare ha reserverat sig, men för övrigt ha alla varit eniga om utskottets framställning, och i förvissning om att ett bifall till utskottets förslag skulle i högsta grad befördra allt som för en kommuns sunda utveckling och goda ledning är gagneligt, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Montgomery: I den gamla goda tiden var allting mycket billigare än nu för tiden, och det är förvånansvärt, huru mycket som då utträttades utan ett öres ersättning. Jag erinrar mig t. ex. de s. k. gångledsdaysverkena, som presterades av jordbrukarne, utan att de därför betingade sig någon som helst ersättning. Nu för tiden är allting mycket dyrare, och tiden själv vill aldrig räcka till. Men då är det ju icke heller underligt, om de personer, som

bekläda kommunala förtroendeuppdrag, yrka på någon ersättning för den tidsförlust, som de måste lida vid uppdragens fullgörande, och därför har nu också i många avseenden redan pläгат beviljas ersättningar, såsom vi nyss hört omtalas, exempelvis för landstingsmannaupdrag, ledamotskap i pensionsnämnder o. s. v., och det är ju orättvist att, då det beviljas på ett håll, det icke beviljas på ett annat. Jag måste alltså instämma med den föregående talaren i att detta är en sak, som tarvar utredning, och att här behöves en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om den utav utskottet föreslagna utredningen, så att vi på detta område måtte vinna likformighet inom de olika kommunerna och ej sådana olägenheter vidare må förekomma som de, vilka nyss blivit påpekade.

Jag ber därför att få instämma i yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

Herr Östberg, Johan: Den ärade talaren på Upplandsbänken, som hittills varit huvudtalare för utskottets förslag, slutade sitt anförande med att framhålla, att utskottet visst icke vore så säkert på att någon ändring behövdes, utan att utskottet mera begärde en utredning, huru saken må kunna förhålla sig och huru den bör förhålla sig. Om denna utredning gäve vid handen, att ingen ändring borde ske, vore det ju blott att böja sig för denna utredning. En utredning, som i och för sig vore ett gott, hade då skett, och man finge nöja sig med resultatet.

Men är det väl någon i denna kammare som tror att, om ett sådant här spörsmål göres till föremål för en utredning, i och för sig kommer att tillfredsställa de krav på gottgörelse, som nu framställas, så att dessa krav skola tystna? Förvisso icke, alltid kommer en dylik utredning att lämna *något* stöd för fortsatta yrkanden om ersättning för kommunala uppdrag, och yrkandena därom upphöra då icke blott och bart genom den försiggångna utredningen.

Sålunda, är utskottet icke säkert på, att någon förändring bör ske, borde utskottet förvisso icke blott för utredningens egen skull hava gjort sin framställning, ty utredningen, jag upprepar det ännu en gång, kommer icke att tysta anspråken, och utredningar ha vi ju nog och övernog av här i landet.

Det har nu framhållits och särskilt alldeles nyss betonats, att man för all del vill behålla själva principen om oavlönade kommunala uppdrag. Man vill blott undersöka om det icke skulle kunna gå att skära sönder principen genom så många undantag som möjligt. Man är icke belåten med de hittills i särskilda av omständigheterna påkallade fall gjorda undantagen, utan man säger, att man vill undersöka, om icke allt fler och fler fall kunna finnas, så att till slut kanske ingenting återstår av den princip, som man nu säger sig vilja hålla på. Nej, vill man ha principen kvar, då torde man kunna nöja sig med förhållandena sådana de för närvarande äro.

Så säger man vidare, att det nya avlöningssystemet skall införas icke för individernas skull, icke för deras, som vilja hava arvoden, utan för kommunernas egen skull. Det är för kommunernas

*Om ersättning
i anledning
av kommunala
uppdrag.
(Forts.)*

Om ersättning
i anledning
av kommunala
uppdrag.
(Forts.)

bästa och deras lyckliga och goda utveckling, som man vill hava allt detta. Då ifragar jag: finnes det några befogade klagomål över den hittillsvarande kommunala utvecklingen i vårt land? Har den icke varit nöjaktig på alla områden, i vissa avseende storartad, och har den icke varit detta måhända just därför, att en var känt det såsom en kommunal plikt, en samhällsplikt, som man fullgjort, då man åtagit sig arbete i den kommuns tjänst, där man har sin vistelseort?

Jag tror icke, att den kommunala utvecklingen kommer att befrämjas genom en utsträckning av avlöningssystemet utöver de undantagsfall, som redan nu kunna förekomma. Och det märkvärdiga är, att fastän man åberopar, att detta nya skulle ske för »kommunernas skull», det ingalunda är kommunerna, som gjort framställning härom, utan dessa ha ju i allmänhet låtit bero vid vad som hittills ägt rum och från deras sida föreligger icke något till Kungl. Maj:t eller riksdagen framkommet förslag i denna väg. Men, säger man, man bör ändå låta kommunerna själva bestämma, och man bör ej hindra dem att, om de vilja, giva ersättning åt personer, som äro hågade att ägna tid och krafter åt kommunalt arbete. Men »kommunerna själva» — det är ju i detta sammanhang i själva verket blott majoriteterna i de beslutande församlingarna, och dessa äro nog icke alltid att jämställa med kommunerna själva. Säkert är att dylika majoritetsbeslut i många fall lätt skulle leda till missbruk.

Man säger slutligen, att arvodena i dessa fall äro av nöden därför, att med den demokratiska utveckling, som vi numera givit åt våra kommunala institutioner, uppkallas till arbete på det kommunala fältet personer, som icke hava råd eller tillfälle att på samma sätt, som personer inom burgnare samhällsklasser, vilka ägna sig åt det kommunala livet, ställa sina krafter till kommunens tjänst, och att alltså den demokratiska principen kräver, att man utsträcker avlöningsförhållandena till allt flera och flera. Konsekvensen av denna åskådning är naturligtvis, att man tar steget fullt ut och avlönar *varje* kommunalt uppdrag, även dem, som bestå i fullmäktigskap och sådant. Men huruvida det kan kallas för en demokratisk princip, eller om det ej snarare är ett offerande åt penningesökandets princip, det lämnar jag därhän. Ett dylikt ingalunda efterföljansvärt system finnes i vissa kommuner utomlands, där fullmäktigskapet är mycket väl betalt och där fullmäktige dessutom inom sig själva välja sekreterare med ändå högre avlöning, fastän de låta andra sköta göromålen.

Nu tror jag, att var och en skall medgiva, att någon svårighet för de nya valberättigade samhällsgrupperna, vilka deltaga i det kommunala livet, att få värdiga representanter till det kommunala arbetet hittills icke existerat. I flera kommuner har arbetarpartiet en övervägande majoritet, och det partiet har satt in sina förtroendemän i kommunala sysslor, i styrelser, nämnder och fullmäktige, och någon svårighet att placera personer på dessa platser har, såvitt jag vet icke uppåt sig. Jag tror, att ett stort antal personer inom dessa kategorier äro lika väl i tillfälle att ägna sig åt kommunalt arbete som många andra inom andra samhällslager.

Alltså har erfarenheten från kommunernas sida efter min uppfattning icke hittills lagt i dagen något behov att gå vidare på denna avlöningsväg, och då denna väg bär utför, nämligen till framställande av allt större och större krav på ersättningar, tror jag, att den skrivelse, som utskottet nu föreslagit, varken är nödig eller nyttig, och förhåller det sig så, som herr von Bahr lät förstå, att utskottet icke heller varit säkert på att en förändring är behöfelig, utan ställt sig tvekan i denna fråga, tror jag, att kammaren har all anledning att i så tveksamt fall icke handla, och ber jag därför att få yrka avslag på utskottets hemställan.

*Om ersättning
i anledning
av kommunala
uppdrag.
(Forts.)*

Herr Trygger: Herr talman, mina herrar! För min del kan jag icke vara med om den skrivelse, som konstitutionsutskottet här förordat, och detta av det skäl, att när jag ställer denna skrivelse i förhållande till den föregående motiveringen, jag kommer till den bestämda uppfattningen, att man i betänkanudet i själva verket övergivit den gamla principen om att för kommunala förtroendeuppdrag ersättning icke skall lämnas.

Om herrarne se på sid. 16 i betänkanudet, finna ni, att konstitutionsutskottet där uttryckligen påpekat, att huvudsyftet med den reform, som man nu vill ha fram, är att undanröja de hinder, som för medborgare av de mindre bemedlade klasserna skulle resa sig emot ett deltagande i det kommunala arbetet. Är detta *huvudsyftet*, är det alldeles klart, att det finns ingen annan väg att realisera detta än att lämna den gamla ståndpunkten och övergå till den nya med ersättning för det arbete, som göres i kommunens tjänst.

Emellertid kan jag för min del icke vara med om en övergång till en dylik grundsats och det därför, att jag anser, att den huvudsynpunkt, som för oss bör vara den avgörande vid denna frågas lösning, är icke huruvida med den ena eller andra principen något hinder för någon enskild medborgare kan förefinnas att mottaga ett visst förtroendeuppdrag i kommunen, utan vad som är det fördelaktigaste för kommunen själv. Och i det avseendet är ju här med styrka framhållet, att den nuvarande ordningen visat sig i stort sett — det är ju klart, att undantag alltid finnas — vara till gagn för vårt kommunala liv. Jag kan mycket väl tänka mig, att om man överginge till en annan princip i fråga om ersättning, det lätt skulle kunna hända, att personer, som hittills gjort kommunerna stort gagn, kunde få lämna plats för sådana, som icke äro i stånd att göra kommunerna samma tjänster. Den föreslagna förändringen med avseende å ersättning skulle sannolikt medföra att, der det finnes den erforderliga majoriteten, man offerar den större sakkunskapen, den större skickligheten och de personer, som för kommunen vore de lämpligaste, för att bereda plats åt andra, som vore de förra betydligt underlägsna. Sålunda kan jag icke finna annat än att, om man tager hänsyn till kommunernas intresse, man med den erfarenhet, man för närvarande har, bör stå kvar på den gamla ståndpunkten.

Om ersättning
i anledning
av kommunala
uppdrag.
(Forts.)

Därjämte är det en annan, mera allmän synpunkt, jag ville göra gällande. Jag tror, att när vi nu gått fram alltmer och mer i demokratisk riktning, d. v. s. så, att allt större och större inflytande i politiskt och kommunalt hänseende blivit givet åt den stora massan av landets befolkning, det är av stor vikt, att dessa personer som numera fått tillträde till förtroendeuppdragen, vänja sig vid att känna ansvaret med sin nya ställning, och framför allt att de följa den gamla grundsats, som, man må säga vad man vill, dock följts av dem, som förut varit de huvudsakligen maktägande, nämligen att, såvitt möjligt, icke söka vinna fördelar på det allmännas bekostnad, utan offra sitt arbete och sina tjänster, åt det allmänna, när det allmänna är i behov därav.

Det kan icke förnekas — om vi nu tala mera förtroligt oss emellan, utan att det kommer vidare — att man kunnat spåra i vårt land under de sista tiderna en viss benägenhet hos personer, som deltagit i det offentliga livet, att söka för sig utvinna så mycket som möjligt i form av arvoden eller andra förmåner för detta sitt arbete. Detta är en tendens, som det gäller att på det allra kraftigaste motarbeta, och det är en tendens, som enligt min åsikt skulle visa sig icke minst farlig på det kommunala området.

Herr talman! Jag yrkar avslag på utskottets förslag.

Herr L a m m: Det är icke min mening att uppehålla kammaren med något längre anförande, utan jag har endast några få ord att säga. Om det varit för vana i denna kammare att göra instämmanden, hade jag redan gjort ett instämmande i det anförande, herr Åkesson hade; ty jag delar i de flesta punkter då åsikter, han framställde, och även den tankegång, som framgick ur hans anförande.

Jag har blivit uppkallad därav, att andra kamrater på Stockholmsbanken yttrat sig, antagligen på grund av sina erfarenheter från sin kommunala verksamhet i Stockholm. Jag kan icke säga annat, än att jag i mycket delar de betänkligheter, som här blivit framställda. Min erfarenhet har emellertid lärt mig, att här föreligger behov av en förändring.

Herr Klefbeck fäste uppmärksamheten på hur svårt det är nu för tiden, när hela den kommunala verksamheten är lagd på en mera demokratisk basis, för en del representanter för t. ex. arbetarpartiet, att deltaga i styrelser och nämnders verksamhet, på den grund att denna vanligen är förlagd till tider, då de i regel icke utan stora ekonomiska uppoffringar kunna komma loss från sitt arbete.

Detta är också min erfarenhet från min verksamhet i Stockholms kommunalförvaltning, såväl från drätselnämndens första avdelning som än mer från kommittéer, där jag suttit och där det gällt att få arbetarrepresentanter med. Följden har blivit den, att man, för att icke förorsaka dem förluster, fått förlägga arbetet till sent på kvällarna, då de varit fria från dagens sysslor. Att detta är högst ofördelaktigt för själva arbetet, förstår var och en, med den intensiva tankeanstängning, man ibland får lägga i dagen i avseende på kom-

munala frågor. Jag frågar då: vore det icke tänkbart att ställa så till, att möjlighet beredes för vederbörande att utan för stora uppoffringar kunna deltaga i detta arbete?

Det är också detta behov, som enligt vad jag tror, föranlett, att det i förevarande utlåtande omnämnda Rabeska förslaget till omorganisation av Stockholms stads kommunalförvaltning resulterat i en hemställan, huruvida det icke vore lämpligt, att till ledamöter av nämnder och styrelser finge utgå någon viss liten ersättning för varje beviljat sammanträde. Jag tror, att detta vore något att taga i övervägande, och att det vore särdeles praktiskt.

För övrigt och för att återgå till vad den siste talaren sade, tror jag, att han överdrivit faran av frågan om ersättningar. Man ser ju, huru omständigheterna tvinga en till detta numera, sedan hela rösträttsväsendet blivit omlagt. Denna kammare smickrade sig ju förut med att den var utan arvode, men så kom den stora reformen, och då var det nödvändigt att avlöna även denna kammars ledamöter. Icke kan man väl påstå, att någon går in i denna kammare för att få detta arvode, och jag tror, att detsamma skulle bli förhållandet i det kommunala livet. Jag tror icke, att om man tänker sig ersätta varje sammanträde med 3, 4 eller 5 kronor, någon åtrår platsen bara därför, att man får arvodet i fråga.

Jag tror, att, så försiktigt som konstitutionsutskottets utlåtande här är skrivet, man mycket väl kan gå med på det, och jag tror, att det är nödvändigt, för att i alla fall få en viss klarhet om det lagliga eller olagliga i det tillvägagångssätt, som nu praktiseras i en del kommuner, att få frågan utredd; jag ber därför att få för min del ansluta mig till utskottets utlåtande.

Herr Kjellén: Det är mig personligen mycket okänt att vid detta tillfälle nödgas undandraga mig den upplysta och viljefasta ledning, som jag annars i politiska ting så gärna följer. Jag får ju också erkänna, att jag icke sitter inne med den erfarenhet i kommunala ting som många av dem, som här uppträtt mot utskottets uttalande. Men jag känner mig styrkt i min ställning på den inslagna vägen genom att jag är i sällskap icke blott med de erfarna kommunalmän, som här i kammaren uppträtt för reformen, utan särskilt därför, att jag är i sällskap med alla de representanter i utskottet, som tillhöra medkammarens högresa, i det att ingen av dem är reserwant. Som en förmildrande omständighet vill jag också anföras, att i utskottet beslutet föregicks av en vidlyftig debatt, där jag fick draga ett tämligen stort lass, och i det lasset hade jag just de synpunkter, som här anförts mot reformen. De allra flesta av dem förde jag då i elden för att tvinga de ursprungliga förslagsställarna från deras utgångspunkt. Men så kommo vi slutligen till en linje, där jag ansåg att man kunde stanna och enas. Jag skall nu, med allt erkännande av de synpunkter, som alltså mot utskottets förslag utvecklats, söka sammanfatta vad som talar för saken under tre synpunkter — var för sig betydelsefull och tillsammans för mig avgörande.

(Om ersättning
i anledning
av kommunala uppdrag.
(Forts.)

Om ersättning
i anledning
av kommunala
uppdrag.
(Forts.)

Det första är, att praxis redan smyger omkring oss; vi ha redan fått åtskilliga exempel därpå under debatten. En hel del folk sitter redan, trots lag och rättsgrundsatser, med ersättning för kommunala uppdrag, folk i den ställningen, att det i många fall kan antagas, att det bara behövdes en klagan, för att regeringsrätten skulle upphäva den. Det är ju för dem själva icke vidare behagligt. Men jag undrar, om icke detta system i sig själv är ett laglöshetens system, om det icke innebär en smygande anarki, som vi alla borde önska bort. Jag tror, att vi äro inne på en vildmark, som det vore gott att bringa under laga hävd. Detta är samma princip, att *legalisera praxis*, som jag förut här sökt företräda, så nyss i fråga om justitieombudsmannen och så i fjol beträffande nyriksdagsteorien.

Det andra skälet är, att här finnes enligt min mening ett otvetydigt *moment av rättvisa* på den sida, där man yrkar en ändring i det bestående. Jag instämmer naturligtvis i att det måste vara ansvar på de håll, där man skall taga del i offentliga angelägenheter, men jag kan icke helt sluta mina ögon för att det finnes ett visst berättigande i ett dylikt missnöje, efter de steg vi redan tagit, speciellt 1909. Det måste väl frappa oss alla, hur litet försonlighet i vårt samhälle utlöstes genom 1909 års reform, vilken dock innebar så oerhörda eftergifter från de maktägandes sida. Detta berodde därpå, att man på den andra sidan tyckte sig finna, att högern genom de proportionella valen tagit tillbaka med ena handen vad den gav med den andra. Vi ha ju sedan sett, att detta var en överdriven farhåga, men man trodde i alla fall så på den tiden. På samma sätt tror jag, att nu många skola kunna få den uppfattningen, att det beståendes vänner vilja behålla *osynliga sociala streck*, sedan de slopat de synliga, politiska strecken. Detta finner jag icke lyckligt. Jag är av den åsikten, att har man tagit demokratien i båten, bör man ro den i land. Den nu förevarande reformen synes mig sålunda endast vara en konsekvens av 1909 års beslut, likasåväl som t. ex. arvodet åt landstingen. Jag undrar i detta sammanhang, om icke utskottets ärade vice ordförande skall finna, att en del av vad han yttrat emot denna reform, gäller lika väl även om arvoden åt riksdagsmännen!

För det tredje föreligger här, såvitt jag förstår, ett tillfälle, som kanske icke så lätt kommer åter, att *reglera och ordna praxis*. På det mest uttryckliga sätt har utskottet, icke en utan två gånger i motiveringen och även i själva klämman fått in själva principen om icke-avlönning och fått den erkänd även på håll, där man kanske icke varit så villig att lämna ett sådant medgivande. Nu har man sagt, att den föreslagna ändringen skulle i praktiken släppa principen. Men utskottet har ju samtidigt fastslagit, att principen skall gälla med avseende å stadsfullmäktige och kommunalfullmäktige, och ingen vill väl påstå, att detta är någon småsak — åtminstone vill väl inte herr vice ordföranden i Stockholms stadsfullmäktige påstå, att det är en småsak i självstyrelsen! Vidare ha vi ju kringgårdat undantagen med en massa restriktioner, kvalificerad majoritet i kommunerna, eventuellt tillstyrkande av myndighet, kommunernas eget

intresse — ty här är ju icke tal om en plikt, utan blott om en rätt —, och det hela har ställts under Kungl. Maj:ts upplysta omdöme. Det förefaller mig, att man icke gjorde oklokt i att begagna detta tillfälle att fastslå en sådan anordning, som, jag upprepar det, kanske icke alltid står till buds.

*Om ersättning
i anledning
av kommunala
uppdrag.
(Forts.)*

Men jag måste också med beklagande konstatera, att det mellan mig och flertalet inom denna kammars majoritetsparti understundom råder en olikhet i uppfattning rörande medlen att uppnå det för oss gemensamma målet. Nyss ha vi förehaft en stor fråga, en riksfråga, en konstitutionell fråga, där det icke fanns en misstanke om privata intressen; där ansåg jag, att man borde vara oböjlig, men då fann majoriteten, att man skulle kunna anpassa sig. Här åter är det en social fråga med ekonomisk innebörd, där det — utom själva principen, varom vi ju alla äro ense — kan gälla enskildas eller låt vara kommuners intressen inom riket. Här förefaller det mig, att förutsättningar föreligga för en konciliant politik, men här synes majoriteten vara oböjlig. Jag beklagar denna bristande överensstämmelse, icke blott för min egen skull, då jag härmed yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Trygger: Herr talman! Endast ett enda ord. Herr Kjellén har givit uttryck åt sin uppfattning av denna fråga genom sentensen, att »när man tagit demokratin i båten, skall man ro den i land». Jag ber då att få säga, att jag för min del tänker mig saken så att när man tagit demokratin i båten, skall man *lära den att själv ro båten i land*.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle avslå såväl utskottets hemställan som de i ämnet väckta motionerna; och förklarade herr talmannen sig finna den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås såväl utskottets hemställan som de i ämnet väckta motionerna.

Om ersättning
i anledning
av kommunala
uppdrag.
(Forts.)

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 51;

Nej — 69.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets den 20 och 22 innevarande mars bordlagda utlåtande nr 6, angående regleringen av utgifterna under riksstatsens sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till civildepartementet.

Punkterna 1—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8.

Lades till handlingarna.

Punkterna 9 och 10.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 11 och 12.

Lades till handlingarna.

Punkten 13.

Tillfällig
löneförbättring
åt kronofogdar m. fl.

På grund av Kungl. Maj:ts i punkt 13 av förevarande huvudtitel i statsverkspropositionen därom gjorda framställning hade utskottet i nu föredragna punkt hemställt, att riksdagen måtte, i likhet med vad för innevarande år ägt rum, på extra stat för år 1916 anvisa ett förslagsanslag av 793,500 kronor för beredande av tillfällig löneförbättring under samma år åt 117 kronofogdar, 116 häradsskrivare och 516 länsmän, att utgå med följande belopp, nämligen:

för 11 kronofogdar (i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län) en var 800 kronor, därav 200 kronor skulle anses utgöra lön, 400 kronor tjänstgöringspenningar och 200 kronor ortstillägg;

för en var av övriga 106 kronofogdar 600 kronor, därav 200 kronor skulle anses utgöra lön och 400 kronor tjänstgöringspenningar;

för 10 häradsskrivare (i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län) en var 900 kronor, därav 200 kronor skulle anses utgöra lön, 500 kronor tjänstgöringspenningar och 200 kronor ortstillägg;

för 106 häradsskrivare (i övriga län) en var 700 kronor, därav 200 kronor skulle anses utgöra lön och 500 kronor tjänstgöringspenningar; och

för samtliga häradsskrivare extra förvaltningsbidrag med 75 kronor för varje fullt 5,000-tal av folkmängden i tjänstedistriktet;

för 4 länsmän (i Tärna distrikt av Västerbottens län samt i Arjeplogs, Jukkasjärvi och Karesuando distrikt av Norrbottens län) en var 1,000 kronor, därav 600 kronor skulle anses utgöra lön, 200 kronor ortstillägg och 200 kronor förvaltningsbidrag;

för 66 länsmän (övriga länsmän i Västerbottens och Norrbottens län samt länsmännen i Jämtlands län) en var 1,300 kronor, därav 600 kronor skulle anses utgöra lön, 300 kronor tjänstgöringspenningar, 200 kronor ortstillägg och 200 kronor förvaltningsbidrag; samt

för en var av övriga 446 länsmän 1,100 kronor, därav 600 kronor skulle anses utgöra lön, 300 kronor tjänstgöringspenningar och 200 kronor förvaltningsbidrag.

*Tillfällig
löneförbät-
ring åt krono-
fogdar m. fl.
(Fortn.)*

Herr Rooth: Uti den kungl. propositionen angående nu ifrågavarande anslag, anför herr statsrådet och chefen för kungl. civildepartementet, med avseende å fögderiförvaltningens omorganisation och löneroglering för fögderitjänstemännen följande: »Det var min avsikt att förelägga Kungl. Maj:t förslag till proposition i förevarande ämne att avlätas till nu sammanträdande riksdag. Den sedermera inträdda situationen har emellertid ställt staten inför nödvändigheten att iakttaga den strängaste sparsamhet. Det har därför icke ansetts lämpligt att nu förelägga riksdagen förslag till allmän löneroglering inom någon del av statsförvaltningen. Hur önskvärd den här ifrågavarande omorganisationen med därav följande löneroglering i och för sig än är, synes frågan därför icke böra göras till föremål för behandling vid den nu stundande riksdagen.»

Ehuru det, enligt min mening, torde varit möjligt att med en jämförelsevis ringa utgift för statsverket genomföra en tillfredsställande löneroglering för fögderitjänstemännen, kan det naturligtvis icke komma ifråga, att jag vill söka i någon mån förringa de skäl herr statsrådet anført för uppskof med detta ärende. Jag kommer fördens skull icke heller att framställa något yrkande. Men — med hänsyn till den stora betydelse denna fråga har för dem det gäller — ber jag att vid detta tillfälle få göra ett kort uttalande.

Det var redan år 1878, som nu gällande löneroglering för fögderitjänstemännen fastställdes. Alltså har sedan dess nära 40 år förflutit. I vad mån levnadskostnaderna under denna långa tid ökats, det behöver jag icke för kammaren närmare påvisa. Det skall med tacksamhet erkännas, att riksdagen genom tillfällig löneförbättring någorlunda tillgodosett de i tjänst varande befattningshavarna. Men för de tjänstemän, som till följd av uppnådd pensionsålder nödgas avgå från tjänsten, och för tjänstemännens änkor och oförsörjda barn, ställer det sig mycket bekymmersamt, i det att såsom pensionsunderlag alltjämt räknas de vid 1878 års löneroglering bestämda löneförmåner. Jag tillåter mig i sådant avseende erinra om att den högsta pension

*Tillfällig
löneförbät-
ring åt krono-
fogdar m. fl.
(Forts.)*

en länsmansänka för närvarande kan erhålla uppgår till 240 kronor. Om nu detta belopp för 40 år sedan var med sparsamhet tillmätt, så förstår en var, huru otillräckligt detsamma under nu rådande förhållanden måste vara.

Den 26 oktober 1900 anbefalldes Kungl. Maj:t statskontoret att föranstalta om allmän revision av löneförhållandena vid landsstaten. Riksdagshandlingarna vittna om att en mycket ingående utredning i frågan redan för sex år sedan förelåg, men ännu, efter femton års förlopp, har den anbefallda revisionen såvitt densamma avser fögderitjänstemännens löneförhållanden, icke blivit slutförd.

Vid sådant förhållande får jag i all vördsamhet uttala önskvärdheten av att det måtte av Kungl. Maj:t befinnas lämpligt att inom den närmaste tiden för riksdagen framlägga förslag till löne reglering för fögderitjänstemännen.

Jag har, herr talman, som sagt, icke något yrkande.

Herr statsrådet von Sydow: Jag delar fullständigt den uppfattning herr Rooth nu uttalat, att pensionsförhållandena för fögderiförvaltningens tjänstemäns efterlevande äro synnerligen beklagansvärda; särskilt gäller detta beträffande änkor efter länsmän. Här kan man tala om ett verkligt nödläge. Jag har också mycket tidigt fäst min uppmärksamhet vid denna fråga och gjort en undersökning för att utröna, om man icke kunde provisoriskt ordna saken för att undanröja de svåraste missförhållandena. Undersökningen gav emellertid negativt resultat. Den visade, att man icke kan genomföra ett sådant provisorium med det sätt, varpå civilstatens änke- och pupillkassa nu är anordnad. Frågan kan sålunda icke lösas annat än i sammanhang med att fögderiförvaltningens organisation och avlöningsförhållanden bliva slutligt ordnade. Detta är för övrigt uppenbarligen mycket angeläget icke allenast med hänsyn till pensionsförhållandena, utan även med hänsyn därtill, att nuvarande förhållanden beträffande lantregeringen i dess helhet och särskilt länsstyrelsernas och lantstatens rekrytering äro synnerligen otillfredsställande. Jag vill därför med anledning av herr Rooths uttalande säga, att jag icke kommer att underlåta något av vad på mig ankommer för att snarast möjligt bringa denna fråga till en slutlig lösning.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 14—20.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 21.

Lades till handlingarna.

Punkterna 22—25.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 26.

*Anslag till
väganlägg-
ningar m. m.*

I två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren (nr 18) av herr *H. Fahlén* m. fl. och den andra inom andra kammaren (nr 21) av herr *C. J. Öberg* m. fl., hade föreslagits, att riksdagen måtte för år 1916 anslå ett belopp av 100,000 kronor att användas till anläggande av enklare vägar inom Västernorrlands län på de villkor och bestämmelser, som Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

Härjämte hade uti en av herr *G. Rosén* inom första kammaren väckt motion (nr 48) hemställt, att riksdagen måtte ställa till Kungl. Maj:ts förfogande ett extra anslag av 250,000 kronor för år 1916 till anläggning av enklare utfartsvägar i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län.

Vidare hade herrar *N. G. Åkerlindh* och *A. Mossberg* i en inom andra kammaren väckt motion (nr 41) hemställt, att riksdagen ville besluta, att som extra anslag för ombyggnad, eventuellt nybyggnad och förbättrande av enskilda vägar, som i en snar framtid kunde till allmänt underhåll antagas i Värmland, anslå för år 1916 av statsmedel 100,000 kronor.

Slutligen hade herr *O. Osberg* i en inom samma kammare väckt motion (nr 70) föreslagit, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t utreda på vad sätt och under vilka villkor statsunderstöd borde beredas företag, som avsåge nybyggnad eller förbättring av till allmänt underhåll ej indelta utfartsvägar samt för riksdagen framlägga det förslag, som av utredningen kunde föranledas.

Utskottet hade i förevarande punkt på anförda grunder hemställt,

- a) att herr Fahléns m. fl. och herr Öbergs m. fl. ovanberörda motioner icke måtte av riksdagen bifallas;
- b) att jämväl herr Roséns omförmälda motion icke måtte vinna riksdagens bifall;
- c) att herrar Åkerlindhs och Mossbergs förenämnda motion icke heller måtte av riksdagen bifallas; samt
- d) att herr Osbergs ovannämnda motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranledas.

Herr Fahlén: Det kan icke falla mig in att göra något yrkande i anledning av den motion jag väckt i denna punkt och icke heller att upptaga kammarens tid med något anförande i sak. Jag böjer mig fastmera för den enhälliga motivering, stats-

Anslag till
väganlägg-
ningar m. m.
(Forts.)

utskottet fogat till sitt avslagsyrkande. Men jag tillåter mig dock begagna tillfället att säga, att det torde vara tillåtet att ur denna motivering e contrario draga den slutsatsen, att därest icke den av statsutskottet åberopade situationen vore förhanden, och sålunda i och med det att normala förhållanden inträtt, en framställning i det syfte min med fleras motion avser icke skall undgå att vinna såväl statsutskottets som riksdagens bifall.

Herr talman, jag har intet yrkande att göra.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter kammaren biföll vad utskottet i nu föredragna punkt hemställt.

Punkten 27.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 28.

Lades till handlingarna.

Punkterna 29—48.

Vad utskottet hemställt bifölls

Punkten 49.

Lades till handlingarna.

Punkterna 50—54.

Vad utskottet hemställt bifölls

Punkten 55.

Lades till handlingarna.

Punkterna 56 och 57.

Vad utskottet hemställt bifölls

Punkten 58.

Lades till handlingarna.

Punkterna 59—65.

Vad utskottet hemställt bifölls

Punkterna 66 och 67.

Lades till handlingarna.

Punkterna 68—81.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets den 20 och 22 innevarande månad bordlagda utlåtanden:

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning av vissa förskottsvis utgivna medel, och

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anskaffande av motoreyklar för armén,

biföll kammaren vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 20 och 22 innevarande mars bordlagda utlåtande nr 21, i anledning av väckta motioner om anslag till centralstyrelsen för förbundet soldaternas vänner. *Anslag till en förening för stödande av soldathemsverksamhet.*

I en inom första kammaren väckt, till statsutskottet hänvisad motion (nr 20) hade herr *K. J. Ekman* hemställt, att riksdagen måtte för år 1916 bevilja ett anslag på 10,000 kronor åt centralstyrelsen för »Förbundet soldaternas vänner» att emot redovisning användas dels till att inom folket sprida kunskap om och sålunda uppväcka ett större allmänt intresse för stödandet av soldathemsverksamheten och dels till att direkt stödja nämnda soldathemsverksamhet genom anordnande av föredrag och annat mera, som kunde gagna denna verksamhet.

Vidare hade herrar *N. G. Åkerlindh* och *O. Johanson* i Huskvarna i en inom andra kammaren väckt, likaledes till statsutskottet hänvisad motion (nr 42) hemställt, att riksdagen måtte för år 1916 bevilja ett anslag av 10,000 kronor till centralstyrelsen för förbundet »Soldaternas vänner» att emot redovisningsskyldighet användas till förbundets verksamhet.

Utskottet hade i förevarande utlåtande på anförda skäl hemställt, att herrar *Ekmans* samt *Åkerlindhs* och *Johansons* i Huskvarna ovanberörda motioner icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservationer hade avgivits av bland andra, herrar *C. J. G. Swartz*, *S. H. Kvarnzelius*, *O. M. Strömberg*, *H. F. Lamm*, *H. H. K. Ericson*, *A. Åström*, *J. Nilsson*, *A. Pers*, *I. E. G. Svensson*, *H. Andersson* i Skivarp och *A. Wiklund*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av ifrågavarande motioner på extra stat för år 1916 under fjärde huvudtiteln till understöd åt

Anslag till en förening för stödjande av soldathemsverksamhet.
(Forts.)

föreningar, som verka för ökad trevnad för manskapet och dess höjande i sedligt och religiöst hänseende, bevilja ett anslag av 10,000 kronor att på de villkor Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva användas som bidrag till föreningarnas omkostnader för soldathemsverksamhet å förläggningssorter och mötesplatser.

Herr Ericson, Hans: Herr talman! Det måste givetvis vara av intresse för staten, att sådana anslag främjas, som avse att bereda de värnpliktiga trevnad och hemkänsla under deras tjänstgöring och att genom lämpliga föredrag söka stärka de värnpliktiges karaktär och goda uppfattning. Det synes mig, som om åtgärder i denna riktning skulle kunna motverka den antimilitaristiska propagandan. Sedan en följd av år har en dylik verksamhet bedrivits vid arméns förläggningssorter och mötesplatser inom de s. k. soldatnemmen. Dessa hava tillkommit huvudsakligen genom medverkan av den s. k. soldatmissionen och underhållits genom frivilliga bidrag. För närvarande finnas ett 30-tal föreningar i landet, som arbeta i detta syfte, och av dessa hava, enligt vad motionärerna upplyst, 23 sammanslutit sig till ett förbund »soldaternas vänner». Nu hava i motioner i bägge kamrarna framställningar gjorts om statsanslag till »soldaternas vänner» för att verksamheten skall kunna bedrivas med mera framgång och energi än hittills. Inom utskottet hava två olika uppfattningar hävdats. Den ena har avsett avslag å framställningen under hänvisning till nu rådande ekonomiska förhållanden. För min del kan jag icke se, att statens finansiella ställning skulle äventyras om detta anslag beviljades. Den andra uppfattningen avsåg, att anslaget borde beviljas, men ställas till Kungl. Maj:ts förfogande, så att det kunde fördelas mellan samtliga de föreningar, som verka för ändamålet, och att Kungl. Maj:t dessutom skulle utöva en viss kontroll över medlens användning. Man trodde inom avdelningen, att den motivering, som skrevs för den senare uppfattningen, skulle bliva utskottets motivering, emedan man antog, att utskottet skulle gå med på denna uppfattning. Den kom emellertid med som reservation, och det har nu påpekats, att, då denna reservation går utöver motionernas syfte, det vore nödvändigt att ändra reservationens innebörd. Jag ber att få nämna, att framställning härom kommer att göras även inom andra kammaren.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att framställa förslag om ändring dels beträffande motiveringen och dels beträffande klämman. Ändringen innebär, att sista stycket på sidan 5 skulle utgå med undantag av de två första raderna, och motiveringens avslutning skulle sålunda bliva följande: *Utskottet finner sig emellertid icke kunna på det sätt motionärerna föreslagit förorda, att nyssnämnda förbund skulle få understöd av statsmedel utan bör, enligt utskottets mening, det ifrågakommande statsbidraget ställas till Kungl. Maj:ts disposition för att på de villkor Kungl. Maj:t kan finna skäligen bestämma tilldelas nämnda förbund. Anslagsbeloppet synes lämpligen böra bestämmas till det av motionärerna angivna eller 10,000 kronor.*

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa — och så kommer den nya klämman —:

att riksdagen i anledning av ovanberörda motioner må för år 1916 ställa till Kungl. Maj:ts förfogande ett extra anslag å 4:de huvudtiteln av 10,000 kronor att tilldelas centralstyrelsen för förbundet »soldaternas vänner» för att mot redovisningsskyldighet användas till förbundets verksamhet på villkor som Kungl. Maj:t kan finna skäligt bestämma.

Anslag till en förening för stödande av soldathemsverksamhet.
(Forts.)

Jag hemställer sålunda, herr talman, om bifall till den av mig angivna ändringen av reservationens motivering och kläm.

Herr Ekman, Karl Johan: Herr talman, mina herrar! Statsutskottet har med hänsyn till nu rådande ekonomiska förhållanden ansett sig böra avstyrka detta anslag, och jag medger, att förhållandena verkligen äro sådana, att i allmänhet anslag till nya ändamål icke böra begäras eller beviljas. Men om någonsin ett undantag från denna regel bör äga rum, så torde det väl vara i fråga om ett anslag, som så nära sammanhänger med och framkallats av den nya härordningen och som kan bliva till alldeles särskilt gagn just under tider som dessa.

Reservanterna hava också såväl i sitt tidigare uttalande som i det av herr Ericson nu omformulerade yrkandet betonat, att denna verksamhet för ungdomen lärer till väsentligt gagn.

Det första soldathemmet bildades redan 1877 i Stockholm med uppgift att verka för soldaternas andliga och sedliga lyftning. För närvarande uppgå antalet soldathem, såsom herr Ericson nyss nämnde, till 23, vilka sammanslutit sig i förbundet »soldaternas vänner», och dessutom finnes ett 10-tal, vilka upprättats av andra föreningar än »soldaternas vänner», men arbeta i samma syfte. Såväl till hemmens uppförande som till verksamhetens bedrivande anskaffas medel så gott som uteslutande genom frivilliga gåvor, och arbetet går alltjämt framåt. Så t. ex. invigdes för några veckor sedan i Jönköping ett nytt soldathem, avsett för båda de i staden förlagda regementena. Initiativet har tagits av Jönköpings kristliga ungdomsförbund, som med stor entusiasm och oifervillighet gått till verket. Medlen äro insamlade i bygderna huvudsakligen bland ungdomen och den mindre bemedlade befolkningen, och många gripande drag av uppoffrande intresse berättas därifrån. Till byggnadsföretaget hava på detta sätt insamlats 27,300 kronor, vilket verkligen är en stor summa, när man betänker, vilka givarna varit. Hemmet inrymmer — jag nämner detta såsom exempel på huru verksamheten bedrivs — en hall, två läs- och skrivrum, sällskapsrum, samlingsal för minst 300 personer, kök och serveringsrum, telefonhytt, kläd- och bagagerum samt bostadslägenheter för föreståndaren och betjäningen.

Ingen torde förneka betydelsen av ett sådant hem, där de unga i flera avseenden få den bästa möjliga ersättning för ett gott föräldrahem. Där känna de sig hava en alltid öppen till-

Anslag till en
förening för
stödjande av
soldathems-
verksamhet.
(Porta.)

flykt, där få de skriva sina brev, hava tillgång till tidningar och god litteratur, få intaga sitt kaffe eller te, få idka sällskapligt umgänge med kamraterna, deltaga i sång och musik, få åhöra goda föredrag i religiösa och fosterländska ämnen m. m. samt komma under ett gott, sedligt stärkande inflytande.

Mycket omtyckta äro de i de större hemmen anordnade af-
tonunderhållningarna, vid vilka de stora minnena från fordom föras fram; och dessa äga ju en särskild förmåga att väcka hän-
förelse och intresse. Vidare förekomma litteraturaftnar, vilka närmast äro avsedda för de mera bildade värnpliktige, samt hembygdsaftnar med föredrag, sång och musik ur hembygdens natur och folkliv. Ett hängivet arbete nedlägges även på nyk-
terhetsarbetet bland de unga soldaterna, och föredrag i sådant syfte ingå överallt i programmen för soldathemmens verksamhet.

Men tyngdpunkten ligger i alla fall i de ungas kristliga fostran och sedliga lyftning samt deras bevarande mot kasern- och lägerlivets frestelser.

Det arbete, som sålunda nedlägges på omsorgen om de unga, är i hög grad ägnat att stärka förtroendet för vårt försvars-
väsende. Detta har allt för länge betraktats med ovilja och misstroende. Det är angeläget att avlägsna allt, som kan skapa eller underhålla en dylik misstro, och, ifall riksdagen beviljar detta anslag, skulle därigenom ett ganska viktigt steg tagas till ökat förtroende för försvaret. A lägerplatserna mötas samhällets såväl bättre som sämre element, och det är synnerligen viktigt, att de unga skyddas mot det mindre goda inflytande, som där kan ifrågakomma.

Av dessa skäl skall jag, herr talman, anhålla att få förena mig i det av herr Ericson framställda yrkandet.

Herr Pettersson, Olaus: Det var med verkligt nöje jag såg, att en hel del av denna kammars ledamöter intresserat sig för och instämt i denna motion. Som herrarna torde veta, har denna verksamhet fortgått i många år, i åtskilliga årtionden, och den har varit byggd uteslutande på enskild offervilighet. Det har också visat sig, att det varit deltagare från alla samhällsklasser ända upp från tronen och ned till kojans, det har visat sig, att denna verksamhet vunnit starka sympatier och haft rätt stor framgång. Nu har emellertid utskottet avstyrkt motionen med en tämligen mager motivering. Man har nämligen sagt, att svåra tider råda, och att det vore skäl att iakttaga sparsamhet med statens medel. Ja, jag är en av det s. k. sparsamhetspartiet, men tror dock, att, när det gäller denna sak, det kanske icke är så alldeles klokt att spara, alldenstund ganska stora förändringar inträtt i de värnpliktigas förhållanden, då de numera inkallas tidigare, d. v. s. på hösten, och skola ligga inne i kasernerna under dessa långa höst- och vinterkvällar. Det är då naturligtvis gott för dem att hava en

plats, där de kunna komma tillsammans, där god litteratur tillhandahålles och goda föredrag hållas, där de kunna skriva och vara så att säga hemma hos sig. Man har invänt, att det endast är vissa, som hava tillträde till dessa hem, men så är icke förhållandet, utan de äro avsedda för alla, och det är icke meningen, att någon skall vara främling där, utan att alla skola känna sig hemma i dessa soldathem. Jag tycker därför, att det skulle vara av synnerligt stort intresse, om staten i sin mån kunde och ville bidra här till, och jag är viss om, ätt första kammaren skulle hedra sig genom ätt gå med på detta, enligt min uppfattning, mycket blygsamt tilltagna anslag.

Jag tillåter mig att i likhet med herr Ekman yrka bifall till reservanternas förslag med den ändring, som föreslagits av herr Hans Ericson.

Herr Klefbeck: Herr talman! Då jag skrivit på herr Ekmans motion, ber jag att få säga några ord.

Herr Ericson anförde såsom huvudsakligt skäl för sitt yrkande om bifall till det förslag han framställt, att soldathemmen väsentligen skulle motverka den antimilitaristiska propogandan. Jag är icke vän av denna, men anser dock, att detta skäl icke bör vara avgörande för vårt beslut i denna punkt, ty soldathemmen böra, enligt min mening, hållas fullständigt utanför alla politiska hänsyn och påtryckningar. Med den erfarenhet jag har av dessa soldathem har jag sett dem såsom platser, där det varit möjligt för de värnpliktiga att mitt uti deras från det vanliga livet så vitt skilda levnadsförhållanden kunna bjudas någon trevnad och upplysning, till höjande och bevarande i sedligt och religiöst hänseende; och det är endast från denna synpunkt jag anser dem ha sitt berättigande. Härtill kommer, att riksdagen förra året beslöt att lägga om övningstiden så, att dess tyngdpunkt förlades till vintertiden. Och därav följer, enligt min mening, att behovet av soldathem blir mycket större än någonsin, i ty att behov av rekreation för de unga värnpliktiga måste te sig mycket större under den långa kasernförläggning, som med vinterprogrammet, om jag så får säga, är förenad. Jag skulle som min bestämda mening vilja säga — och jag hoppas att det är hela kammarens mening, då den nu, såsom jag tror, går att bifalla herr Ericsons yrkande — att man strängt bör uttala och skrapa för framtiden iakttaga, att dessa platser skola vara politiskt neutrala platser, där ingen som helst politisk propoganda får bedrivas, men att de uteslutande skola vara medelpunkt för sådan verksamhet, som åsyftar de värnpliktigas trevnad och höjande i andlig riktning, och att för övrigt ingen som helst annan uppgift tillägges dessa soldathem.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Ett särdrag, som utmärker 1915 års riksdag, är, att den på alla punkter tillämpar sparsamhetens princip. I detta syfte hava också åtskilliga anslag blivit

*Anslag till en
förening för
stödjande av
soldathems-
verksamhet.*
(Forts.)

Anslag till en
förening för
stödjande av
soldathems-
verksamhet.
(Forts.)

indragna och andra blivit sänkta. Men det förefaller mig, som om på ett område denna kammare skulle uppgiva principen och gå på en helt annan linje, och det är, så snart ett anslag är av den art, att det snuddar vid ett militärt ändamål. Detta och detta ensamt förklarar åtskilliga avbrott från sparsamhetsprincipen, när det gällde behandlingen av vissa andra huvudtitlar t. ex. den åttonde, och detta ensamt förklarar, varför nu på denna punkt ett dylikt avsteg göres. Här pågår en frivillig verksamhet, om vilken kan sägas, att den utvecklats sig framgångsrikt. En hel mängd nya förlägningsplatser äro ännu icke ordnade, utan regementen finnas fortfarande kvar på platser, där de icke komma att stanna. Äro under sådana förhållanden verkligen goda saksäl anförda för att på denna punkt uppföra ett nytt anslag, rakt i strid mot vad som icke medgives på åtskilliga andra viktiga områden? Det är detta statsutskottet icke ansett vara fallet, och därför skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren, med avslag å utskottets hemställan, skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herr Swartz m. fl. vid utlåtandet fogade reservation, sålunda förändrat, som herr Ericson, Hans, under överläggningen angivit; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Anslag till
svenska freds-
och skilje-
domsförening-
gen.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 20 och 22 i denna månad bordlagda utlåtande nr 22, i anledning av väckta motioner om anslag till svenska freds- och skiljedomsföreningen.

I tvenne likalydande, till statsutskottet för förberedande behandling remitterade motioner, väckta den ena (nr 46) inom första kammaren av herr *E. Wavrinsky* och den andra (nr 96) inom andra kammaren av herrar *N. A:son Berg* i Munkfors och *A. Larsson* i Säby hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att till svenska freds- och skiljedomsföreningen för år 1915 anslå 3,000 kr. att huvudsakligen användas till resebidrag för representanter vid innevarande års världsfredskongress i San Francisco samt nordiska fredsmötet i Köpenhamn.

Utskottet hade i förevarande utlåtande av uppgiven anledning hemställt, att ifrågavarande motioner icke måtte av riksdagen bifallas.

Herr *Wavrinsky*: Herr talman! Med den uppgift statsutskottet har att vid framställningar om bidrag av statsmedel, i synnerhet under dessa bekymmersamma tider, med den allra största noggrannhet och skärpa söka verka för besparingar och varsamhet med statens medel, är det tydligt, att framställningar

från enskilda motionärer i första hand måste avvisas. Ett sådant öde har nu träffat den framställning motionärerna gjort i denna punkt, och jag ber därför, herr talman, att med några få ord få motivera, varför jag gjort mig till målsman för den svenska freds- och skiljedomsföreningens önskan.

Nu, då världskriget rasar, då kanske den fruktansvärdaste naturkatastrof, som någonsin träffat mänskligheten, går över oss, då våldet triumferar och den internationella rättsordningen synes vara i upplösningstillstånd, synes det mig angeläget, att varje samverkan för den internationella rättsordningens värnande och upprätthållande möter sympati och befrämjas. Nu skulle, om krigets långvarighet icke förbjuder det, på eftersommaren i San Francisco hållas en internationell fredskongress av enskilda sammanslutningar i olika länder, vilka hava sitt centrum i fredsbyrån i Bern. Det skulle, föreställer jag mig, väcka synnerlig uppmärksamhet, om vid denna kongress representanter saknades från svenska freds- och skiljedomsföreningen, — en förening, som bildades av ledande politiska män i vår riksdag för jämnt 30 år sedan och vilken oavbrutet sedan dess upprätthållit förbindelse med föreningar i andra länder, som verka för samma behjärtansvärda ändamål — då denna kongress hålles i det enda neutrala land, som har betydelse för upprätthållande av den rättsordning, som nu synes vara så starkt hotad. Det är också med hänsyn till, att i Amerika miljoner av våra landsmän leva och bo, och att dessa helt säkert vänta att få se representanter från Sverige vid ett sådant tillfälle. Nu lägga de dryga kostnaderna hinder i vägen för svenska freds- och skiljedomsföreningen att sända representanter dit ut. Det torde hända, att en eller annan frivillig skulle erbjuda sig, men det är icke på sådan grund representanterna skulle utses. Särskilt i dessa tider kräves av dessa representanter urskiljning och insikter å ifrågavarande område, för att de skola kunna fylla sin uppgift. Det är därför angeläget, att icke en så dålig grund som erbjudande att resa skulle vara avgörande för valet av dessa representanter. Med det nordiska mötet i Köpenhamn förhåller det sig annorlunda. Kostnaderna äro i fråga om detta mindre, men man väntar stor anslutning från Norge och Danmark, och det är därför önskligt, att Sverige icke kommer att stå tillbaka. Man har beräknat, att ett par ombud skulle sändas från varje provins i vårt land, och härför kräves hjälp till resekostnaderna. Nu är det säkerligen ingen i denna kammare, som mer än jag ivrar för sparsamhet, men det är dock önskvärt, att riksdagen icke, såsom herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet för några dagar sedan yttrade, »lägger en död hand på utvecklingen» i dessa tider.

Jag finner av statsutskottets utlåtande, att utskottet hänvisar till de anslag, som lämnats till den internationella fredsverksamheten. Men jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet på, att dessa anslag, med undantag av det första lilla anslaget å 750 kronor till fredsbyrån i Bern, äro avsedda för den interparlamen-

Anslag till svenska freds- och skiljedomsföreningen.
(Forts.)

Anslag till
svenska freds-
och skilje-
domsförening-
gen.

(Forts.)

tariska fredsrörelsens bedrivande. Här är icke fråga om denna, utan om enskild verksamhet inom olika länder, och denna verksamhet har icke fått någon del eller lott uti annat anslag. svenska freds- och skiljedomsföreningen har aldrig förr kommit i åtnjutande av någon statshjälp.

Det är under särskilda omständigheter denna framställning nu göres. Men om jag jämför statsutskottets behandling av motionärernas framställning i denna punkt med den i den föregående punkten, synes det mig, att motionerna blivit något styvmoderligt behandlade, då här icke finnes någon reservant. Jag skall, herr talman, då tiden är långt framskriden på anförda skäl tillåta mig att framställa ett yrkande, men jag skall be att få formulera det något annorlunda än framställningen i motionen med hänsyn till vad som förekommit i den nyss förut behandlade punkten. Jag hemställer därför, att riksdagen måtte bevilja ett extra anslag på 3,000 kronor, att ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för att efter Kungl. Maj:ts beprövande användas till resebidrag åt svenska freds- och skiljedomsföreningens representanter vid den internationella fredskongressen i San Francisco samt nordiska fredsmötet i Köpenhamn detta år.

Herr Swartz: Jag skall endast tillåta mig att med hänvisning till statsutskottets motivering yrka bifall till dess kläm och avslag å föreliggande motion.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att beträffande nu föredragna utlåtande yrkats, dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Wavrinsky*, att riksdagen skulle bevilja ett extra anslag av 3,000 kronor att ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för att efter Kungl. Maj:ts prövning användas till resebidrag för den svenska freds- och skiljedomsföreningens representation vid den internationella fredskongressen i San Francisco och det nordiska fredsmötet i Köpenhamn detta år.

Härefter gjordes propositioner enligt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Vid ånyo skedd föredragning av statsutskottets den 20 och 22 i denna månad bordlagda utlåtanden:

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fastställande av postverkets stat för driftkostnader år 1916 jämte i hithörande ämne väckta motioner;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa byggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar m. m.; samt

nr 25, i anledning av väckt motion om anslag till undersökning

och upprättande av kostnadsförslag för järnväg från Hede kyrkoby till gränsen mot Norge,

biföll kammaren vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets den 20 och 22 innevarande mars bordlagda utlåtande nr 24, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utarbetande av ny taxa för distriktsveterinärer m. m.

Om utarbetande av ny taxa för distriktsveterinärer m. m.

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad motion, nr 86, hade herr *Åkerlund* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета ny, betydligt reducerad taxa för distriktsveterinärerna, så att landets talrika mindre bemedlade djurägare bleve i tillfälle att utan deras krafter överstigande omkostnader anlita dem, samt att Kungl. Maj:t täcktes taga i övervägande, i vilken mån och på vad sätt distriktsveterinärerna genom förhöjd avlöning kunde vinna gottgörelse för sina genom sänkning av taxan förminskade inkomster, och att Kungl. Maj:t ville förelägga riksdagen förslag såväl till ny taxa för distriktsveterinärerna som även till den förhöjning i deras avlöning, Kungl. Maj:t kunde pröva erforderlig.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av förevarande motion, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, huruvida, där landsting önskade tillämpning av viss annan taxa för distriktsveterinärer än den nu gällande, en sådan taxa måtte på ansökan av landsting av Kungl. Maj:t fastställas till efter rättelse med rätt för vederbörande att av medel, varöver landstinget ägde förfoga, erhålla ersättning för härav förorsakad minskning i inkomst, ävensom för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Ericsson, Odelberg, Petersson, Holmquist, Paulson, Fahlén* och *Jonsson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att förevarande motion ej måtte av riksdagen bifallas.

Herr *Fahlén*: Herr talman! Den långt framskridna tiden påkallar ju särskilt, att man fattar sig mycket kort, och jag skall därför inskränka mig till några få randanmärkningar till den reservation, som fogats vid betänkandet.

Jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att jämväl reservationerna hava erkänt, att den nu gällande veterinärtaxan kan synas för hög, och detta torde vara förhållandet särskilt inom vissa orter. Jag tänker härvid närmast på Norrland, men förhållandena torde vara enahanda jämväl annorstädes. Att råda

Om utarbete-
de av ny taxa
för distrikts-
veterinärer
m. m.
(Forts.)

bot på ett förhållande, som möjligen kan visa sig böra karakteriseras som ett missförhållande, blir naturligtvis en angelägen sak, när man vunnit tillräcklig erfarenhet om, huruvida de förmentala förhållandena verkligen existera eller icke. Men att söka råda bot på dessa förhållanden på sätt här föreslagits har icke syntts reservanterna riktigt. Att, om veterinärtaxan är så hög, att den kan anses lägga hinder i vägen för i synnerhet mindre bemedlade och småbrukare att komma i åtnjutande för sina respektive kreatur av behövlig veterinärvård, söka bota detta med hänvisning till kommunala myndigheters större eller mindre anslagsvilja, kan näppeligen vara det rätta.

Som det huvudsakligaste skälet för sitt avstyrkande av ifrågavarande motion hava reservanterna anført, att den nu gällande veterinärtaxan ännu knappast hunnit träda i tillämpning. Den blev nämligen fastställd den 31 juli 1914, och det torde icke vara för mycket att säga, att någon verklig erfarenhet om densamma ännu icke kunnat vinnas. För övrigt kan tilläggas, att den nu gällande veterinärtaxan väl är att betrakta — detta framhölls upprepade gånger under behandlingen i utskottet — som en maximitaxa, och följaktligen finnes inet tvång för veterinärerna att tillämpa denna taxa i hela dess vidd, för så vitt detta skulle visa sig vara mindre lämpligt. Särskilt kan framhållas, att just veterinärernas eget intresse talar för, att, då förhållandena sådant betinga, jämkningar vidtagas i taxan, på det att deras praktik måtte bli så mycket större. Det har också uppgivits, att så praktiserats i många fall, och särskilt den ärade kammarledamot, som anslutit sig till majoriteten inom utskottet, har med styrka framhållit, att taxan vore så hög, att den ofta icke kunde tillämpas.

Det är för övrigt uppenbart, att, därest landstingen eller annan kommunal myndighet vilja träda hjälpande emellan för att lätta den tunga, som förmenas vila på kreatursägarna, dessa myndigheter äro fullkomligt oförhindrade att med vederbörande veterinärer träffa avtal om jämkning i taxan, och det skulle verkligen förvåna mig, om ett sådant avtal icke skulle komma att äga giltighet. Nu har det visserligen invänts, att detta väl kan gälla beträffande de veterinärer, med vilka avtalet träffas, men att det däremot icke kan tillämpas ifråga om nytillträdande veterinärer. Men det synes mig, att svårigheterna med avseende å dem icke skulle behöva bli så mycket större, än de varit tidigare, och att följaktligen de av utskottet framhållna olägenheterna icke ha så stor betydelse.

Dessa äro de huvudsakliga skäl, som föranlett reservanterna att intaga en från utskottet avvikande ståndpunkt.

Jag ber att till vad jag sagt få lägga ytterligare en sak, närmast av formell beskaffenhet. Jag tillåter mig hemställa, om det kan vara lämpligt, att, när riksdagen överlätit åt Kungl. Maj:t att fastställa veterinärtaxan, nu skriva till Kungl. Maj:t och begära, att Kungl. Maj:t skall utreda, huruvida icke en

viss jämkad taxa för vissa förhållanden under förutsättning av landstingsbidrag skulle kunna vinna tillämpning för vissa distrikt eller län samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill denna utredning skulle föranleda. För det första vill det synas, att detta spörsmål icke kräver eller gärna kan bli föremål för någon utredning, utan över huvud taget endast kunna föranleda ett svar från Kungl. Maj:t — ja eller nej. Och för det andra synes det mig icke stå i överensstämmelse med tidigare beslut, varigenom åt Kungl. Maj:t överlämnats att själv utfärda denna taxa, att nu begära, att ett taxeförslag skulle underställas riksdagens prövning.

Jag tillåter mig, herr talman, att med åberopande av vad jag nu i korthet yttrat, yrka bifall till reservationen.

Herr Ingeström: Som jag på avdelningen anslutit mig till utskottets förslag, vill jag med några ord redogöra för, varför jag obetingat gjort detta.

Då veterinärväsendet 1912 ordnades, beslöts, att de olika tjänstgöringstaxorna, som i de olika landstingen upprättades, skulle gälla, tills ny taxa av Kungl. Maj:t utfärdades. I samråd med veterinärerna uppgjorde då landstingen sådana taxor, allmänheten var belåten med dessa, veterinärerna även, åtminstone förekom icke någon klagan. Landstingen gingo också i regel veterinärernas önsknings till mötes. Men så kom i höstas den nya av Kungl. Maj:t bebådade taxan, vilken skulle avse att giva veterinärerna ersättning för tidsspillan och upptager väsentligt högre arvodesbelopp. Denna nya taxa väckte allmän förvåning och misstämning hos landstingen och allmänheten; jag tror till och med, att veterinärerna blevo förvånade.

Jag kan icke underlåta att med några exempel påvisa, huru denna nya taxa verkar. En djurägare, som har 1½ mil till veterinär och skall hämta honom till egendomen i och för utförande av en vanlig operation, erlägger först 4 kronor för operationen och därjämte 8 kronor för tidsspillan för resan, inalles 12 kronor. Det säger sig självt, att djurägaren dessutom är skyldig bekosta veterinären skjuts. Är avståndet 3 mil, blir arvodet 15 kronor, såvida det icke gäller de 4 nordligaste länen, där ersättningen är än högre och förrättningen skulle kosta kr. 16:50, förutom fri skjuts. Nu frågar man sig ofrivilligt, varför ersättningen för tidsspillan skall utgå med avsevärt högre belopp i Norrland. Jag har icke kunnat finna någon egentlig anledning härtill. Vidare finnes det en bestämmelse i taxan, att om veterinären hämtas till sjukbesök och måste använda såväl järnväg eller ångbåt som landsväg, hans ersättning för tidsspillan skall utgå med kr. 1:50 per timme, även om han använder automobil, som är ställd i ordinar trafik. Men om djurägaren ställer automobil till veterinärens förfogande, skall veterinären icke behöva åtnöjas med kr. 1:50 för tidsspillan, utan har rätt att utkräva ersättning, räknad efter mil. Det är också en annan bestäm-

Om utarbetande av ny taxa för distriktsveterinärer m. m.
(Forts.)

*Om utarbetan-
de av ny taxa
för distrikts-
veterinärer
m. m.
(Forts.)*

melse i denna stadga, som varit ägnad att väcka vår förvåning. Det är den, att en veterinär har rättighet, när han använder bedövning vid operationen, att tillgodoräkna sig ytterligare ett arvode av 2 kronor. Nu är det allmänt känt, att operationen går mycket lättare, när djuren bedövas, och när i alla fall djurägaren är skyldig bekosta bedövningsmedel, finnes icke någon anledning, att veterinären skall hava högre arvode. Jag hoppas dock, att denna bestämmelse icke i praktiken skall få någon betydelse, ty våra veterinärer äro nog i regel så humana, att de icke låta sina patienter underkasta sig större plågor, även om de icke kunna få denna högre betalning av djurägaren.

Men vad blir följden, om denna nya taxa i alla sina former tillämpas? Jo, följden blir givetvis den, att de större jordägarna göra upp årsackord och betinga sig avsevärt bättre villkor, men det blir den mindre jordägaren, som otvivelaktigt hårdast drabbas av denna nya taxa, och då betänker han sig många gånger, innan han skickar efter veterinär. Han får ju betala skjuts per mil, och ersättningen jämte kostnad för medicin och skjuts uppgår ända till 25 å 30 kronor för ett sjukdomsfall. Det är mängden gång en stor procent av vad det sjuka djuret är värt. I stället plåstrar man då med djuren så gott man kan och anlitar kvacksalvare, vilket icke torde vara förenligt med vare sig kreatursskötselns, djurskyddets eller veterinärernas eget intresse.

Innan jag bemöter reservanterna, vill jag fastslå, att utskottet med den skrivelse, som föreslås, under inga förhållanden avsett att förorsaka någon minskning i veterinärernas inkomster. Utskottet har endast sökt åstadkomma ordnade ersättningsförhållanden på de orter, där detta är synnerligen önskvärt och särskilt i de distrikt, vilka med nuvarande avlöningsnormer av brist på sökande icke kunna få veterinärplatserna besatta. Nu medgiva reservanterna, såsom herr Fahlén nyss sade, att den nu gällande taxan är beträffande arvoden och ersättningsbelopp avsevärt hög. Reservanterna medgiva således, som herr Fahlén gjorde, att ett missförhållande förefinnes. Men vad ha reservanterna föreslagit för att råda bot på detta missförhållande? Jo, reservanterna säga, att det står landstinget fritt att träffa personlig överenskommelse med distriktsveterinärerna att följa en lägre taxa, mot att landstingen tillförsäkra veterinärerna gottgörelse genom visst lönetillskott. Ja, det går ju för sig, men icke medför det ordnade förhållanden. Den ene veterinären går in på landstingets anbud, den andre icke. Stundom är veterinären borta, han kan ha semester eller sjukledighet, och vikarien är naturligtvis icke skyldig att underkasta sig dessa bestämmelser.

Motionären, herr Åkerlund, har yrkat, att en ny betydligt reducerad taxa skall utarbetas. Utskottet har icke kunnat följa motionären så långt, då utskottet hållit före, att den nuvarande taxan på vissa trakter, där distanserna äro korta och kreaturs-

stammen värdefullare, kan anses berättigad. Utskottet vill, att sådana bestämmelser skola fastslås, att landstingen må kunna, där så befinnes önskvärt och nödigt, med Kungl. Maj:ts tillstånd få tillämpad en efter ortens förhållanden lämpligare taxa mot det att skälig gottgörelse beviljas veterinärerna.

Om utarbetande av ny taxa för distriktsveterinärer m. m.

(Forts.)

Jag har mig bekant, att det finnes ett distrikt, där svårigheter alltid möta att få någon veterinär. Distriktet har uppfört bostadslägenhet, är villigt tillskjuta medel för att sålunda kunna erbjuda veterinären bättre villkor, och bör då icke detta distrikt, som består av huvudsakligen mindre jordbrukare, när platsen en gång annonseras ledig, i kungörelsen få meddela dessa förmåner, som distriktet ger, på samma gång som det kungör, vilken taxa veterinären har att följa?

Nu säga reservanterna, att överenskommelse lika väl kan göras, sedan platsen en gång är tillsatt. Men jag vill fråga, om det kan vara någon reda och ordning med sådana tillfälliga överenskommelser. Vårt land är nog så olikartat, och kreaturskötseln står på skilda håll i landet på så olika ståndpunkt, att jag aldrig tror, att det skall lyckas att med framgång ordna vårt veterinärväsen efter samma norm för hela landet. Det är väl då bra mycket riktigare, att de olika landsdelarna få avpassa sig efter de förhållanden, som äro rådande, och under de former, som anses lämpligast, och att förändringen sanktioneras av Kungl. Maj:t. Jag är övertygad, att såväl jordbruket och kreaturskötseln som ock veterinärernas ställning därigenom skulle bli bättre och tryggare.

Under sådana förhållanden ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Holmquist: Herr talman! Det är redan av en föregående talare påpekat, att den av Kungl. Maj:t utfärdade veterinär-taxan är en *maximaltaxa* och att den sålunda icke hindrar veterinärerna att antingen genom ackord med de särskilda djurägarna förbinda sig till lägre taxa eller genom överenskommelse med vederbörande landsting nedsätta sina pretentioner enligt taxan. Nu har man mot detta invänt, att en sådan överenskommelse blir bindande för den person, som träffat överenskommelsen, men icke för hans eventuella efterträdare och icke heller för den, som under veterinärens tjänstledighet tillfälligtvis förrättar hans tjänst. Men jag ber att få säga, att man med ett annat tillvägagångssätt kan åstadkomma en överenskommelse, som enligt min uppfattning tillbakavisar alla sådana framförda erinringar. Vad vill i själva verket utskottet med den kläm, till vilken utskottet kommit? Jo, utskottet vill icke, att den *nuvarande av Kungl. Maj:t utfärdade taxan skall nedsättas*, utan utskottet vill, att denna taxa fortfarande skall gent emot veterinärerna ekonomiskt äga giltighet, men att vederbörande landsting skall äga få en annan taxa fastställd mot det att den minskning i inkomst, som genom den senare taxans fastställande skulle åsamkas vederbörande veterinärer, av landstinget dem ersättes. Jag tager mig fri-

Om utarbetande av ny taxa för distriktsveterinärer
m. m.
(Forts.)

heten att fråga: då distriktsveterinärlön utgår till en viss del av statsmedel och till en annan del av landstingsmedel, och då icke någon begränsning förefinnes i landstingets rätt att höja sitt bidrag till lönen, kan icke då ett landsting med nu bestående bestämmelser förfara på det sättet, att landstinget, när en tjänst kungöres ledig, bestämmer, att viss del av de taxeavgifter, som skulle belöpa på de enskilda djurägarna, kommer att av landstinget ersättas? Därest ett sådant beslut av landstinget fattas, som efter min tanke är fullkomligt lagligt, kan ju landstinget sedan självt reglera på sådant sätt, att endast *viss del* av det i Kungl. Maj:ts taxa föreskrivna beloppet faller på den enskilde djurägaren. Landstinget kan jämväl träffa sådana bestämmelser, att dylik lindring i avgifterna endast kommer vissa enskilda, mindre bemedlade och obemedlade till godo. Landstinget kan över huvud taget genom sin rätt att bevilja medel i sådant fall ordna saken hur det självt behagar och så, att det nya förhållandet kommer att gälla för *envar innehavare* av veterinärtjänsten. Då dessa möjligheter förefinnas att på *enskild* väg eller på *den väg jag tillåtit mig senast angiva* få dessa förhållanden på det sätt anordnade, som landstinget anser fördelaktigast och efter bygdens krav bäst och lämpligast, kan jag icke finna annat än, att man redan nu är i det läge att fullkomligt kunna genomföra vad som enligt utskottets mening skulle kunna genomföras först efter den av utskottet ifrågasatta utredningen och eventuellt Kungl. Maj:ts och riksdagens beslut.

Under sådana förhållanden och med instämmande fullkomligt i vad den siste talaren yttrade, att just ortsförhållandena böra vara bestämmande, ber jag, herr talman, för min del att få yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Hallberg: Herr talman! Jag skall först som sist giva tillkänna, att jag är ense med reservanternas i det slut, vartill de kommit, men en del av reservanternas motivering finner jag förtjäna ett varningsord. Jag syftar på den del av motiveringen, vari reservanternas giva landstingen en anvisning, att, därest man finner en av Kungl. Maj:t fastställd taxa icke lämpa sig för ett visst län, landstingen utan vidare kunna ordna saken genom avtal med veterinärerna, så att de finna sig i en lägre taxa mot kompensation i kontanter. Det är detta jag finner betänkligt. Statens ställning till distriktsveterinärerna är ju sådan med avseende å det statsintresse, som deras verksamhet innebär, att staten förbehåller sig, därest man gör anspråk på rätt till tjänstårsberäkning och statsbidrag, att få pröva, huruvida veterinärerna beredes en betryggad ställning, och huruvida den tillförsäkrade avlöningen är tillräcklig och motsvarande deras jämförelsevis kostbara utbildning och det arbete de utföra. Avlöningen består av kontant lön och arvode enligt taxa. Nu menar man å ena hållet, att det alltså är föreskrivet, att, därest tjänstårsberäkningsrätt ifrågasättes och bidrag begäres, Kungl. Maj:t skall pröva såväl taxan som det kontanta lönetillägget.

Däremot anse reservanterna, att det ifrågavarande förhållandet kan ordnas genom privata uppgörelser. Men man bringar väl därigenom alldeles på sned statens uppsikt över veterinärernas ställning. Det invändes emellertid, att det beror på överenskommelse med veterinärerna, huruvida de vilja gå in på ned-satt taxa och mot den minskade taxeinkomsten svarande förhöjning i kontant avlöning. Men detta kan vara en ganska otillfredsställande lösning, ty man kan mycket väl tänka sig, att en veterinär finner sig i denna uppgörelse, under det att densamma från allmän synpunkt ingalunda är lämplig. Hade reservanterna i sin motivering förutsatt, att en sådan anordning, som de finna kunna gå för sig, skulle godkännas av Kungl. Maj:t, skulle jag icke ha något att erinra, men såsom reservanterna uttalat sig, kan jag icke finna annat än, att deras uttalande innefattar en betänklig anvisning åt landstingen att rangera denna angelägenhet.

Om utarbetande av ny taxa för distriktsveterinärer m. m.
(Forts.)

Det är med denna erinran jag, herr talman, biträder reservanternas yrkande om avslag å motionen.

Herr Lindblad, Ernst: Jag läste häromdagen, att ett veterinärdistrikt i södra Sverige, Sölvesborgs-distriktet, var ledigt och hade locket 14 sökande, och för icke längre än en månad sedan läste jag om ett annat distrikt, som annonserades ledigt i Norrland, till vilket icke någon sökande hade anmält sig. Detta torde tyda på, att det icke är möjligt att hålla en generell gällande taxa över hela riket, utan att taxebeloppen jämte lönerna böra rätta sig efter de olika provinsförhållandena. När nu två landsting, Stockholms läns och Södermanlands läns, ingått till Kungl. Maj:t med begäran att få sina gamla taxor fastställda, men fått det svaret, att de icke kunna fastställas av Kungl. Maj:t, vid det förhållande att Kungl. Maj:t fastställt en generell gällande taxa, har ju Kungl. Maj:t därmed svarat, att man icke får räkna med olika taxor inom de olika länen.

Nu har hela andrakammarkontingenten i utskottet med min röst tillika fått utskottsmajoritet för att hänskjuta till Kungl. Maj:t om icke olika taxor med hjälp från landstingen i form av lönetillskott kunna bättre motsvara Ortsbehoven. Varför har då den större anparten från denna kammare kommit med ett motsatt yrkande? Jag kan icke se annat, än att det måtte bero på, att av dessa utskottsledamöter några icke äro jordägare och de övriga representera det större jordbruket. Men man får väl antaga, att de, som i andra kammaren ställt sig på motionärens ståndpunkt, representera de mindre jordägarna, som närmast hava intresse av denna fråga.

Jag tillåter mig påpeka, att enligt Sveriges officiella statistik det finnes 463,000 brukningsdelar under 20 hektar, men 36,000 brukningsdelar över 20 hektar, därav blott 3,200 över 100 hektar. Dessa, som äro över 100 hektar, kunna väl komma ut med den taxa, som är fastställd för hela riket, men inga-

Om utarbetan-
de av ny taxa
för distrikts-
veterinärer
m. m.

(Forts.)

lunda de 463,000, den stora parten. Det torde väl vara skäl att litet tänka på dem, när man går att fastställa taxor för veterinärerna. Och då det är så, att veterinärer själva funnit, att de icke kunna tillämpa den generella taxan, och icke heller göra det, då frågar jag: är det rimligt att ha en sådan taxa? När man haft en mycket lägre provinstaxa för Södermanlands län med tre olika kategorier efter den grund, att de, som ägde 10 stycken boskapsdjur, skulle betala 2 kronor, de, som hade 25 djur, 3 kronor, och de, som ägde över 25 djur 5 kronor som arvode för förrättningen, nu motsvarande tidsspillan m. m., och då man av denna taxa haft den erfarenhet, att veterinärerna i nämnda provins haft en årsinkomst av 6,000 — 8,000 kronor, torde det icke vara så orimligt begärt att få återgå till det förra tillståndet och få Kungl. Maj:ts sanktion därpå. Det är icke meningen att sätta veterinärerna på avknappning, utan att söka utjämna och förbättra förhållandena. Ty det förstår man ju, att den mindre jordägaren icke anlitar veterinär, då han, såsom påvisats, får betala 12 à 15 kronor för besöket, och detta i mellersta Sverige, i norra Sverige blir det ännu dyrare. Är det då så orimligt att skriva till Kungl. Maj:t och få saken utredd och övervägd? Kungl. Maj:t kan ju lätt nog prestera en utredning och höra landstingen.

Nu hänvisar man till, att landstingen kunna träffa överenskommelser med veterinärerna. Det vill säga, att det skulle göras så där 208 överenskommelser, gällande under vederbörande tjänst-innehavares tid, och att inom angränsande trakter den ena skulle ha en taxa och den andra en annan, något som är orimligt.

Detta kunna landstingen ordna själva, säger herr Fahlén. Men det kanske behöver övervägas, om icke ytterligare statsbidrag också behöver tillsläppas för de nordligaste trakterna av Norrland, och det torde då vara lämpligt, att Kungl. Maj:t gör den utredningen. Av denna anledning har man velat hänskjuta frågan till Kungl. Maj:t, och man begär nu blott första kammarens medgivande, att saken må få tagas om hand av Kungl. Maj:t. Är det så orimligt att i 463,000 mindre jordbrukares namn anhålla hos första kammaren, att den måtte medgiva, att saken får undersökas av Kungl. Maj:t.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Petersson, Alfred: Den siste ärade talaren frågade i början av sitt anförande, varför denna kammarens ledamöter med undantag av honom själv icke kunnat biträda det beslut, som andra kammarens ledamöter i utskottet samfällt gått in på, och han besvarade själv frågan så, att detta berodde på, att de antingen icke vore djurägare eller också representerade de större djurägarna, varför de saknade intresse för denna veterinärtaxa. Så enkel är nog icke förklaringen. Jag vill säga, att, så gärna jag än instämmer med andra kammarens ledamöter inom utskottet och så gärna och villigt jag i mångt och myc-

ket sympatiserar med deras synpunkter, var det mig omöjligt att göra det i denna fråga. Jag ber att få påpeka för herrarna, vad detta skrivelseförslag innebär och mot vilken bakgrund det bör ses. Vad innebär det i själva verket? Jo, att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t begära dels utredning, huruvida icke Kungl. Maj:t må på ansökan av landstingen fastställa taxor, sådana som landstingen själva vilja ha — d. v. s., om jag omskriver det: Kungl. Maj:t skulle utreda huruvida icke Kungl. Maj:t må bli skyldig att fastställa taxor, sådana landstingen vilja ha —, dels ock att utredningsförslaget skulle framläggas för riksdagen. Det är vad som begäres. Då ber jag att få erinra herrarna om, att när veterinärfrågan 1912 ordnades, framhölls av medicinalstyrelsen och departementschefen bland annat angelägenheten av att i möjligaste mån söka få en viss likformighet till stånd mellan veterinärtaxorna i de olika orterna. Riksdagen gillade också denna tankegång, då riksdagen avtog en motion av herr Olausson, som gick ut på, att taxor skulle fastställas av veterinärstyrelserna eller landstingen. Men riksdagen uttalade och förklarade, att den ansåg lämpligare, att Kungl. Maj:t med landstingen fastställde taxorna, och lade således saken i Kungl. Maj:ts hand. Nu vill jag icke förneka, att icke riksdagen är i sin goda rätt att diskutera veterinärtaxan huru många timmar och dagar som helst, men faktum är, att riksdagen ansett lämpligt så sent som 1912, att detta ärende lades i Kungl. Maj:ts hand och bleve mera en instruktionsfråga. Det är den verkliga sanningen härvidlag.

Om det nu varit så, att motionären eller utskottet velat påstå, att denna taxa, som Kungl. Maj:t fastställde under senare hälften av år 1914, är för hög med hänsyn till veterinärernas existensvillkor och behov av inkomst för att kunna redligen sig försörja, hade det ju varit en sak att skriva till Kungl. Maj:t och säga: Vi anse denna taxa för hög och anhålla, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för nedsättning. Nej, denna väg har varken motionären eller utskottsmajoriteten velat gå, utan en annan besynnerlig väg, som avser, att Kungl. Maj:t skulle bli skyldig fastställa taxorna sådana som landstingen önska få dem, men med rätt för landstingen att kunna förhöja lönen. Om det nu är så, och det utgå såväl motionären som utskottet från, att den minimilön, som fastställts för veterinärerna från statsmakternas sida, därest statsbidrag skall erhållas, tillsammans med den taxa, Kungl. Maj:t fastställt, icke ger veterinärerna, i regel, större inkomst, än vad som är behöfligt för dem, och om därtill kommer, att åtminstone de större jordägarna i landet både ha förmåga att betala och böra betala den ersättning, som enligt taxan är föreskriven att utgå, finnes det ju ingen anledning att skriva till Kungl. Maj:t, i all synnerhet icke på det sätt och med den formulering, som här är föreslagen. Nej, jag kan icke se det. Skulle landstingen i ett eller flera fall anse, att taxan drabbar för hårt exempelvis de mindre jordägarna och dem, som bo långt ifrån veterinärstationen, har landstinget möjlighet, om det vill, att träda emellan och säga: för de mindre jordbrukarna, dem som

Om utarbetande av ny taxa för distriktsveterinärer m. m.

(Forts.)

Om utarbetade av ny taxa för distriktsveterinärer m. m.
(Forts.)

ha små tillgångar och verkligt behov av lindring i taxan, anse vi oss böra träda emellan genom att betala viss del av taxebeloppet eller träffa ackord med vederbörande. Ett sådant förfarande står helt visst öppet för landstingen.

Jag kan på de grunder jag nu angivit icke på något sätt finna, att det föreligger något skäl för en sådan skrivelse, som är föreslagen, varför jag yrkar avslag å utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med därunder framställda yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle avslå såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

På framställning av herr talmannen beslöt kammaren uppskjuta behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan till ett annat sammanträde.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 41, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av medel för understödjande av arbetslösa tobaksarbetare jämte en i ämnet väckt motion.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 40, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 35 § i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Anmälades och godkändes riksdagens kansliförslag till delar av riksdagsbeslutet:

- nr 1, ingressen;
- nr 2, slutmeningen;
- nr 3, angående val av tryckfrihetskommitté;
- nr 4, angående verkställd omröstning över högsta domstolens och regeringsrättens ledamöter;
- nr 5, angående ansvarsfrihet för fullmäktige i riksbanken;
- nr 6, angående ansvarsfrihet för fullmäktige i riksgäldskontoret;
- nr 7, angående ändrad lydelse av 19 kap. 17 § strafflagen;
- nr 8, angående lag om anstånd med erläggande av vissa patentavgifter;
- nr 9, rörande förslag till förordning angående siktning av rågmjöl och förordning om viss sammansättning av rågbröd;
- nr 10, angående pension åt änkefru Anna Amalia Sundström, född Pilblad;

nr 11, rörande ändrad lydelse av 32 § i förordningen den 9 juni 1871 angående fattigvården;

nr 12, angående ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 4 mars 1862 om tioårig preskription och om årsstämming;

nr 13, angående lag, innefattande vissa bestämmelser om insändande till hovrätt av underrätts dombok; samt

nr 14, rörande ändrad lydelse av 2 § i förordningen den 16 juni 1875 angående särskilda protokoll över lagfarter, inteckningar och andra ärenden.

Efter föredragning av de vid sammanträdet början avlämnade nådiga propositionerna blevo dessa på begäran bordlagda.

Justerades sju protokollsutdrag för denna dag.

Anmälades och bordlades första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 6, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående revision av gällande resereglemente.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 5,35 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
